

MONOGRAFIA
POKONFERENCYJNA

SCIENCE,
RESEARCH, DEVELOPMENT
PHILOLOGY,
SOCIOLOGY AND CULTUROLOGY #9

Познань/Poznan

29.09.2018- 30.09.2018

U.D.C. 316+8.2+8.1.1.1.1.1 +8.0.1.8+082

B.B.C. 94

Z 40

Zbiór artykułów naukowych recenzowanych.

(1) Z 40 Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii.

(30.09.2018) - Warszawa, 2018. - 92 str.

ISBN: 978-83-66030-52-7

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Wszelkie prawa autorskie zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do artykułów z konferencji należą do ich autorów.

W artykułach naukowych zachowano oryginalną pisownię.

Wszystkie artykuły naukowe są recenzowane przez dwóch członków Komitetu Naukowego.

Wszelkie prawa, w tym do rozpowszechniania i powielania materiałów opublikowanych w formie elektronicznej w monografii należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour».

W przypadku cytowań obowiązkowe jest odniesienie się do monografii.

Nakład: 80 egz.

«Diamond trading tour» ©

Warszawa 2018

ISBN: 978-83-66030-52-7

Redaktor naukowy:

W. Okulicz-Kozaryn, dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Poland; The International Scientific Association of Economists and Jurists «Consilium», Switzerland.

KOMITET NAUKOWY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Poland; The International Scientific Association of Economists and Jurists «Consilium», Switzerland;

С. Беленцов, д.п.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;

Z. Ćekerevac, Dr., full professor, «Union - Nikola Tesla» University Belgrade, Serbia;

Р. Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;

И. Лемешевский, д.э.н., профессор, Белорусский государственный университет, Беларусь;

Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы, Россия.

KOMITET ORGANIZACYJNY:

A. Murza (Przewodniczący), MBA, Ukraina;

A. Горохов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;

A. Kasprzyk, Dr, PWSZ im. prof. S. Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska;

A. Malovychko, dr, EU Business University, Berlin – London – Paris - Poznań, EU;

S. Seregina, independent trainer and consultant, Netherlands;

M. Stych, dr, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska;

A. Tsimayeu, PhD, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus.

Recenzenci:

L. Nechaeva, PhD, Instytut PNPU im. K.D. Ushinskogo, Ukraina;

M. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия.

THE LINGUISTIC FEATURES OF PROVERBS, FABLES AND IDIOMS IN THE DESCRIPTION OF PROFESSOR GAYBULLAH AS-SALAM Umarova S.	6
GOZI OLIM YUNUSOV Nematov O., Kushbakova M.	9
THE SIGNIFICANCE OF STUDYING SAIFIY BUKHORIY’S SCIENTIFIC-LITERARY LEGACY Mirzoyev K. T.	12
СТИЛІСТИЧНІ ОЗНАКИ МІНІМАЛІЗМУ В СУЧАСНОМУ АМЕРИКАНСЬКОМУ РОМАНІ (НА ПРИКЛАДІ ANNE TYLER ‘THE ACCIDENTAL TOURIST’, 1985) Рудичик О. М.	15
METAFORYCZNY SPOSÓB WYRAŻANIA UCZUĆ ZA POMOCĄ LEKSEMU „SERCE” W POWIEŚCI KORNELA MAKUSZYŃSKIEGO „AWANTURA O BASIĘ” Pietruszka L.	19
ЕКСПЛІКАЦІЯ ГЛИБИННИХ ЗНАЧЕНЬ АРТИКЛІВ ТА ІНШИХ ДЕТЕРМІНАТИВІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПЕРЕКЛАДАЦЬКОМУ АСПЕКТІ Руденко В. О., Сидорук Г.І.	26
ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ КЛАЙВА С. ЛЬЮІСА «ХРОНІКИ НАРНІЇ» Яворська Л.І.	29
КЛАСИФІКАЦІЯ І ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТЕРМІНІВ Козуб Л. С.	38
ТВОРЧИЙ КОМПОНЕНТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІНОЗЕМНА МОВА ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ» Кравченко Т.В.	42
СПЕЦІАЛЬНІ ТЕКСТИ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ З ТОЧКИ ЗОРУ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ ВМІНЬ СТУДЕНТІВ Кравченко Т.В., Огієнко В.П.	45
ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ Пастушенко О.А.	48
АНТРОПОНІМИ М. СЛОВ’ЯНСЬК, УКРАЇНА Іваненко В.	50

МОВНИЙ МАТЕРІАЛ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ТА ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЯ Чорна О.О.	53
ПОХОДЖЕННЯ ТА ПЕРЕКЛАД СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКИХ ІДІОМ Дещенко М.В., Сидорук Г.І.	57
МЕТОДИ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ В ДОСЛІДЖЕННІ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ СПЕЦИФІКИ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ КАРТИНИ СВІТУ, ВТІЛЕНОЇ В АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ АНЕКДОТАХ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАДАХ Содель О. С.	61
COMMUNICATIVE LANGUAGE TEACHING Djamoliddinova S.	67
PROCESS OF FICTION CREATIVITY AND WRITER'S SKILL Turaeva D.	70
DEVELOPMENT OF INTERNET-JOURNALISM IN UZBEKISTAN, ACHIEVEMENTS AND SHORTCOMINGS. Kamola K.	75
THE SIGNIFICANCE OF STUDYING SAIFIY BUKHORIY'S SCIENTIFIC- LITERARY LEGACY Mirzoyev K. T.	78
MUSIC AND SONGS IN LANGUAGE LEARNING AND TEACHING Tuhtaboyeva Y., Shamsiddinova M.	81
OPTIONAL ACTIVITIES FOR USING IN SMALL GROUP WORKS FOR THE FOREIGN LANGUAGE LESSONS OF B2 LEVEL: THEORY AND PRACTICE Normatova N. N.	84
THE WOMEN OF THE FRENCH LIEUTENANT Fayzullaeva U.	89
PHILOSOPHICAL ASPECTS OF YOUTH ACTIVITY Egamberdiyev A.	91

THE LINGUISTIC FEATURES OF PROVERBS, FABLES AND IDIOMS IN THE DESCRIPTION OF PROFESSOR GAYBULLAH AS-SALAM

Umarova Saida

Andijan State University (PhD)
doctoral student

Annotation: *The article discusses professor Gaybullah as-Salam's valuable insights on Uzbek proverbs, fables and idioms, their interpretation and their application in different nations, and their harmony is sometimes incompatible with the form and content deeply studied, monitored and analyzed carefully. Exactly, this linguistic and creative analysis process that serves to reveal the similarities, proximity, and the proper aspects of proverbs, fables and idioms between Uzbek and other fraternal peoples.*

Key words: Gaybullah as-Salam, proverb, fables and idioms, form and content, similarity, proximity, harmony.

Each nation has own traditions, customs, views, in other words, they are the "artistic standards" adopted by the people. It is these artistic principles that help to reveal the people's experiences, attitudes, and outlook through colorful means. Considering articles, stories, and idioms in the light of these tools, we can get acquainted with the interpretations of the linguist, translator, and the Uzbek scientist Gaybullah al-Salam. Professor Gaybullah-as-Salam writes in his book "Concerning the issue of translation of proverb, fables and idioms from Russian to Uzbek language" not only in Uzbek, but also in many languages such as Russian, Kyrgyz, he explains his broad range of points of view and explains his remarks as follows: "If I were asked: "Do tongues also have miracles?" I would have to answer that the word "miracle" of the tongue, its proverbs, poems, idioms. Indeed, the beauty of the sentence, the sweetness,

the meaning of the universe, and also its brevity are proverbs and fables.

It is crucial to learn mobile-like combinations in one language only. For example, the equivalent of a proverb in a language can be found in another language, such as the one in Uzbek. But not exactly the same meaning. For example, in Uzbek there is a proverb "Chumchuqdan qo'rqan tariq ekmas" Also known in Russian as "Волков бояться, в лес не ходит". The Uzbek equivalent of this proverb is closely related to the proverb "Chumchuqdan qo'rqan tariq ekmas". But when translated from Russian into Uzbek, the proverb does not mean the same. That is, the translation does not translate word by word. It is important to keep in mind that the reason for this is that the objects and images of different nations are appropriate and compatible with the same people. The Uzbek compare their child to the baby of a camel (bo'tam, bo'talog'im), the baby of a horse (toychoq, toychog'im), but not compare with calf like

“go’salam” or “buzoqcham”. The author relies on his own conclusions that the Uzbeks understand that this is not a mourning for their child, but an unforgivable insult. Let’s suppose, in Uzbek, there is a phraseological combination called “Musichaday beozor” (gentle like a turtle-dove). Indeed, this composition is used as an embodiment of the nature, which is naturally vulnerable to harmless human beings. But not in all nations. In particular, in Korean, the combination of “Sigirday beozor” (gentle like a cow) is used, and in ancient Homer’s works cows are describes as a beauty of sweet-heart. That is, it is natural that every nation has its own closeness to its traditions and ways of life, and also the proverbs and fables that they use. It can be said that there is a philosophical, religious, and geographical view of each nation itself, when describing any reality or natural phenomenon, and the tradition of every nation is unique to that nation itself.

Speaking about the proverbs, fables of diversity nations and their harmony, sometimes very similar meanings, he said: “Some proverbs, fables, and especially idioms, should not be understood in their own sense. The same conditions, the same fate and destiny, similar logical bases can lead to the formation of meaningful associations in different languages” – compares following proverbs in Russian and Uzbek and compares them in terms of language: “Ходит ткач без кафтана; Пьет гончар из черепка; Портной без кафтана; Сапожник без сапогов; Плотник без дверей, that is “Bo’zchi belboqqa yolchimas”, “Kulollar mo’ndida suv ichar“, Etikdo’z etikka, tiku-

vchi ko’ylakka yolchimas”, said there are as well as equivalent texts of such proverbs in Russian and also Uzbek languages.

Speaking of translation, art of translation, translating any text or work into other language, the author dwells on this issue, emphasizing the importance of his valuable, especially the modern-day translators, he also recommends that knowing and applying it be a valuable reminder for every artist who engages in translation. For example, the professor says: “The translator needs to translate the artwork the same with the original text. He did not have to add a word to the text, to remove any word or to change it. The principle of translation is such a strict principle. At the same time, the translation is not a dry, unsatisfactory, but a creative process, “says the author, and also highly evaluated the works of translation of some writers that have left great marks in Uzbek literature, and the creative approach to the translation of texts into their Uzbek language, highly appreciates the passion and enthusiasm of the Uzbek writers in the translation process, and illustrates the creative status of Abdulla Kahhor, one of the Uzbek writers.

Gaybullah as-Salam was not only a scientist, linguist, professor, but also a literary man, who cared about language, literature as a work of art, and especially he worked above a writing very carefully and attentively. Ibrahim Gafurov says: “I read numerous articles and brochures by Gaybulloh Salomov in manuscript. Nobody is like that. He wrote his manuscripts with a unique extract. Different color pencil, handles them with water pens, decorated the headlines with special emphasis.”

Used literatures:

1. Saydi Umirov. "Gaybullah as-Salom is in the memory of his contemporaries". "Publishing House of Tashkent Islamic University", Tash., 2002.
2. Gaybullah as-Salam. "Concerning the issue of translation of proverb, fables and idioms from Russian to Uzbek language" Tashkent, 1961.

GOZI OLIM YUNUSOV

Ozodbek Nematov,

2nd course student of National of university of Uzbekistan,
Uzbekistan

Maftuna Kushbakova

1st course student of Uzbek state university of world languages,
Uzbekistan

***Abstrakt.** When Uzbekistan was under the domination of Sovet Union, educated people who always thought about the future of the nation and state were in our country. They tried to develop every persons's knowledge and national thought, unanimity with their works. Nowadays, it is important that to learn their life and works for youth.*

Key words. Jadidism, orientalist, folk-lore, “Barakhan-Navruz Akhmad” madrasah, Vologda, “Turon” theatre.

В нашей Родине – Узбекистан с древних времен рождались мыслители, философы и ученые. Произведения, которые они создали, и нынешние время человечества пользуется имидо сих пор.

В времена, когда Узбекистан входил в состав Советского Союза и тогда в нашей Родине рождались люди, которые думали о благе народа, о будущности родины, которые были тружениками и преданными всей душой. Они всей душой любили и воспевали Родину свою, они обращались к богатой своей истории, неповторимой культуре, создавали великие произведения, и с помощью этих произведений призывали к единству и хотели что народ узнает себя и свою историю. Однако такие таланты для советской системы палачов не имели цены, как и копейка. Правители деспотской системы поставили перед собой цель, уничтожить представителей движения Джадизма. Они были первыми ласточками, преданными своему делу за независимость,

они хотели, чтоб Узбекский народ понял свой национальный разум, осветить его мышление, чтоб Узбекский народ показал себя.

В это время произведения каждого-сторонника джадизма было признана. Их произведения были гордостью нации, имели почетность среди народа, их богатое наследие гордость нации. Они были желанными. Таким же человеком был Гоzi Олим Юнусов, был таким же труженикам и преданным всей душой.

Гоzi Олим Юнусов был первым профессором филологом, переводчиком, и изучал фольклор, в высших учебных заведениях он преподавал на русских, арабских, персидских, и на узбекских языках и он был прекрасным организатором. В 1929 – 1930 гг. когда он работал научным работником, научным секретарём в Востоковедном институте, который находился в Ленинграде (сов. Санкт – Петербург), тогда он вёл исследования по этнографии и филологии, и был известен как знаток Востоковед-

ные. По рекомендациям великих ученых как Я.Мар, Н.Корш, М.Малов, Е.Бертельс, М.Мелиоранский Гоzi Олим Юнусовому была присуждена звание «профессор»¹.

Впрочем, он был казнен когда справедливость была зарыта под землю, сведения о жизни и творчестве этого великого человека почти не остались. Сведения о Гоzi Олим Юнусове встречаются в воспоминаниях его коллег и его учеников. Ученик Олима Тура Мирзаев в своем мемуарах «Беседа о Гоzi Олим Юнусове» дал почти полные сведения о богатом творчестве своего учителя.

Настоящие имя Олима, который осветил всю жизнь своему народу и научной деятельности, Юнусов Гоzi Мухаммед (или Могамед), живший 1889-1942 гг. Гоzi Юнус учился в медресе Баракхан – Навруз Ахмедхана. Он в свое время был великим драматургом, критиком, журналистом и переводчиком. Смотря на это можно понять, что он был многогранным творцом. Он принимал активное участие в труппе «Туран». Гоzi Олим Юнусов 1917 году работал главным секретарём в «Комитете помощи голодным», 1918 – 1920 гг. он работал руководителем отдела и ответственным редактором в газетах «Мир работников» и «ТуркРОСТА»². В 1920 – 1924 гг. он богато работал художественным работником, ответственным редактором и руководителем от-

дела в газетах «Иштирокиюн», «Туркистан» и «Красная Знамя». По инициативе Гоzi Олим Юнусова была организована 1919 году газета «Труженники», 1923 году журнал «Муштум». Так же, ученный 1918 – 1920 гг. организовал частную редакцию «Редакция Гоzi Юнус». Напечатанные в этой редакции научные, художественные произведения призывали народ к единству и познанию самого себя. Во второй половине 20 годов ученный был изгнан из редакции из – за того, что опубликовал статьи, репортажи, сатирические публикации, которые открыли сущность советской власти. Гоzi Олим Юнусов 1926-1937 гг. работал редактором в газетах «Красный Узбекистан» и «Узгосред» (Узбекская государственная редакция) и журнале «Сельское хозяйство».

Произведения Гоzi Олим Юнусова, которые были опубликованы в редакции имели большое значение в узнавание народом самого себя. Первые произведения Гоzi Олим Юнусова в частности, напечатанная в 18 декабря 1922 года в газете «Туркистан» статья «Дело познания народов у Узбеков», считалось относившейся к первым статьям по фольклору.

Гоzi Олим Юнусов в художественной литературе использовал более 30 псевдонимов. Он пользовался псевдонимами «Трус», «Хитрый», «Садовник», «Дубинка», «Шлепок махдум» и другими. Гоzi Олим Юнусов в редакции поднял вопросы про национальной театр, драматургию, режиссёрство, и самые важные вопросы исполнитель-

¹ <http://kh-davron.uz/kutubxona/uzbek/memuarlar/gozi-olim-yunosov-haqida.html>

² Национальная энциклопедия Узбекистана. 11 том. Государственная научная редакция. Ташкент – 2005. Страницы 35 – 36.

ного искусство. Его произведения как «Захаки маран» (написанная 1920 году и состоит из 4 частей), «Память о тюрьме или пакость несправедливости» (поэма в стихах написанная 1917 году) известны народу. Гоzi Олим Юнусов написал научные произведения как «Катаган узбекские племена и их язык» (1930), «Словарь юридических терминов» (1926), «Грамматика узбекского языка» (1936).

Он был первым исследователем «Алпомиша» – узбекского народного эпоса. Гоzi Олим и в области перевода богато работал. В частности, он перевел на узбекский язык произведения В.Бартолда «История Ислама», и произведения Л.Н. Тослтого «Детство»³. Гоzi Олим Юнусов написал много произведений, которые послужили демонстрации всему миру Узбекской национальной культуры. У него есть произведения как «Исследование в классификации Узбекских диалектов», «Катаган узбекские племена и их язык», «Грамматика узбекского языка» и другие.

Но к сожалению, посветивший всю жизнь и дело народу ученный 1937 году был захвачен деспотами и был послан в область Вологда в тюрьму. Многогранный талант Узбекского народа Гоzi Олим Юнусов 1942 году умер в Вологде. 1957 году его имя было восстановлено.

Мы некогда не забудем, что Гоzi Олим Юнусов посвятил всю жизнь своему делу и его богатое наследие в

трудные времена старалось разбудить сердце народа. В истории Родины такие великие люди, как Гоzi Олим Юнусов, который проявил духовную отвагу, чтоб разбудить народ, станут школой назидания для будущего поколения.

Ученный посвятил всю жизнь, и в самые трудные времена, повысит духовность и просвещение Узбекского народа. В те времена труженики и преданные всей душой, знатоки и религиозных, и всемирных наук просветители как Гоzi Олим Юнусов послужили народу в качестве тех, кто хотел дать понять народу сущность самого себя. Ученный все знания, которые узнал при жизни оставил своим ученикам.

Яркая память ученого Гоzi Олим Юнусова известный филолога узбекского народа, мастера по переводам, неповторимый исследователя тюркских м персидских литератур, основателя узбекского фольклороведения, большого учителя, пожертвовавшего собой на пути национальной независимости должна вечно жить в памяти Узбекского Народа. Они гордость нации и их стоит хвалит вечно. И в нынешние время в развитие нашей страны имеет значение произведения, которые они оставили нам.

References:

1. O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi 11-jild. Davlat ilmiy nashriyoti. Toshkent-2005 35-36-betlar
2. Usmonov. Q O'zbekiston tarixi 111-bet
3. <http://n.ziyouz.com/adabiyot/ziyolilar/g-ozim-olim-yunusov-1893-1938>
4. <http://kh-davron.uz/kutubxona/uzbek/memuarlar/gozi-olim-yunusov->

³ Национальная энциклопедия Узбекистана. 11 том. Государственная научная редакция. Ташкент – 2005. Страницы 36.

THE SIGNIFICANCE OF STUDYING SAIFIY BUKHORIY'S SCIENTIFIC-LITERARY LEGACY

Mirzoyev Khayyom Toshkulovich,

doctorate of Samarkand State University, faculty of philology, chair of the Tajik language and Literature. Uzbekistan.

Resume: Studying scientific and literal legacy of Saifiy in current article, some defines have been done in the way of his contribution to literature of that time in Herat.

Key words and word expressions: Saifiy Bukhoriy, the treatise "Aruz", "Sano'e'-ul-badoe'", literal environment, craftsmen, Herat, literary studies, poetry, ghazal.

In the second part of the XVth century Herat's literary environment became a venue for two great literary figures, thanks to Alisher Navai and Abdurahman Jami. So, the geniuses of Jami and Navai attracted poets, scholars and craftsmen to Herat. According to Alokxon Afsakhzada, a well-known researcher of Persian-Tajik literature, more than fifty creators just from Samarkand and Bukhara like Riyoziy, Shamsiy, Toleiy, Firokiy, Katiliy, Kavariy, Kavkabi, Sayfiy, Khulqiy, Kohiy and others joined to the literary environment of Herat. [3. P. 102]. Additionally, talented poet and skilled master of aruz writing Sayfiy Bukhoriy originally came from Bukhara, went to Herat in order to take lessons from Jami and Navai in the 70s of the XVth century and became well-known in the literary environment there.

According to the contemporaries like Alisher Navai, Khondamir, Zayniddin Makhmud Vosifiy, Zakhiriddin Muhammad Bobur, Saifiy was a productive creator that he was the author of 2 devans as well as "Risolai aruz" ("Treatise of aruz"), "Risolai muammo" ("Treatise of problem"), and "Risolai musiqiy" ("Treatise of music"). In the 50s of the XXth century

ideas were begun to gather about the works of Saifiy and his life and the place in the literature of that period were defined. However, individual research has not been done about the life and works of Saifiy. Just some features of the works, which still remain, have been introduced by some articles. As to scholars of literature critics academic Abdulgani Mirzayev, academic Botirkhon Valikhojaev and Alokxon Afsakhzada Saifiy's 2 devans and "Aruz" treatise still remain and they have been kept as manuscripts in libraries of Russia, Iran, Pakistan, Armenia, Uzbekistan and Tajikistan.

Poem and poetry, rules of aruz as well as (bahr) the system of entering into aruz constituency expressed by long and short sounds have been explained very simply in Saifiy's "Aruz" treatise. The mentioned work consisted of an introduction and 112 chapters, the author mentioned the cos of origin of the work. The rest 112 chapters are dedicated to the poem and poetry, literal means of the words, the origin of aruz, learning rules as well as detailed facts and commentaries have been given about bahr and (doiras) its included words in the system of bahr.

It is significant to note that ghazal is the most important genre in Saifiy's poetry. As Jami and Navai, Saifiy wrote about genres and he preferred gazal to masnaviy (a style of poetry in which each couplet has a different rhyme).

Masnaviy garchi sunnati she'r ast,
Man g'azal farzi ayn medonam.

Panj bayte, ki dilpazir buvad,

Behatar az xamsatayn medonam. [5. P.162]

(Meaning: Even if masnaviy is a duty of the poem, I consider ghazal as the order of obligation. I prefer five pleasant couplets rather than two "Khamasa")

Firstly, as the poet liked the classic ancient genre, and secondly, ghazal comprised 90 percent of the poems of his devan (a collection of one poet's poems arranged alphabetically) it became the most important genre at the time the poet lived, putting forward it in the first row. Saifiy praised peasants and craftsmans. The devan called "Sano'e'-ul -badoe" which was popular in Herat, every ghazal was devoted to the occupation like a butcher, a needle maker, a baker, a joiner, an aslat maker, a musician, a fisherman and so on. Importantly, the ghazals are structually simple and they aren't longer than 5-6 couples as well. At the end of the devan, poet explained how to name it and inform the position of devans of that time:

In nusxa, ki toliband xosu omash,

Farxunda chu og'oz buvad anjomash.

Lafzash hama san'at astu ma'nesh-bade',

Z-on gasht "Sano'e'-ul-badoe' " no-mash. [4.305 p]

(Meaning: one will be happy while reading it up to the end, style is an art and

means is good, that's why it is named as "Sano'e'-ul -badoe".)

According to Alokxon Afsahzoda, manuscript copies numbered by 43-44 and 45-85 are much more complete and perfect consisting of 1320 couples that are kept in the library of Iran university. As the scientist notes the poet chose craftsmen as description object being an undispensible part of the city with different jobs, and prised 133 craftsmen at all. [3. P.103]

Interestingly, Hazrat Navai initially gave informtion about Saifiy Bukhoriy in his work "Majolis-un-nafois", presenting examples from "Sano'e'-ul-badoe' ". In order to evaluate poets creativity he conducted basic reserch work.

Navai commences his thoughts about his contemporary poet Saifiy as following: "Saifiy came from Bukhara, later moved to Herat and spent much of his time studying, became engaged with poetry. His poem recieved great fame well-known and he wrote excellent parables as well.

The following parable belonged to him:

Dilo, vasfi miyoni nozuki jononi man gufti,

Nako' rafti, hadise az miyoni joni man gufti. [1. P. 340]

(Meaning: Hey, my heart, you describe my love's delicate waist, by praising you do well my live's fragile part)

A young poet Saifiy's themes of ghazals were new having desclosed craftsmen's lives of that time. This feature of Saifiy attracted Navai's attention and he continued his opinions were mentioned in "Majolis-un-nafois": (Saifiy Bukhoriy – M. X.) he wrote about both artists and craftsmen. This is one from those hemistiches:

Buti pardozgaram k-o' ba kason mesozad,

Hech ba holi mani xasta namepardozad, [I. P. 340]

(Meaning: My handsome painter gets along with a lot of people but she is never interested in my well-being)

Navai emphasized Saifiy's success, in the sample of his first ghazal he praises the painter and mentioned that Saifiy wrote treatise about problem like "Treatise of problem".

As long with Navai's "Majolis-un-nafois", Khondamir's "Habib-us-siyar" who was a historian to have illustrated literal real environment that Saifiy lived, the well-known memorial of Zayniddin Mahmud Vosifiy's "Badoe'-ul-vaqoe" who lived at the end of the XVth century and at the beginning of the XVIth century – all described widely Saifiy's skill, his creativity and moral appearance, they were among founders to learn Saifiy's life and his works.

After learning Saifiy's scientific and literal works, understanding their positions at that time, the followings can be concluded:

With the influence of Saifiy's work "Aruz" that about aruz many scientific works have been created in the field of Persian-tajik literature, the work is still

considered to be one of the most important resources to study about the merits of poetry;

Having created "Sanoe'-ul-badoe' " to craftsmen, Saifiy assisted to enrich the Persian-tajik poetry and contributed to a new approach;

The essence of the work is that it reflects the development of crafts, as well as the cultural lives of different craftsmen in the second part of the XVth century in Herat.

In conclusion, Saifiy's works which have been remained so far, with all literal processes at the second part of XVth century of persian-tajik poetry, new styles and discoveries of new modes in the poetry are closely related with the name of gifted poet Saifiy.

Literature:

1. Alisher Navai. Majolis-un-nafois. – Compositions, from 10 volumes, Volume 9. – Tashkent: Publishing Creative House after Ghafur Ghulom, 2011.
2. Aruzi Saifiy and Qofiyai Jami. Chopi Mahmudi Fishoriki. – Iran, 1372.
3. Alokxon Afsahzod. The Tajik-Persian literature of the second half of the XVth century. – Dushanbe: Donish, 1987.
4. The complex of literature works consists of V volumes. Volume 3. The samples of persian tajik poems. XIV-XV centuries. – Dushanbe: Irfon, 1976.
5. Zahiriddin Muhammad Bobur. "Boburnoma". – Tashkent: "Yulduzcha", 1989.

СТИЛІСТИЧНІ ОЗНАКИ МІНІМАЛІЗМУ В СУЧАСНОМУ АМЕРИКАНСЬКОМУ РОМАНІ (НА ПРИКЛАДІ ANNE TYLER 'THE ACCIDENTAL TOURIST', 1985)

Рудичик Олена Михайлівна

викладач кафедри англійської мови і літератури МНУ ім.В.О.Сухомлинського

Ключові слова: мінімалізм, література мінімалізму, постмодернізм, американська романістика, стилістичний прийом, семантика.

Key words: minimalism, literature of minimalism, postmodernism, American novelism, stylistic device, semantics.

Вступ. Американська література 70-80х років характеризується відродженням втрачених ідеалів – цілісності та мультикультурності. Сформованими та чітко виділеними ознаками літератури постмодернізму є наступні: культ особистості, інтертекстуальність, колаж і монтаж різних стилів, насиченість текстів іронією. Однак, американська художня література вирізняється серед інших великою кількістю алюзійних образів, метафоричністю та мультикультурністю. Поряд з тим, період постмодернізму характеризується переосмисленням модерністського максималізму і популяризацією малих форм (мінімалізму) в літературі.

Тяжіння до стилістичного мінімалізму можна пояснити бажанням ідентифікувати власну інтернаціональну мультикультуру, яка складається з багатьох компонентів в єдине ціле. У цілому, естетичний феномен мінімалізму в контексті американської літератури починає своє існування з 70-х років, і до сьогодні інтерес до «простих-

складних» деталей не зменшується, ні в письменників, ні в читачів.

Аналіз досліджень. Результати досліджень літератури Сполучених штатів Америки доби постмодернізму відбуваються з різних позицій: повоєнна література (Л.Хьюз, Ж. Кілленз), «розбите покоління письменників» або битники (Дж. Керуак, Л. Ферлінгетті), літературні традиції півдня (Е.Тайлер, К.Маккалерс) та півночі (Д. Селінджер, Н.Мейлер). Широким полем для досліджень є феміністична література, інтерсюжетність, алюзійність та ін. Наприклад, професор Єльського університету Пол Фрай досліджує літературу з позицій її формування, впливу герменевтичного кола, зв'язку з філософією, соціологією та ін.

Культурний плюралізм американської літератури кінця ХХ – початку ХХІ століття розглядається у наукових працях Н.О. Висоцької. Особливості американської мультикультурності, проблеми расовості та гендерності аналізується в роботах Юрія Стулова. Дослідження американського літера-

турного мінімалізму представлені Робертом Кларком, який характеризує мінімалізм, як стилістичний прийом та засіб зображення дійсності. Джеремі Бейль вивчає техніки мінімалізму в американській літературі під Хемінгуей до сучасних авторів.

Творчість Енн Тайлер, - сучасної американської романістки, стала плідним полем для досліджень, як американськими дослідниками, так і вітчизняними. Г.С.Рикова досліджує позиції модифікації жанру сімейного роману та питання самоідентифікації через семантичне поле їжі, Т.В.Череповська вивчає категорії художнього часу в творчості Енн Тайлер. Актуальність. Феномен стилістики мінімалізму в літературі є логічно обумовленим і спочатку знайшов широку підтримку в інших видах мистецтва (архітектура, живопис, музика, тощо). Проте, у жанровому розмаїтті художньої літератури спрощення та мінімалізація макропроблем відбувається на різних рівнях стилістики, семантики та синтаксису, що є недостатньо дослідженим.

Мета статті. Проаналізувати стилістичні риси мінімалізму для розкриття соціальних тем літератури постмодерну США на прикладі творчості Енн Тайлер ("*The Accidental Tourist*", 1985).

Виклад основного матеріалу. Енн Тайлер сьогодні є визнаним автором сімейного роману з ознаками мінімалістичного жанру. Родина як ключовий образ творчості письменниці в цілому є метафоричним перетворенням всього американського суспільства з

реальними побутовими проблемами. Зокрема, автор звертається до особливостей відтворення американського мінімалізму і його значення для відродження американської ідеології. Мінімалізм у сучасній романістиці дозволяє досліджувати макросвіт американського суспільства крізь мікросвіт родини, як його основної частини.

Мінімалістичний роман, як правило, зображує одного або кількох головних героїв, які часто зображені простими людьми середнього класу, і які роблять спроби грати та розмовляти. За іронією, дуже часто їм є що сказати, але вони залишаються непочутими. (Бейвелі, 2010). Популярність цього жанру пояснюється глибоким розумінням його читачем, оскільки метафоричність перенесення образу родини на образ суспільства і навпаки виражає готовність американської нації до цілісності, взаєморозуміння та підтримки.

Твори мінімалістичної прози є досить «легким матеріалом» для читання, проте аналіз значень уживаних форм говорить про його комплексність та багаторівневість. Складність естетики мінімалізму полягає в тому, що вона є важковловимим концептом, оскільки передбачає наративний мінімалізм. У таких творах редукція, інтрига та розкриття персонажів зводиться до інтимного рівня, де безпристрасність автора утворює емоційний «мінімум», що на синтаксичному рівні призводить до умовчання (Криворучко, 2014).

Стилістика синтаксису мінімалізму передбачає використання коротких односкладних речень, які одночасно і

полегшують читання, і навпаки, сповільнюють читача демонструючи важкість проговорених слів. Наприклад, головна героїня Сара у своєму емоційному зверненні до вбивці її сина повторює «**Look at me. Look. Look at what you did. You didn't just kill the people you shot; you killed other people besides. You didn't just kill my son; you killed me; you killed ...**» [10] Письменниця використовує лише прості речення, але з багатозначними повтореннями, щоб привернути увагу читача до емоційного стану, а просте для розуміння порівняння “*I mean I can't even manage to put up my curtains*” – лише підсилює викладений вище відчай.

Розглянемо семантику дієслів “*to look*” та “*to kill*”. По-перше, вони характеризують бажання привернути увагу до себе, виражають страх залишитися непочутою або проігнорованою, а друге повторення допомагає виразити емоційний стан героїні. Крім того, такий мікромонолог зовсім не перебивається авторським суб'єктивізмом, що демонструє ще одну яскраву рису літератури мінімалізму – можливість читача самостійно оцінювати, як поведінку героя, так і його внутрішній стан.

Ще одним яскравим прикладом односкладного повторювального речення є ***Blame the camp for not supervising. Blame Burger Bonanza for poor security. Blame the cabinmate for not going in too and altering, perhaps, what took place. (Lookout for what, for God's sake?) Blame Sarah for allowing Ethan to leave home; blame Macon for agreeing; blame even (hell, yes) Ethan. Blame Ethan for wanting***

to attend that camp and for sneaking off from it, and Blame him for so meekly moving to the kitchen with the others... [10] Анафора такого ряду сповільнює темп читання і змушує читача дати оцінку зображеним подіям – вступити в діалог з оповідачем, який фактично відсутній у творі.

Тяжіння до вербальних характеристик в контексті стилістики мінімалізму дозволяє уникнути суб'єктивізму авторської позиції. Семантичні поля дієслів мають широке вираження в творчості Енн тайлер. Наведені приклади вище з дієсловами “*to look*”, “*to kill*”, “*to blame*” – були повтореннями і виконували стилістичну функцію анафори. На противагу, семантичне поле дієслова любити або подобатися, з метою його маркування, представлене одночасно різними словоформами англійської мови *She liked to meet new people. She was fond of parties, even cocktail parties. You'd have to be crazy to like cocktail parties...* [10].

Ще одною характерною рисою американського мінімалізму є символізм. У романі “*The Accidental Tourist*” символічним є образ собаки, що символізує в романі образ загиблого сина. Сюжетна лінія роману дозволяє трактувати образ собаки одночасно з кількох позицій. По-перше, він є провідником між двох світів, провівши головного героя Мейкона до світу життя, після втрати дитини. Крім того, християнський символізм дозволяє трактувати даний образ як алегорію до образу доброго священика. В уривку *Macon wasn't very familiar with dogs. He*

preferred cats. He liked the way cats kept their own counsel. It was only lately that he'd given Edward any thought at all. Now that he was alone so much he had taken to talking out loud to him, or sometimes he just sat studying him. He admired Edward's intelligent brown eyes and his foxy little face. He appreciated the honeycolored whorls...[10] Е.Тайлер демонструє перетворення головного героя, його повільний перехід до нового життя, пошук себе, що було актуальним для всього американського суспільства з приходом епохи постмодернізму. Характеризуючи історію американського постмодернізму, Т.Денисова особливо наголошує на важливості самопізнання, самоствердження та самовизначення. Оскільки ідеологема спрямована на індивідуальність є основою американської державності (Денисова, 2002).

Отже, аналіз роману Енн Тайлер *"The Accidental Tourist"* з позиції мінімалізму дозволяє виокремити його основні характеристики в сучасній романістиці постмодерну, а саме: єдинопочаток або анафора, прості односкладні речення, використання символічних образів, зменшення деталізації за рахунок означень та використання семантичних дієслівних повторів. Вищевикладені ознаки мінімалізму використовуються Енн Тайлер для максимального об'єктивізму під час зображення буденної дійсності сучасної американістики.

Список використаної літератури

1. Авраменко С., Череповська Т. Темпоральна семантика заголовків романів Е. Тайлер. Вісник Львівського універ-

ситету. Серія іноземні мови. 2012. Випуск 19. Ст.94-100

2. Висоцька Н. Єдність множинного. Американська література кінця ХХ – початку ХХІ століть у контексті культурного плюралізму: Монографія/ Н.О.Висоцька. К.:центр КНЛУ, 2010. – 456с.
3. Денисова Т. Коротко про історію, теорію і практику американського постмодернізму. Сучасна американська література: проблеми вивчення та викладання: Матеріали семінару. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2002. – 248с. ст.5-61.
4. Криворучко С. Естетична парадигма література межі ХХ-ХХІ століть. Іноземна філологія. 2014. ВІП.126 ч.1, с.206-217.
5. Рикова Г. Смак життя і рецепт самоідентифікації в романі Енн Тайлер «Компас Ноя» («Noah's Compass», 2009). Сучасні літературні студії. Дискурс в літературі і культурі. Випуск 9. 2012. С.375-384.
6. Ігаб Гассан. Чим є постмодернізм і чим він стане? Літературний і культурний аспекти. 20th century American Literature after Midcentury. International conference proceedings. Kyiv, 25-27 May, 1999. Ст. -19-28.
7. Череповська Т. Символічний образ старого будинку та мовні засоби його репрезентації (на прикладі творчості Енн Тайлер). Наукові записки національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія». Випуск 53, 2015р. с.268-271.
8. Bail P. Anne Tyler: A Critical Companion. Greenwood Press, Westport, CT: 1998. Print.
9. Robert Charles Clark. American Literary minimalism (a Dissertation submitted to the graduate Faculty of the university of Gergia), Athens, Gergia 2011.
10. Enn Tyler. "The Accidental Tourist", 1985
11. Ray P. Lectures. Open Courses. Yale university.
12. Available at <https://oyc.yale.edu/>
13. Post R. (1992) "Postmodern Temptations," Yale Journal of Law & the Humanities: Vol. 4: Iss. 2, Article 9. Available at: <http://digitalcommons.law.yale.edu/yjhl/vol4/iss2/9>

METAFORYCZNY SPOSÓB WYRAŻANIA UCZUĆ ZA POMOCĄ LEKSEMU „SERCE” W POWIEŚCI KORNELA MAKUSZYŃSKIEGO „AWANTURA O BASIĘ”

Ludmiła Pietruszka

Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny imienia Iwana Franki w Drohobyczu

The article deals with the analysis of the lexeme "heart" and the ways of its implementation in the narrative by K. Makuszyński "Argument About Basia" with the help of which metaphorically reflects the world of feelings and emotions of the main character of the composition.

Key words: lexeme "heart", phrase, component, symbol, metaphor, phraseological units, epithet.

CELEM NINIEJSZEGO ARTYKUŁU JEST ANALIZA LEKSEMU „SERCE” W POWIEŚCI K. MAKUSZYŃSKIEGO „AWANTURA O BASIĘ”, ZA POMOCĄ KTÓREGO AUTOR WYRAZIŁ WEWNĘTRZNY ŚWIAT EMOCJI I UCZUĆ GŁÓWNYCH BOHATERÓW UTWORU.

Obiektem badawczym jest leksem „serce” w powieści K. Makuszyńskiego „Awantura o Basię”.

Przedmiotem zainteresowania badawczego są środki stylistyczne z komponentem „serce” w wyżej wymienionym utworze.

Wyraz „serce” ma wiele odcieni znaczeniowych. Przede wszystkim jest pojmowany jako „centralny narząd układu krążenia, wtłaczający krew do naczyń krwionośnych i podtrzymujący jej krążenie” [7, 906] u człowieka i większości zwierząt; jest częścią m. in. ludzkiego ciała i jednym z głównych jego organów. Na przestrzeni wielowiekowej historii ludzkości serce nabyło też innego, przenośnego znaczenia: stało się symbolem, rzecz można, centrum czegoś bardzo waż-

nego, a mianowicie ośrodkiem ludzkich uczuć i przeżyć, radości i smutków, odzwierciedleniem cech charakteru i zachowań, symbolem życia. Serce zawsze było utożsamiane z duszą, świadomością, tym, co może kumulować emocje, zarówno pozytywne, jak i negatywne, oceniać i dokonywać wyboru.

Otóż wyraz „serce” posiada ważne miejsce w kulturze, przede wszystkim w takich jej przejawach, jak język i literatura. Wielu polskich twórców, niezależnie od epok i prądów, zwracało się do somatyzmu „serce”. Wśród nich jest pisarz, dziś odbierany i znany przede wszystkim jako ten, kto pisał dla dzieci i młodzieży, który „zło proponował plenić poprzez dobroć serca” [6, 63]. Tym twórcą jest Kornel Makuszyński, nazywany „fanatykiem ser-

ca” oraz pisarzem „serca i słonecznego uśmiechu”.

Kornel Makuszyński, który żył i tworzył w trudnych czasach, czyli „na przedprożu niepodległości Polski po latach niewoli narodowej i w czasie międzywojennym – jak każda zresztą wybitniejsza indywidualność artystyczna – poruszał współczesnych: budził podziw, niekiedy wręcz entuzjastyczny, drażnił, prowokował do gwałtownych sporów” [6, 5]. Był też przez wielu często krytykowany, lecz jednak bardziej zachwycano się jego twórczością, „pisano o „złotym sercu” pisarza, o jego umiejętności budzenia radości życia itp.” [6, 5].

Powieści K. Makuszyńskiego „zyskały niezwykle popularność wśród młodzieży dzięki znajomości psychiki odbiorcy, umiejętności konstruowania atrakcyjnej, częściowo zaprawionej elementami sensacji fabuły. Optymizm, szlachetna postawa moralna zawsze sympatycznych i pełnych życia bohaterów, wiara w dobroć ludzką, współczucie dla pokrzywdzonych – to wartości wychowawcze jego książek. Makuszyński wytworzył własny styl, nacechowany humorem, liryzmem i gawędziarską swadą” [4, 406]. Takim utworem jest też powieść „Awantura o Basię” – książka o wielkim sercu, w której autor chętnie odwoływał się do obrazu serca, zazwyczaj ukrywając za leksykalnym wykładnikiem tego pojęcia symboliczne znaczenie. Nie ma wątpliwości, że czynił to świadomie i z zaangażowaniem (leksem „serce” w powieści został użyty około 100 razy). Autor pisał, że „serce ludzkie takie jest dziwne, że więcej wierzy jasnemu urojeniu niż mętej, czarnej rzeczy-

wistości; więc moi dobrzy ludzie z książek korzystając z tego przywileju szerzą wieści o istnieniu dobra i o potrzebie miłosierdzia. Moje książki wędrują pomiędzy rzesze, niechże przeto świecą, niech grzeją, lecz niech nie straszą i nie burzą naiwnej, prostej wiary w serce człowieka” [5, 118-119].

Motywym przewodnim powieści możemy z całą pewnością nazwać dobroć serca, ponieważ „Kornelowi Makuszyńskiemu, który poprzez swoje książki stawał się wychowawcą pokolenia, chodziło jedynie o zaszczerpienie wartości uniwersalnych, potrzeby szlachetności i dobroci, przyjaźni i szacunku dla siebie i otaczającego świata” [1, 54]. W języku pisarza za pomocą wyrazu „serce” został opisany emocjonalno-psychiczny stan człowieka, okazany wszechstronny świat emocji, uczuć i przeżyć. Jego swoistość najbardziej ujawnia się za pomocą różnych środków stylistycznych: metafory, tradycyjne zwroty, epitety użyte przez autora odzwierciedlają cały spektrum duchowego świata człowieka, za ich pośrednictwem „głosi Makuszyński [...] swą pogodną filozofię życia: wiarę w siłę serca, przekonanie, że nie ma ludzi złych, lecz tylko smutni i niekochani” [6, 33].

Już pierwsza strona opowieści jest znamienna. Otóż Makuszyński oznajmił czytelnikowi, że „opowieść tę, tak prawdziwą jak wiosna i tak pełną radosnych uśmiechów jak pogodny dzień, musimy – z *serdecznym żalem serca* – rozpocząć wspomnieniem zdarzeń bolesnych i smutnych. Jak spoza ciężkich, czarnych, burzliwych chmur słońce wreszcie jasną smugą wytryśnie i ozłoci ślady kłęski i

zniszczenia, tak i w tej opowieści przewalać się muszą chmury przez pierwsze stronicę jak przez czyste obszary nieba. Jak w życiu, jak w życiu... [...] To, co się zdarzyło przed rozpoczęciem tej niezwykłej historii, było nocą, smutkiem i śmiertelną przygodą. Ponieważ *serce nasze drży* jeszcze na wspomnienie tego, co się stało, opowiemy krótko o wszystkim. Wystarczy niewiele słów, a każde będzie miało kształt łyż” [5, 1]. Właśnie tak zaczyna się „wzruszająca historia dziewczynki-sieroty, która wśród obcych ludzi znalazła troskliwych opiekunów i przyjaciół, a w końcu odzyskała najdroższą sobie istotę. Na początku poznajemy Basię jako przeziębione 5-letnie dziecko, a w ostatnim rozdziale żegnamy jako 15-letnią panienkę, wyróżniającą się złotym sercem i otwartą główką” [2, 9]. Tak czy inaczej, przytoczony fragment stał się swoistym lejtmotywarem, który przewinął się nie tylko przez badany utwór, ale i całą twórczość pisarza. Ponadto „jest w tej powieści o sierotce Basi Bzowskiej, „barwnej jak choinka”, i śmierć najbliższych bohaterce ludzi, i wędrówka przez puszcze ekwadorską, i kulisy żywota pensjonarskiego, a przede wszystkim są w niej ludzie – starzy i młodzi, wszyscy zabawnie wykpiwani przez autora, w jemu tylko właściwy sposób – w rezultacie czego stają się czytelnikowi wyjątkowo bliscy. Oto aktor Walicki o przeziębionej głowie i złotym sercu, grywający w prowincjonalnych budach herodów, katów, zbójów, i jego kolega Szot, i babcia Tańska, do starości nie pozbawiona cech żywej, komicznej dziewczyny, i wielki geograf Somer, i służący Michaś, późniejszy posterunkowy, i nawet pies Kibic, go-

rażąc przywiązany do swojej opiekunki. Tej barwnej galerii postaci przewodzi Basia – uosobienie wdzięku i szlachetności, dobroci serca i wrażliwości” [6, 30].

Leksem „serce” u autora „Awantury o Basię” występuje jako „symbol wewnętrznych, duchowych przeżyć człowieka”, jest „siedliskiem uczuć, wrażeń, nastrojów” [7, 906], odzwierciedleniem duszy bohaterów opowieści. Używa Makuszyński dużo frazeologizmów, które nabywają znaczenie symboliczne. Wśród nich należy wyodrębnić chociażby takie, jak: *czuć trwożę w serduszk* (Basia „przez kilka dni szukała matki zdziwionymi oczami i czuła trwożę w serduszk” [5, 10]), *nie móc się zmieścić w serduszk* („Wielkie zdarzenia nie mogły się zmieścić w jej serduszk; najmniej ją obchodziły długie narady tego pana z tą panią” [5, 10]), *wydrzeć serce* (pan Olszowski mówił do Michałka: „Słuchaj, chłopcze, mów prawdę, bo ci wydrę serce” [5, 39]), *Walickiemu kamień z serca spadł* („– Kamień spadł mi z serca – mówił patrząc na śpiące dziecko” [5, 35]), *ukryć gorycz w sercu* („Jedne dziewczęta nie śmiały marzyć o wielkim szczęściu posiadania autografu, inne ukryły gorycz w sercu” [5, 92]), *przytulić do serca* („Najtkliwszym czynem dobrego człowieka jest podniesienie samotnego dziecka z bruku i przytulenie go do serca” [5, 93]), *zamknąć serce* („Człowiek nie może ciężiej ukarać człowieka, jak go karze zamknąwszy przed nim serce” [5, 93]), *rozdzielić serca* („...przyjaciółki przysięgły Basi, że jedynie całkowity koniec świata rozdzieli ich serca” [5, 126]), *wyryć na korze serca* („Basia pomyślała z odrobiną przestachu, że – płacąc krwią za krew –

powinna wyrzyć na swoim ramieniu sześć liter szczęściu imion. Wyjaśniono jej jednak, że wystarczy, jeśli je sobie wyrzyje na korze serca, i to tylko „na niby”, bez śmiertelnej operacji” [5, 126]).

Metaforyczny sposób wyrażania uczuć z komponentem „serce” jest prezentowany na podstawie związków frazeologicznych, gdzie serce jest traktowane jako żywa istota, personifikowane. Zwróćmy uwagę na to, w jakich połączeniach z czasownikami występuje w powieści Makuszyńskiego badany leksem: *serce drży* („Ponieważ serce nasze drży jeszcze na wspomnienie tego, co się stało, opowiemy krótko o wszystkim” [5, 5]), *babci Tańskiej serce zamarło*, gdy ujrzała Walickiego („Jednego dnia serce w niej na moment jeden zamarło, a radość odjęła jej mowę, ale też na krótko” [5, 54]), *Basi, która rozmawiała z babcią o chłopakach, serce krwawiło* („– E! Babcia żartuje, a mnie się serce krwawi” [5, 86]), *babci serce się ścisnęło*, kiedy dowiedziała się o chorobie Walickiego („ A gdy się dowiedziałam, że chory, serce się we mnie ścisnęło...” [5, 101]), *pan Walicki zeznał, że ma serce* („Pan Bóg cię zesłał... bo mi było w sercu strasznie ciemno... A ja mam serce... To wygląda na kłamstwo, ale mam... [5, 103]), jak również oznajmił, że jest to *serce spalone* („Serce spalone na popiół...” [5, 104]), *nie mieć serca* („ – Ależ babciu! – zawołała ze zgrozą pani Olszowska. – Jak można nie mieć serca?” [5, 116]), *obudzić śpiące serce* prawdziwej babci Basi („Francuski uczony wzruszony smutną dolą nieznaną dziewczynki, wybrał się niezwłocznie do starej, zdziwaczałej w opustoszeniu damy i zdołał obudzić jej śpiące serce” [5, 118]).

Warte uwagi są połączenia wyrazowe o znaczeniu przenośnym, które nazywają przeżycia głównej bohaterki: *serce spoważniało* („Serce Basi spoważniało w zadumie” [5, 120]), *serce rwało się* („Serce jej rwało się do tej podróży, w tę dalekość, na której sinym krańcu ma znaleźć tego jedyne, nieszczęśliwego, który cierpiał przez lat dziesięć” [5, 124]), *serce ustawało* („Tknięte taką zrozpaczoną myślą, serce jej ustawało na chwilę, aby zaraz potem napełnić się gorącą nadzieją” [5, 125]), *serce zamarło* („Serce w niej zamarło na moment, gdy pan Olszowski powiedział do niej wzruszonym głosem: – Basienko, jutro pojedziemy do Hawru” [5, 134]), *serce załopotało* („Serce Basi załopotało i coś ją ścisnęło w gardle. Z najboleśniejszym wysiłkiem wydobyła z niego cichy, lecz jakby okrwawiony, rozdzierający okrzyk: – Ojciec!” [5, 135]) i in. W przytoczonych przykładach oczywistym jest to, że serce jest traktowane przez pisarza jako miejsce, gdzie kumulują się uczucia, jest ono nadzielone cechami, które są charakterystyczne dla człowieka. Otóż parafrasa *człowiek – serce* odbierana jest jak coś spójne, jednolite.

Szczególną uwagę należy zwrócić również na dygresję, rozmyślenia mieszczące komponent „serce”. Nazwać je można sentencjami, które są jednym z aspektów stylu pisarza, jedną z typowych i oryginalnych cech jego warsztatu twórczego. Jest ich sporo, na przykład: *babcia Tańska zadaje pytanie: „Czy ty myślisz, że mężczyzna ma serce? Gadanie! Może czasem i ma to serce, ale zawsze ma przede wszystkim żołądek”* [5, 72], *serce (u Basi) ma dwie strony: „Basia miała wprawdzie romansowe kłopo-*

ty, ale na rodzinnej ziemi. Zajmowały one *południową stronę jej serca*, tę jeszcze dziecinną i pogodną, bo *na północnej jego stronie* gromadziły się chmury i latały ponad nią troski” [5, 107-108], „Basia miała jej w sobie tyle, że ta *miłość przelewała się przez brzegi serca*” [5, 140] i in. Takie zwroty często służą „charakterystyce danej osoby, kiedy indziej – charakterystyce określonej sytuacji” [3, 55].

Nie sposób również pominąć takich wyrażeń, jak: *prawo serca* (Pani Tańska ogłosiła Olszowskiemu: „...– My posiadamy do dziecka prawo formalne, pan powołuje się na prawo serca. Czy nie uważa pan, że można by tę sprawę załatwić ugodowo? [5, 68]), *sprawy sercowe* („Kucharka była słynną powagą w sprawach sercowych. Tępy człowiek patrząc na świeżą połędwicę pomyślałby głupio, że to tylko połędwica; w jej oczach przybierała ona kształt cierpiącego, krwawiącego serca, które nieszczęśliwa miłość przywiodła do ostatecznej zguby” [5, 71]), *burza w sercu* („Olszowski stał na środku pokoju, spokojny na oko, lecz z burzą w sercu” [5, 63]).

Natomiast m. in. takie zwroty, jak: *serce ze złota*, *serce lwa*, *anielskie serce*, *serdeczna męka*, *pożar serc*, *serce ludzkie*, *głębia ludzkiego serca*, *serce pełne miłości* wskazują na cechy charakteru człowieka: dobroć, współczucie, odwagę, wierność, często też oznaczają miłość.

Ważne miejsce w powieści zajmują epitety. Nie ma wątpliwości, że leksem „serce”, oznaczony epitetami metaforycznymi, idealnie w danym wypadku spełnia swoją główną misję: określić, doprecyzować, a zarazem przybrać znaczenie

niebezpośrednie. Wspomnianych leksykalnych środków stylistycznych jest sporo: *kobiece serce*, *czułe serce*, *tkliwe serce*, *zadne serce*, *dobre serce*, *wielkie serce*, *potężne serce*, *maleńkie serce*, *dziewczęce serce*, *załękłe serce*, *oburzone serce*, *ściśnięte serce*, *śpiące serce*, *uczciwe serce*, *sieroce serce*, *rozdarte serce*, *przerażone serce*, *osowiałe serce* etc. Prezentują one niezwykle obszerną gamę uczuć i stanów psychicznych: trwogę, oburzenie, strach, dobroć, wspaniałomyślność.

Nastrój, stan emocjonalny, usposobienie bohaterów autor odzwierciedla za pomocą niektórych części mowy: przysłówków oraz przymiotników, dzięki temu Makuszyńskiemu udaje się ująć całą głębię duchowego świata człowieka. Odnajdujemy w utworze dużo przysłówków „serdecznie” (tzn. z wielką sympatią, szczerze i z życzliwością; bardzo, naprawdę [8,749]: doktorowa *wołała serdecznie* („coś ją dławilo w gardle, więc tylko spojrzeniem wołała tak serdecznie ...tak serdecznie” [5, 13]), *serdecznie bawić* („Basię bawiły serdecznie te niewinne przekomarzenia się starych, więc uśmiechała się bez przestanku” [5, 20]), Michałek to *serdecznie rozziewany* chłopak („Rozespana dusza nie chciała jednak w żaden sposób wejść z powrotem w jego ciało, chociaż było którądy, rozwarte bowiem usta serdecznie rozziewanego chłopaka tworzyły szerokie wrota” [5, 38]), *zazdrościć serdecznie* („Mój przyjaciel Walicki zazdrościł panu serdecznie” [5, 43], Olszowskiemu *serdecznie się pisało* („Jakoś mu się teraz lepiej pisało, śmiał się częściej, a tak serdecznie jak nigdy” [5, 46]), *przebaczyć serdecznie* („Pani Tańska, ujęta tym zapa-

łem, przebaczyła jej serdecznie ciężką uwagę o „odrobinę rozsądku” [5, 53]), *serdecznie się tulić* („Babka nie odpowiadała, patrząc z tajemniczą zadumą na tego miłego pana i na to śliczne dziecko serdecznie się do niego tulące” [5, 66]), *serdecznie przeproszać i pocieszać* („Pan Olaszowski serdecznie go przeproszał i pocieszał” [5, 76]), *serdecznie uśmiechnąć się* („Spojrzał z żywym współczuciem na trzy zalękłe twarze i serdecznie, zachęcająco uśmiechnął się do każdej” [5, 77]), *zasmucić się serdecznie* („ – O, Boże! – zasmuciła się Basia serdecznie” [5, 99]), *serdecznie zadowolona* („W ten sposób, powoli, wszyscy odplakali swoje, nikt nie został pominięty i cała publiczność serdecznie była zadowolona” [5, 114] i in. Ponadto napotykaemy dużo przymiotników „serdeczny (-a, -e)”, co znaczy miły, życzliwy, otwarty, uczuciowo bliski komuś, będący wyrazem lub objawem przyjaznych uczuć [8, 749]: *serdeczny żal* („ ...musimy – z serdecznym żalem serca – rozpocząć wspomnieniem zdarzeń bolesnych i smutnych” [5, 1]), *szeptem cudownie serdecznym* (doktorowa „...długo do niej mówiła szeptem, cudownie serdecznym” [5, 11]), *serdeczne uznanie* („To strasznie wesoły berbec! – rzekł Szot z serdecznym uznaniem, patrząc na puciołowatą, zarumienioną twarzyczkę” [5, 28]), *głos mało serdeczny* („Jako człowiek wytworny nawet wobec wroga, pochylił głowę w ukłonie i rzekł głosem wprawdzie mało serdecznym, lecz pełnym szacunku” [5, 63]), *serdeczne przywiązanie* („Jego serdeczne przywiązanie i jego miłość nie wzruszą prawa, za to w sądzie polubownym jaką taką można pokładać nadzieję” [5, 68]),

serdeczna miłość („Nie ma dość ciepłej, dość tkliwej i serdecznej miłości, którą człowiek powinien ogarnąć i otulić takie stworzonko, porzucone na srogiej ziemi” [5, 93]), *serdeczne staranie* („Dziewczyna wdzięczna mu była za te serdeczne starania, lecz ze smutnym uśmiechem, z cudowną delikatnością wypraszała się od wszystkich rozrywek” [5, 134]), *serdeczna niecierpliwość* („Oczekiwano ich tam z serdeczną niecierpliwością” [5, 142]). W języku pisarza wspomniane wyrazy odzwierciedlają wewnętrzny stan człowieka, wprowadzają w bogaty świat przeżyć. Służą one charakterystyce bohaterów powieści, cechują ich zachowanie, pomagają określić tą czy inną sytuację, zazwyczaj też mają pozytywne nacechowanie i natężenie.

Tytułem podsumowania powyższych rozważań należy podkreślić, że główną cechą lingwistycznego konceptu „serce” u Makuszyńskiego jest dobroć. Analiza pod wybranym kątem badawczym potwierdza, że środki językowe z somatyzmem „serce” wyrażają przede wszystkim pozytywne cechy. Nasuwa się też wniosek, że leksem „serce” został zrealizowany w następujący sposób: serce – skupisko ludzkich uczuć, wskaźnik emocjonalno-psychicznego stanu człowieka oraz określone właściwości charakteru.

Można wywnioskować, że słowo-obraz „serce”, u Makuszyńskiego – podstawowy symbol, który znakuje wewnętrzny świat człowieka i jest świadectwem jego zachowań i bezpośrednim odbiciem głębi duszy, natury, myśli. Z nim powiązane są rozmaite asocjacje, uczucia, zachowania, zrealizowane w epi-

tetach, metaforach, związkach frazeologicznych etc. Autor po swemu je interpretuje, odbiera i donosi do czytelnika. Czytelnikiem zaś jest osobliwy odbiorca: dzieci i młodzież. Analiza użycia wyrażenia „serce” pokazuje, że powieść jest nasycona tym somatyzmem, który stał się wizytówką twórczości autora oraz pomógł mu ukształtować własny styl – styl dobroci, uśmiechu, pogody ducha, niezachwianej wiary w człowieka, a tym samym udowodnia, że miano „pisarza serca” otrzymał on zasłużenie. Ponadto nie sposób nie zgodzić się z tym, że „Makuszyński był i pewnie będzie pisarzem ponadpokoleniowym. Trudno bowiem przypuszczać, by humor, dobroć i radość życia stały się kiedykolwiek nieaktualne” [1, 55].

Bibliografia

1. Drażek A. Wybrane powieści Kornela Makuszyńskiego dla młodzieży i ich czytelnicтво wśród młodzieży – próba monograficzna/ A. Drażek // *Prace Naukowe. Filologia Polska. Historia i Teoria Literatury 7*. (Prace Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie, z. VII). – Częstochowa, 1998. – S. 49-56.
2. Kornel Makuszyński (1884-1954) Pisarz serca i uśmiechu // *Materiały metodyczne* / [opr. M. Łuczak]. – Toruń, 1987. – S. 9.
3. Kowalczykówna J. Przysłowia w powieściach Kornela Makuszyńskiego dla młodzieży / J. Kowalczykówna // [w] 100-lecie urodzin Kornela Makuszyńskiego / *Materiały z sesji naukowej zorganizowanej przez: Uniwersytet Wrocławski – Instytut Filologii Polskiej, Muzeum Tatrzańskie i jego oddział im. Kornela Makuszyńskiego, Miejską Bibliotekę Publiczną im. Stefana Żeromskiego w Zakopanem.* – Zakopane: Wydawnictwa Muzeum Tatrzańskie im. Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem, vol. 10. – 11-12 maja 1984. – S. 53-68.
4. *Literatura polska XX wieku. Przewodnik encyklopedyczny. T. 1.* – [wyd. I]. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2000. – S. 406.
5. Makuszyński K. *Awantura o Basię* / K. Makuszyński. – Poznań: Oficyna Wydawnicza, 2000. – 158 s.
6. Piasecka D. *Proza Kornela Makuszyńskiego dla młodego odbiorcy. Zarys problematyki* / D. Piasecka. – Warszawa – Wrocław: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1984. – 116 s.
7. *Nowy słownik języka polskiego* / [red. E. Sobol]. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2002. – S. 906-907.
8. *Słownik 100 tysięcy potrzebnych słów* / [pod red. prof. J. Bralczyka]. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008. – S. 749.

ЕКСПЛІКАЦІЯ ГЛИБИННИХ ЗНАЧЕНЬ АРТИКЛІВ ТА ІНШИХ ДЕТЕРМІНАТИВІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПЕРЕКЛАДАЦЬКОМУ АСПЕКТІ

Руденко В. О., Сидорук Г.І.

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Артикль в англійській мові – це слово, яке використовується для визначеності або невизначеності іменника в англійській мові, і по своїй суті являється спеціальним прикметником. Є два різних типи артиклів: неозначений та означений.

Неозначений артикль вживається лише у разі, коли слухач не знає яку саме річ вимає на увазі, або якщо це взагалі не важливо.

Неозначений артикль *a/an* використовується:

- Перед зліченими іменниками, що стоять в однині: *an orange, a stamp*;
- Перед мірами ваги та довжини: *a gallon, a dozen*;
- Перед назвами професій і видів діяльності: *I am an architect*;
- В стійких словосполученнях: *for a long time, a lot of, a few, at a time, in a hurry, in a whisper*.

Означений артикль *the* може бути використаний безпосередньо перед зліченим та незліченим іменником, який може бути як в однині, так і в множині. Означений артикль вживається тоді, коли комунікантам зрозуміло, що мається на увазі.

Означений артикль використовується в наступних випадках:

- Коли з контексту зрозуміло, яка людина чи річ мається на увазі:

Kyiv is the capital of Ukraine;

- Для позначення явищ природи: *The nights get shorter in the summer*;
- Для позначення унікальності іменника: *The Dnipro River is near here*;
- Для позначення періоду часу: *This song was very popular in the 2000s*.
- Коли перед іменником стоїть прикметник у найвищому ступені: *Peter is the strongest man in the world*;
- Коли перед іменником знаходиться порядковий числівник: *She is the third girl in this family*;
- Перед множиною, якщо маються на увазі всі члени певної групи: *She liked the presents he bought*;
- Перед словами *following, only, very*: *In the following year they are going to Portugal*;
- Перед назвами танців та музичних інструментів: *the salsa, the piano*.

Нульовий артикль вживається тоді, коли предмет, виражений іменником, розглядається поза будь-яким співвіднесенням і зіставленням з класом предметів, тобто коли момент класифікації і момент індивідуалізації відсутні. У цьому випадку мова йде не про загальний чи означений предмет класу, і не про клас в цілому, а про сам предмет, його зміст, причому обсяг, число, межі, форми та інші ознаки

беруться до уваги. Нульовий артикль вживається з іменниками, що позначають речовинита різні абстрактні категорії, оскільки такі предмети й явища за своєю природою не мають означеної форми, об'єму та інших подібних ознак. Означений артикль може видозмінюватися залежно від того, про який предмет йдеться. Нульовий артикль взагалі відсутній у наступних випадках:

- Якщо іменник стоїть в множині, є абстрактним або незліченим: *He wants to drink juice;*
- Перед назвами вулиць, країн та міст, а також перед прізвищами та іменами: *He lives in Hrushevskoho Street in Kyiv;*
- Перед назвами гір: *Everest is the highest mountain in the world;*
- Перед назвами днів тижня, місяців та пір року: *She likes to ski in winter;*
- Перед іменниками *lunch, night, breakfast, morning, dinner, evening, hospital, day, school, prison: They are going to go to school.*

Слід зважати на специфічні випадки відсутності артиклів перед тими лексичними одиницями, перед якими за правилами вони повинні стояти. Артикль не вживається у деяких стійких словосполученнях, які визначають місце: *to/at school, to/at university/college, at home, to/out of bed, to/at work, to/in prison, to/in hospital, to/in church.* Вираз 'go home' вживається без артикля *the* і частки *to*, яка вказує на напрямок: *Her son is at university but her daughter still goes to school.* Артикль не вживається

перед видами транспорту: *by bicycle, by bus, by plane, by train, by car.*

Артикль відсутній перед наступними географічними назвами:

- Континентів: *Asia, Africa;*
- Країн: *Ukraine, Germany, Italy* (включенням є *the United Kingdom, the United States, the Slovak Republic*);
- Міст та містечок: *Kyiv, Paris, Bratislava;*
- Озер: *Lake Synevyr, Lake Victoria;*
- Університетів: *Oxford University.*

Проте артикль вживається перед географічними назвами у тих випадках, якщо це:

- Назви морів та океанів: *the Atlantic, the Mediterranean;*
- Назви гірських хребтів: *the Tatras, the Himalayas;*
- Назви річок: *the Dnipro, the Amazon;*
- Сторони світу: *the West, the South, the East, the North.*

Головна функція англійського артикля в мовленні – це фіксація його дійкличної функції, тобто обов'язковою є вказівка на зміну відношення мовця та слухача до предмета, який позначений іменником. З цього випливає, що артикль є не просто визначальним допоміжним словом, яке формує іменник, а й поєднується з ним синтаксично. Його роль є більш вагомою, оскільки перебуваючи в лексико-фразеологічній єдності з тим чи іншим іменником артикль визначається змістом сказаного в цілому. Тому, можна сказати, що артикль, з одного боку, залежить від іменника, оскільки

він пов'язаний з ним певними законами лексико-фразеологічної сумісності, а з іншого, – є незалежним від нього, оскільки в межах певної сумісності його вибір є досить довільним. Така часткова незалежність артикля від іменника є особливістю англійської мови, в якій іменник майже повністю втратив свої морфологічні категорії.

У вітчизняній лінгвістиці побутує теорія, згідно з якою артикль є самостійним службовим словом, що не утворює аналітичної форми, оскільки довелося б зараховувати до аналітичної сполуки іменники з будь-якими детермінантами, як от *some, any, every, this*, здатними замінювати артиклі. Не можна розглядати артикль і як синтаксичне сполучення, що дорівнює сполученню займенника з іменником, оскільки він не має самостійного лексичного значення, і, відповідно, самостійної синтаксичної позиції, тому артикль не може вживатися автономно від іменника.

Оскільки категорія артикля відсутня в українській мові, то пояснити заміни на нульовий артикль не важко. Значна кількість замін на означений артикль може пояснюватися тим, що він є суттєвим маркером як фонетично, так і графічно. Однак переклад є складною діяльністю, яка потребує швидкого виконання значної кількості

операцій, деякі з яких взагалі відбуваються паралельно.

Отже, детермінанти відіграють важливу роль в організації семантичної структури речення. Артикль – це основний детермінант англійської мови, який є одним з найскладніших граматичних категорій іменника. Він є найпопулярнішим визначником іменника, а отже необхідною частиною мови, яка визначає певні особливості іменника. Артиклі та їхня відсутність виявляють характер внутрішнього, змістового співвідношення елементів тексту повідомлення. Тому введення, змінювання або вилучення артиклів може сприяти розумінню тексту, уточненню його змісту, навіть спотворенню змісту тексту, або створенню іншого варіанту змісту.

Література:

1. <https://english-online.in.ua/artykl-v-anhliyskiy-movi/>
2. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов: навч. посібники / Корунець І. В. – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 464 с.
3. Лихобабіна А. С. Ієрархія засвоєння системи англійського артикля / А. С. Лихобабіна // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2006. – № 741. – С. 201 – 208.
4. Смирницький О. І. Морфологія англійської мови / Олександр Іванович
5. Смирницький / Під ред. В. В. Пассека. – М.: 1959. – С. 380-387.

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ КЛАЙВА С. ЛЬЮЇСА «ХРОНІКИ НАРНІЇ»

Яворська Л.І.

Аспірант 3 року навчання

Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка

Ключові слова: жанр, стиль, фентезі, роман, казка, фантастика, міф, літературний жанр.

Актуальність дослідження полягає в освоєнні на прикладі «Хронік Нарнії» К. С. Льюїса порівняно нового для українського читача пласта дитячої літератури (що не виключає уваги дорослих), в поетиці якого саме біблійні образи і мотиви створюють багатий естетичний і духовний потенціал. Протворчість Льюїса в українському літературознавстві написано небагато, якщо не сказати обмаль. Серед низки причин, що призвели до такого стану речей, не останнє місце займає доволі селективний підхід до вивчення зарубіжних літератур в епоху радянського літературознавства, брак перекладів головних його праць українською мовою, а також прямо чи приховано апологетичний характер його творів, що залишає автора непривабливим, непопулярним, а нерідко й відверто незрозумілим для пересічного сучасного читача. У той час, як у західному світі апологетична, літературно-критична і художня спадщина Льюїса за своїм впливом на формування свідомості людини ХХ ст. прирівнюється до З. Фрейда і є розкішшю для окремих до-

слідників чи шанувальників “екзотичних” постатей англійської літератури, а на теренах пострадянського простору Льюїс залишається білою плямою.

Англомовна літературна критика має низку праць, у яких досліджується проблема (не)християнського і християнського змісту Льюїсових «Хронік». Серед найвідоміших англійських авторів можна назвати передусім Волтера Гупера (найавторитетнішого біографа Льюїса), Пітера Шакля, Марвіна Гінтена, Гедера Коппа, Джонатана Роджерса, Майка Белла, Девіда Даунінга, Р.К. Трупіа, Ч.А. Гуттара, М.А. Манцалу. Серед українських та російських – Андрія Маслюха, Наталію Трауберг, Якова Кротова, Марію Бірюкову Тетяну Жаданову та інших. Кожен із них пропонує свій ключ до розшифрування «Хронік Нарнії».

Об'єктом дослідження став цикл «Хроніки Нарнії», що складається з семи книг: «Лев, Біла Відьма та шафа», «Кінь і його хлопчик», «Принц Каспіан», «Подорож Досвітнього мандрівника», «Срібне крісло», «Небіж чаклуна», «Остання битва». **Предмет дослід-**

дження – християнські мотиви і образи, що містяться в творах зазначеного циклу. **Мета нашої розвідки** полягає в здійсненні комплексного аналізу твору Клайва Стейплса Льюїса «Хроніки Нарнії» крізь призму біблійних мотивів та образів.

Виклад основного матеріалу. Семикнижжя Льюїса «Хроніки Нарнії» – найпопулярніший твір автора, перекладений 45 мовами і, за останніми даними, розпроданий у різних країнах світу числом понад 100 мільйонів примірників. Донедавна український читач міг ознайомитися з творами Льюїса хіба що в доброму російському перекладі Наталії Трауберг. Низка опублікованих у львівському видавництві «Свічадо» перекладів художньої прози Льюїса – у тому числі переклад Олеса Манька перших чотирьох книжок з нарнійської серії, що вийшли протягом 2001-2004 років, – на жаль, не вплинули суттєво на зміну ситуації. Ані за життя Льюїса, ані після його смерті 1963 року, «Хроніки Нарнії» не вважалися християнським читвом для дітей, однак за останні декади минулого століття з'явилося стільки християнських інтерпретацій цієї книжки, що читач мимоволі почувається розгубленим. Як дитячий автор, Льюїс є дискомфортним для сучасного видавця, обтяженого поняттями політкоректності та релігійної терпимості: з одного боку, надто очевидними є християнські паралелі, а з іншого – подані вони в надто вже ненав'язливій і привабливій формі. Інша справа, чи можемо ми прямо і однозначно стверджувати, що Льюїс

писав «Хроніки Нарнії» з метою завуальованої християнізації дітей. Які саме паралелі можна при бажанні віднайти в цих книжках зі світом Біблії? Якщо ці паралелі є, то чи існують вони на рівні сюжету, героїв, чи приховані у вигляді метафор, алюзій, символів, алегорій? Дана дипломна робота є спробою відповісти на декотрі з цих питань.

Релігійна проблематика творів Льюїса вже привертала інтерес дослідників у всьому світі. Так, Марвін Гінтен говорить про християнську символіку образів і подій, Майк Белл розглядає ці історії з огляду на традиції християнського романтизму в англійській літературі, літературознавці називають Льюїсову книжку великою християнською алегорією.

Загалом, сам текст художнього твору К.С. Льюїса постає перед інтерпретатором і дослідником як сфера естетична, раціональна, і одночасно духовна, трансцендентна, яка відображає безліч філософських і моральних ідей. У зв'язку з цим слід звернути увагу на авторський задум всього циклу «Хронік Нарнії». У різних критичних дослідженнях наводяться аргументи, що стосуються питання про те, що можна вважати головною сполучною ланкою для семи книг про Нарнію. Показово, що цілий ряд дослідників відзначає християнську основу концепції автора.

Так, на думку Р.К. Трупіа, в основі всього циклу «Хронік» лежить ідея про *virtue* – добродесність. При цьому перші три книги (в тій послідовності, як вони були опубліковані) розкривають

теологічні чесноти (theological virtues) – любов, віру, надію (love, faith, hope), в той час як в інших книгах представлено алегоричне зображення чотирьох головних чеснот – cardinal virtues. До них відносяться: prudence – розсудливість, fortitude – хоробрість, temperance – помірність у всьому, justice – справедливість [12, 3-8].

Д.В. Монтгомери вважає, що темою, яка об'єднує «Хроніки» в «єдину інтегровану концепцію» (an integrated single conception), є «спокута Христа» (redemption through Christ) [8].

Ч.А. Гуттар дає високу оцінку «Хроніки Нарнії», називаючи твір К. С. Льюїса «в певному сенсі Біблією» (a sort of Bible). Гуттар бачить своєрідність книги Льюїса в тому, що в тексті представлено велике зібрання різноманітного художнього матеріалу, вказує на основні події в біблійній історії світу, від його створення і до логічного завершення – «кінця світу». М.А. Манцалуа зазначає, що головною характерною рисою кожної з семи книг «Хронік Нарнії» є кореляція надприродного, божественного начала з мирським, повсякденним, буденним (closeness of the supernatural, the divine, to the mundane, the everyday, the humdrum) [7].

Із виходом 2005 року фільму на основі другої книжки нарнійського циклу пошуки християнських паралелей відновилися та з'явилося безліч нових спроб інтерпретації загадкового методу Льюїсової ненав'язливої евангелізації.

Також слід пам'ятати, що «Хроніки Нарнії» – це передовсім книжка, яка

чітко вписується в традицію християнської літератури для дітей, започаткованої в Англії у XIX ст.

Тяжіння до алегоричного стержня світовідчуття, притаманне англійській літературі на різних етапах її розвитку, дозволяло блискуче справитися із завданням творення цілого пласту дитячої християнської літератури в XIX–XX ст. коли на зміну застарілій клерикальній катехизації мусила прийти цікава, пригодницька й доступна для світу дитини література, передовсім розважальна, а вже згодом повчальна.

Саме із зародженням дорослої оповіді для дітей в Англії XIX ст., виникають певні закони класичної авторської казки. Льюїс, як письменник другої половини XX ст. напрочуд точно вписується у продовження та оновлення цієї традиції. Він створює книжку для дітей повоєнного покоління і використовує – свідомо чи несвідомо – той самий арсенал, що і його далекі попередники.

По-перше, його центральна історія про подорож Пітера, Сьюзан, Едмунда та Люсі Певенсі до Нарнії була написана для похресниці Льюїса, Люсі Барфілд, і так само, як у випадку з Алісою Ліддел, вона мала виконати функцію літературного подарунка для улюбленої слухачки і читачки казок [13].

Отже, автор створював її, маючи в думках конкретну дівчинку з відомим йому характером і уподобаннями, що надає оповіді особливої сокровенності. Варто також додати, що Льюїс листовно спілкувався з читачами вже опублікованих творів, незалежно від віку

і, за словами його секретаря Волтера Гупера, майже кожного дня виділяв бодай одну годину для відповіді на листи від дітей з усього світу. Льюїс роками листувався з деякими сім'ями. Він спілкувався зі своїми шанувальниками, як з друзями, обговорюючи з ними кожен наступну свою книжку або питаючи їхньої думки про техніку писання. Окремим виданням 1985 року цю кореспонденцію було опубліковано у книжці «Листи К.С. Льюїса до дітей». З листів видно, наскільки діти та їхні батьки реально впливали на творення подальших історій про Нарнію та на самого автора [3].

Сам же Льюїс у своєму листі-відповіді до дівчинки Енн пояснює свої наміри стосовно «Хронік Нарнії». (Енн, швидше за все, написала Льюїсу про сцену з розділу XVI, «Зцілення ран» в Срібному кріслі. Аслан, Юстас і Джил в країні Аслана, і вони тільки що стали свідками відновлення мертвого короля Каспіяна до повного життя і юності. Джил не може зрозуміти, оскільки вона тільки що бачила, як Каспіян помер. Також вона не може збагнути слів Лева про те, що Він також вже помирав). Ось так Льюїс відповів своїй читачці: «Дорога Енн! Слова Аслана про те, що він уже вмирав, здаються цілком зрозумілими. Прочитай попередню книгу цієї серії, яка називається «Лев, Біла Відьма і шафа», де детально розповідається про те, як він був убитий Білою чаклункою і потім ожив. Коли ти її прочитаєш, то, можливо, побачиши, що за цим криється більш глибокий сенс. Вся історія Нарнії говорить

про Христа. Іншими словами, я питаю себе: «А що, якби насправді існував світ, подібний Нарнії, і він пішов би неправильним шляхом (як це трапилося з нашим світом)? Що б сталося, якби Христос прийшов спасти той світ (як Він врятував нас)?» Ці історії служать моєю відповіддю. Я міркував, що оскільки Нарнія є світом, де говорять тварини, то Він теж стане твариною, що говорить, подібно до того, як Він став людиною в нашому світі. Я зобразив Його левом, тому що: а) лев вважається царем звірів; б) в Біблії Христос називається «левом із коліна Юди»; в) з початку роботи над книгою мені бачилися незвичайні сни про левів. В цілому вся серія книг складена таким чином: «Небіж чаклуна» оповідає про створення світу і про те, як зло проникло в Нарнію.» Лев, Біла Відьма і шафа» розповідає про розп'яття і воскресіння; «Принц Каспіан» говорить про відновлення істинної релігії на місці спотвореної; «Кінь і його хлопчик» розповідає про покликання і переміну язичника; «Подорож Досвітнього Мандрівника» присвячено духовному життю (особливо Ріпичипа); «Срібне крісло» оповідає про постійну війну проти сил темряви. В «Останній битві» йдеться про пришествя Антихриста (Мавпи), кінець світу і останній суд. Чи все тобі зрозуміло?» [3].

По-друге, Льюїс використовує хронопне обрамлення реальних подій Другої світової війни. Діти знаходять чарівну шафу в замиському будинку професора саме тому, що переховувалися в ній при повітряних нальотах на

Лондон. Протягом оповіді відбуваються переходи з Нарнії в реальний світ і навпаки. Реальна і звичайнісінька шафа перетворюється на чарівні двері до Нарнії лише за своїми законами і відкриває свої казкові властивості не завжди. Коли Люсі хоче переконати родичів у правдивості своїх слів про дивовижні пригоди, за шубами виявляється звичайна дерев'яна стінка. Два світи співіснують у свідомості героїв і поєднуються непояснювальним способом у часі та просторі.

По-третє, прототипом старого професора в історії про шафу виступає сам Льюїс. У час написання казки автор дійсно мешкав у Оксфорді, що знаходиться за дві години їзди від Лондона. Як і персонаж історії, він жив самотньо, цілковито поринувши в працю. Крім нього в домі була покоївка. Є факти, що дітей (не виключено, що серед них була і Люсі Барфілд) масово евакуюювали на тривалий час за межі Лондона, і одного разу Льюїс приймав у себе чотирьох дітей. Автор невидимо присутній у оповіді й своїм досвідом дитинства (коли Дігорі ділиться з Поллі, як важко мешкати в чужому домі з чужими дядьком та тіткою та чекати смерті невиліковно хворої матері), і досвідом духовного перевороту (коли старий професор вчить, що про пригоди нікому не варто розповідати і що до Нарнії тепер можна потрапити тільки іншим шляхом). Як і його герої Каспіан і Тіріан, Льюїс втратив матір у ранньому дитинстві. Як Едмунд, Джил і Юстас, він провів багато нудного й важкого часу в інтернаті.

І нарешті, найголовніше – християнський вимір Льюїсових оповідань. Якщо в дитячій літературі XIX ст. повчальний елемент і прямі звернення до Бога дозволяють говорити про відверто християнський зміст казок, то Льюїс вималював світ, де цей зміст відкривається лише для посвячених [4].

Льюїс ставить перед собою завдання не просто розповісти щось із Біблії в доступній для дітей формі, а дати читачеві відчуття самої квінтесенції християнства – глибоко особисті спосунки людини з Христом – через постать улюбленого позитивного героя. Автор закладає досвід християнства на підсвідомому рівні так, щоб відчитати його зміг лише той, хто досвідчив щось схоже, а той, для кого переданий через героїв книжок досвід незнайомий, захотів би його пережити. Скажімо, російський пошанувач творчості Льюїса о. Яков Кротов розшифровує великі алегорії-символи в кожній із семи книжок Хронік Нарнії. У першій «Лев, Біла Відьма і шафа» маємо оповідь про Відкуплення через Розп'яття та про Воскресіння, у другій «Принц Каспіан» – про віру в невидимого Христа і довіру до чужої віри, на якій заснована Церква. Третя книга «Подорож Досвітнього Мандрівника» передає життя Церкви з її головною частиною – Хрещенням. У четвертій книжці «Срібне крісло» закодована потреба зберігати Божі заповіді, церковний канон незалежно від ступеня їхнього розуміння. П'ята книжка «Кінь і його хлопчик» розповідає про поступове відкриття людиною Христа. Шоста

оповідь – «Небіж чаклуна» – алегорія творення світу, а сьома «Остання битва» оповідає про Друге Пришестя Христа, Страшний Суд і Небесний Єрусалим. Сучасний читач самостійно розшифрувати Льюїсові алегорії не може просто тому, що мало знайомий з Новим Заповітом, а ще менше – з власною душею [1].

Навіть зовсім не знайома з Біблією людина може прочитати ці історії просто як захоплюючу пригоду, наповнену міфологією. За словами самого Льюїса, оповідна структура, що нагадує архетипні біблійні сюжети, виникла далеко не з бажання проповідувати для дітей чи загорнути нудні моральні уроки у привабливі папірці, а просто з його світогляду: *«Схоже, декотрі люди вважають, що почав я із запитування у себе самого, як сказати щось про християнство дітям; тоді зупинився на жанрі казки як на інструменті; тоді зібрав інформацію про дитячу психологію і обрав вікову категорію, для якої писатиму; тоді склав список християнських чеснот і наштампував алегорії, які би їх втілювали. Усе це облуда. Я за жодних обставин не зміг би щось написати в такий спосіб. Усе почалося з образів: фавна з парасолькою, королеви на снях, величезного лева. Від початку в них не було нічого християнського; цей елемент з'явився пізніше сам по собі»* [5, 23].

Льюїс обережно підбирав літературну форму для творення своїх образів. Він любляв давати пораду молодим письменникам писати твори для дітей не заради їхнього задоволення чи

розваги, – це *«найкраща форма мистецтва для висловлення того, що ви хочете сказати: так, як композитор може написати Марш Мертвих не з нагоди публічного похорону, а тому, що певні музичні ідеї потребують бути висловлені саме в такій формі»* [5, 113]. Скориставшись власною порадою, Льюїс написав і «Хроніки Нарнії»: *«Я написав казки, тому що Казка видавалася мені ідеальною формою для того, що я хотів висловити»* [5, 67].

Те, що Льюїс називає казками або оповідями для дітей, підпадає під узагальнюючий жанр героїчно-лицарського роману (romance). Для Льюїса ця літературна форма неодмінно включає міф, уявний світ (fantasy), пошуки таємничих предметів (quest), пригоди – елементи, що вимагають активної задіяності уяви читача. Зрештою, уява самого Льюїса-автора, безперечно, відіграла головну роль у створенні Нарнії. Як він стверджує, усі сім книжок *«почалися з картинок у моїй голові»* [2]. Будучи важливою, уява для Льюїса аж ніяк не була такою визначальною, як для інших творців романтично-героїчної прози. Для романтиків XIX ст. було властивим поєднувати уяву з почуттями, і це стало причиною появи опозиції уява – логіка розуму. У Льюїса уява не перевищує розум як орган пізнання істини, а радше є коначною передумовою для пізнання істини розумом. У одному зі своїх есе Льюїс так пояснив тісний зв'язок між здатністю людини пізнавати істину та рівнем розвитку її уяви: *«У жодному разі не слід вважати, що я якимось чи-*

ном виділяю уяву як орган істини. Ми тут маємо справу не з істиною, а із значенням: значенням, що є апіорною умовою розпізнання істини і неістини, і чиєю протилежністю є не помилка, а нонсенс. Я раціоналіст. Для мене розум є природним органом істини, проте уява є органом значення. Уява, продукуючи нові метафори чи повертаючи до життя щось старе, не є причиною істини, а її умовою існування» [6, 268]. Використання уяви дозволяє Льюїсові допомогти читачеві подивитися на себе і свій світ очима незнайомця, побачити себе збоку, з позиції інопланетної істоти. За допомогою уяви можна скинути пилюку з буденності звичних речей і відкрити їхній вічний вимір. Узагалі Льюїс насолоджувався описом саме простих, «неважливих» моментів життя, підкреслюючи, що саме повсякденність становить більшу частину нашого життя і впливає на важливі вибори. Домашній затишок автор може перетворити на пригоду душі, як це ми спостерігаємо у сцені, коли Пітер, Сьюзан і Люсі обідають у помешканні Бобрів. Найкращі часи в Нарнії – це не часи великих перипетій і баталій, а дріб'язкові моменти щоденного життя. Висока свідомість значення буденності пронизує всі апологетичні твори Льюїса, як і його найвідоміші проповіді.

На вибір казкової прози для дітей вплинула також і християнська віра Льюїса, позаяк до віри в Христа Льюїс прийшов через відому довгу дискусію з Толкіном і Дайсоном про природу міту. Творець найвідомішого міфу ХХ ст. переконував Льюїса в тому, що

Євангеліє – не вигадка, а щось, що могло бути сказане тільки мовою міфу.

З цієї дискусії Льюїс виніс розуміння, що усі міфи людства вказують на один праміф, який у євангеліях Біблії стає частиною історії людства. Льюїс писав: «Старий Вмираючий Бог, не перестаючи бути міфом, спускається з небес легенди і уяви на землю історії. Це стається у конкретний час, у конкретному місці, з відповідними історичними наслідками» [9, 44].

Однією з цінних властивостей міфу, біблійного чи казкового, є те, що Толкін називав здатністю відновлювати звичайне і знайоме. Надто часто людина зникає до речей, навіть коли це великі ідеї та істини, вона перетворює їх на банальність. Толкін писав: «Ми всі знаємо їх. Вони стали речами, які колись приваблювали нас своїм блиском, чи своїм кольором, чи навіть формою, і ми клали на них свої руки, а потім зачинили їх у своєму прихованому складі запасів, присвоїли їх собі, а відтак і перестали дивитися на них» [11, 76]. Іншими словами, Толкін створював свій міф, щоб допомогти відсвіжити погляд на добре знайоме. Схоже, що Льюїс поділяє ту саму мотивацію у «Хроніках Нарнії». У збірці есе «Про інші світи», виданій посмертно, Льюїс описує параліч своєї уяви дитячою релігійністю: «Чому мені було так важко переживати те, що я повинен був переживати про Бога чи про страждання Христа?» [6, 59]. Льюїс сам відповідає на це питання і каже, що причиною паралізованості й несвіжості його уяви був саме примус: «Мені наказували, що я

мав пережити. Примус щось відчувати може скувати почуття. І тоді саме лише поклоніння шкодило мені. Однак, уявімо собі, що, перенісши усе це в уявний світ, роздягнувши з церковних вітражів, асоціацій із недільною школою, дитина може раптом вперше відчувати усю реальну силу цих речей? Чи можна було б тоді прокрастися повз тих грізних драконів? Гадаю, що так» [6, 78].

ВИСНОВКИ. Те, чого Льюїс досяг у «Хроніках Нарнії» як християнський письменник для дітей, перевершило його власні сподівання. Йому вдалося не просто прокрастися повз грізних драконів нав'язаної дитині релігійної буденності, він також віднайшов спосіб проходження повз грізних драконів дорослого скептицизму. Коментуючи один із романів своєї космічної трилогії в листі до близького друга, Льюїс писав: *“Будь-яку кількість богослов'я можна сьогодні контрабандою пронести в людські душі під прикриттям романтичної прози і вони навіть нічого не запідозрять”* [10, 90].

Отже, семикнижка «Хроніки Нарнії» – це не лише фантастика, і аж ніяк не безпідставна вигадка автора, а твір, який побудований на християнських цінностях, крізь призму фантастичних персонажів, неймовірних місць, і, здавалося б, нереальних подій, які насправді відбувалися з героями твору. Релігійна проблематика у книгах порушується через осмислення фантастичних образів, через їхні слова та дії. Недарма цю книгу багато хто вважає Біблією для дітей.

Творчий доробок К.С. Льюїса активно досліджується в зарубіжному літературознавстві, тоді як в українському науковому дискурсі його художня спадщина не знайшла належного висвітлення. У зв'язку з цим є потреба в подальшій розробці проблем творчості письменника, особливо в аспектах поетики його творів, в контексті розвитку жанру сучасного роману.

Список використаних джерел

1. Кротов Я. Г. Клайв Льюїс // Введение в жизнь. М., 2003.
2. Children's Books / The Oxford History of English Literature: Victorian Poetry, Drama and Miscellaneous Prose 1832-1890. Oxford, 1991.
3. Dorsett, Lyle W. and Marjorie Lamp Mead, eds. C.S. Lewis Letters to Children. New York, 1985.
4. Duriez, C. The C. S. Lewis Handbook. Eastbourne, Great Britain, 1990.
5. Huttar C. A. C. S. Lewis's Narnia and the «Grand Design», in Peter J.Schakelfed, The Longing For a Form, Essays on the Fiction of C.S. Lewis. Kent, OH: Kent State University Press, 1977, 130 p.
6. Lewis, C. S. The Allegory of Love: A Study in Medieval Tradition / Clive Staples Lewis. – Oxford: Oxford University Press, 1956. 468 p.
7. Manzalaoui M.A. Narnia: The Domain of Lewis's Beliefs, in David Graham(ed.), We Remember C.S. Lewis:Essays and Memoirs. Nashville: Broadman &Holman Publishers, 2001.
8. Montgomery J. W. Myth, Allegory and Gospel: an Interpretation of J.R. R. Tolkien, C.S. Lewis, G.K. Chesterton, Charles Williams. Minneapolis: Bethany Fellowship Inc., 1974.
9. Myers D. T. Growing in Grace: The Anglican Spiritual Style in the Narnia Chroni-

- cles, in David Mills (ed.). *The Pilgrim's Guide: C.S. Lewis and the Art of Witness*. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1998, 185 p.
10. The Deeper Truth Behind The Chronicles of Narnia [Электронный ресурс] Режим доступа до ресурсу: <http://www1.cbn.com/books/deeper-truth-behind-chronicles-narnia>
 11. Tolkien J. R.R. *On Fairy Stories // Essays Presented to Charles Williams*. Ed. C. S. Lewis. London, 1947.
 12. Trupia R. C. *Learning Christian Behaviour: The Way of Virtue in The Chronicles of Narnia*. London: The Lamp – Post, 1988, p. 3-8.
 13. Walter H. *Past Watchful Dragons: The Narnian Chronicles of C.S. Lewis*. London, 1971.

КЛАСИФІКАЦІЯ І ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТЕРМІНІВ

Козуб Л. С.

кандидат філологічних наук, доцент,

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Ключові слова: термін, багатокомпонентні терміни, запозичення, типологія, складні терміни, термінологія, функція, структура.

Keywords: term, multicomponent terms, borrowings, typology, complex terms, terminology, function, structure.

З метою стандартизації термінів існує багато різноманітних класифікацій та типологій. Однією з широко використаних класифікацій в філософії є поділ спеціальної лексики за змістом на терміни спостереження та теоретичні терміни.

Терміни зазвичай поділяють на загальнонаукові, вузькогалузеві та міжгалузеві. До термінів першого типу належить спеціальна лексика, яку використовують в різних галузях знань, але у кожній окремій сфері зі своїм конкретним значенням. Наприклад, слово *корінь* у біології – *корінь асимілювальний*, у математиці – *корінь добувний*, у мовознавстві – *корінь слова*, у суспільних науках *корінь зла* тощо. Вузькогалузевими термінами називаються такі слова, які вживаються в конкретній галузі [4, с. 71].

Більш детально з урахуванням певної галузі можна виділити такі групи спеціальної лексики: математичну (*ділення, радіус, множник, куб*); радіотехнічну (*радіомовлення, передавальний центр, позивний*); фізичну (*атом, напруга, ампер, амплітуда, динамометр*);

фінансову (*амортизація, банківський чек, банкрутство, вексель*); хімічну (*алкени, атомна маса, електроліти, Закон Авогадро*); біологічну (*ареал, біомаса, мутація, регенерація*); медичну (*укол, анальгін, нежить, імунітет*); морську (*штурвал, палуба, каюта, матрос*); залізничну (*потяг, залізничний вокзал, купе, машиніст*); літературну (*пісня, вірш, афоризм, книга*); лінгвістичну (*етимологія, неологізм, антонім, вигук, метафора*); філософську (*абстракція, альтруїзм, апіорі, гуманізм*) та інші.

У термінознавстві також відомі й інші класифікації, наприклад: за діапазоном застосування, за ознакою, структурою, будовою тощо. Особливу увагу викликає типологія С. Гриньова. Науковець запропонував класифікацію термінів за такими способами їх виникнення: семантичний; морфологічний; морфолого-синтаксичний; синтаксичний; запозичення [3, с. 123].

На його думку, більшість простих термінів була створена за допомогою семантичного способу, тобто шляхом зміни значення слів. Це відбувалося за

рахунок метафоричного або метонімічного перенесення, звуження або розширення вже існуючого значення слова, запозичення його з інших термінологій. Особливу групу термінів складає термінологічна лексика, яка має однакову кількість значень і в науковій, і в звичайній мові. До таких слів відносяться: *вода, структура*.

Якщо говорити про складні терміни, то це та лексика, яка утворюється шляхом складання двох або більше основ. Такі терміни можуть називатися ще композитами. За твердженням І. Арнольд існують такі типи вищезазначених слів: складні терміни, що утворилися шляхом складання простих основ; складні терміни, у складі яких мінімум один елемент є похідною основою; складні терміни, у складі яких мінімум один елемент є скороченою основою; складні терміни, у складі яких мінімум один елемент є складним словом [1, с. 72].

Що стосується термінів-словосполучень, то це два або більше слів, пов'язаних синтаксично. На думку В. Виноградова у ролі таких словосполучень виступають комплекси слів, які утворюються за законами та нормами мови і виражають складні поняття [2, с. 154].

Окрім вищезазначених способів утворення спеціальної лексики, слід також згадати і запозичення. Науковці виділяють різні категорії запозичень. Серед них є морфологічні, синтаксичні, фонетичні, семантичні. Якщо розібрати ці категорії детальніше, можна сказати, що особливостями морфологічного типу запозичення є те, що но-

востворений термін має деякі відхилення від граматичних норм, прийнятих у тій чи іншій мові. Під синтаксичними запозиченнями розуміють поєднання невластивих для мови частин. Особливості семантичних запозичень у характерних ознаках контексту, а фонетичних запозичень у специфічному звукосполученні слів.

Слід зазначити, що запозичення також поділяються на прямі та калькування. Відмінність полягає у тому, що під час прямого запозичення береться і форма слова, і його значення, а під час калькування, враховується лише значення та семантична структура. Крім того, прямі запозиченні поділяються на: 1) лексичні, коли запозичується форма слова та його зміст; 2) запозичення форми та надання слову нового змісту; 3) морфемні, коли береться коренева та дериваційна морфеми. Якщо говорити про калькування, то воно також поділяється на свої підтипи: семантичне, словотвірне та фразеологічне [3, с. 154].

Розглянувши класифікацію С. Гриньова доречним буде вказати і типологію за формальною структурою термінів, яка так чи інакше пов'язана з першою. Згідно цієї класифікації уся термінологічна лексика поділяється на:

- 1) терміни-слова, тобто спеціальна лексика виражена одним словом;
- 2) терміни-словосполучення, які, в свою чергу, поділяються на вільні словосполучення, де кожний з компонентів – термін, що може вступати в двосторонній зв'язок, та зв'язані словосполучення, де окремо взяті компо-

ненти можуть і не бути термінами, але у поєднанні вони утворюють термін-словосполучення;

3) багатокомпонентні терміни (такі терміни можуть бути три-, чотири- та більше компонентними) [3, с. 93].

На думку Р. Проніної, терміни-словосполучення також поділяються на кілька видів. Перший тип такої лексики особливий тим, що обидва її компоненти є словами спеціального словника. Такі терміни самостійні і можуть вживатися за межами даного словосполучення, зберігаючи властиве кожному з них окреме значення. Другий тип поділяється на три види термінів-словосполучень, де:

1) один з компонентів – термін, а інший належить до слів загальнозжваної лексики;

2) перший компонент (прикметник) має спеціальне, специфічне для тієї чи іншої галузі науки значення;

3) другий компонент вживається в основному значенні, але у поєднанні з першим компонентом є терміном з характерним для певної галузі значенням. Терміни-словосполучення третього виду складаються з компонентів загальнозжваної лексики, які лише у поєднанні стають термінами [8, с. 10-12].

Якщо говорити про багатокомпонентні терміни, то Р. Проніна поділяє їх на: а) словосполучення, в яких змістовий зв'язок між компонентами виражається шляхом примикання. Наприклад: *suspension bridge* – *нідвісний міст*; б) словосполучення, компоненти яких оформлені граматично за допомогою прийменника або наявності за-

кінчень. Наприклад: *body of reactor* – *корпус реактора* [8, с. 18].

Окрім вищезазначеної типології, за класифікацією О. Литвинко, багатокомпонентні терміни можна поділити за типом їхньої структури, тобто за кількістю компонентів, що входять до їх складу на: двокомпонентні, трикомпонентні та полікомпонентні. Так, двокомпонентні терміни складаються з двох слів, одне з яких виступає в ролі головного, а інше – йому підпорядковується: *water tank* – *водозбирач*. Трикомпонентні терміни складаються з трьох слів. У таких терміносистемах підпорядковані слова визначають різні аспекти значення головного слова, наприклад: *straight shank tool* – *прямий різець*; *vacuum advance mechanism* – *вакуум-коректор*.

Останній вид за твердженням науковця, охоплюють полікомпонентні або ж багатокомпонентні терміни, що складаються з чотирьох або більшої кількості слів. У таких багатокомпонентних терміноодинацях, як і в трикомпонентних термінах, залежні слова висвітлюють різні аспекти значення головного слова, наприклад: *natural organic radioactive materials* – *природні органічні радіоактивні матеріали* [7, с. 60].

Три типи складних словосполучень у сучасній українській мові виділяє А. Загнітко: 1) просте словосполучення та залежне від нього окреме слово; 2) головне слово та залежне від нього словосполучення; 3) головне слово та два залежних слова, не пов'язаних між собою, і таких, які не утворюють словосполучення [5, с. 17].

Цікавим є також твердження В. Лейчика про те що, якщо головною функцією терміна є називання або навіть репрезентація предмета та процесу, то серед його компонентів не повинно бути предикативів, інакше ця функція не зберігатиметься [6, с. 65].

Доречним буде згадати, що серед основних ознак терміну є й те, що він має легко сприйматися та запам'ятовуватися, що стосовно багатокомпонентних термінів викликає певні труднощі. Якщо ж таку термінолексику часто вживатимуть, то рано чи пізно якісь компоненти приберуть для того, щоб скоротити таке довге словосполучення. На жаль, це призведе до порушення іншої ознаки терміна – точності та ясності значення. Саме через це довжина терміна також має обмежуватися, щоб бути достатньою для передачі термінологічного поняття, але при цьому залишатися не громіздкою.

Отже, терміном прийнято називати слово або словосполучення, яке реалізує поняття певної галузі науки, техніки тощо. На сьогоднішній день існує багато різних класифікацій спеціальної лексики, заснованих на їх походженні, змісті, структурі, будові. Слід зазначити, що особлива увага приділяється багатокомпонентним термінам, адже не дивлячись на те, що вони є досить громіздкими для наукового стилю, у той же час вони відрізняються надзвичайною точністю: чим більше

компонентів у словосполученні, тим конкретніше буде виражатися поняття предмета, суб'єкта або процесу. Окрім цього, терміни мають свої специфічні характеристики, згідно яких їх і створюють.

Література

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка: учеб. пособие / И. В. Арнольд. – 2-е изд., перераб. – М.: Наука, 2012. – 376 с.
2. Виноградов В. А. Краткий словарь лингвистических терминов / В. А. Виноградов, Н. В. Васильева, А. М. Шахарович. – М., 1995. – 176 с.
3. Гринев С. В. Терминоведение: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Сергей Викторович Гринев-Гриневиц. – М.: Академия, 2008. – 302 с.
4. Дядюра Г. М. Українська мова за професійним спрямуванням / Г. М. Дядюра, В. І. Кухарева-Рожко та ін. – Черкаси: ЧДТУ, 2008. – 131 с.
5. Загнітко А. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект / Анатолій Загнітко. – Донецьк, 2009. – 137 с.
6. Лейчик В. М. Терминоведение: Предмет, методы, структура / В. М. Лейчик. – 4-е изд. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 256 с.
7. Литвинко О. А. Словотвірні характеристики багатокомпонентних термінів англійської термінологічної підсистеми машинобудування / О. А. Литвинко // «Філологічні трактати». – Суми: Сумськ. держ. ун-т, 2010. – С. 57-64.
8. Пронина Р. Ф. Пособие по переводу английской научно-технической литературы: Учеб. пособие для вузов / Р. Ф. Пронина. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Высш. шк., 1973. – 199 с.

ТВОРЧИЙ КОМПОНЕНТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІНОЗЕМНА МОВА ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ»

Кравченко Т.В.

НТУУ «КПІ» ім. І. Сікорського, м. Київ

Ключові слова: іноземна мова, спеціальні цілі, освіта, культура.

Ключевые слова: иностранный язык, специальные цели, образование, культура.

Keyword: foreign language, special purpose, education, culture.

Студенти, які вивчають іноземну мову для спеціальних цілей, можуть мати різну мотивацію. Це пов'язано з різноманітними здібностями, обдарованостями, попередньою підготовкою, умовами життя та праці, планами на майбутнє. Як правило, студент, який навчається в вищому навчальному закладі, спрямовує свої зусилля на засвоєння знань, вмінь та навичок, визначених навчальною програмою та навчальним планом для відповідної спеціальності. Це основа вищої спеціальної освіти. Цю основу потрібно засвоїти кожному, хто має намір стати фахівцем певної галузі. Така основа містить найбільш узагальнені елементи інформації за конкретним фахом. Відомо, що не завжди така основна інформація, що формує професійну підготовку фахівця, містить усі елементи, необхідні для майбутньої професійної діяльності працівника в конкретних умовах. Неможливо передбачити усе, що буде потрібно в професійній діяльності. Тому основний програмний матеріал навчального плану іноді розглядають тільки як так звану «мову професії», яка дозволяє

спілкуватись фахівцям між собою, організувати співпрацю, розуміти один одного. Крім того, основний програмний матеріал – це інформація, об'єднана у систему з такими зв'язками, яка дозволяє у майбутньому доповнювати її менш систематизованою інформацією, тобто такою інформацією, яка найчастіше з'являється у фахівця в процесі його діяльності. Ця інформація може мати різний обсяг, належати до різних галузей та до різних систем знань. Але для індивідуальної інформаційної сфери фахівця, має цінність тим, що дозволяє вирішувати професійні проблеми, які виникають в процесі діяльності за конкретним фахом. Якщо фахівець сформував у себе систему знань на основі програми та навчального плану вищої професійної освіти, то йому легше адаптувати до такої системи і інші знання, які визначаються вже не спеціальними навчальними планами додаткової освіти або підвищення кваліфікації, а з'являються іноді з додаткових джерел в безпосередньо професійній діяльності або в інших видах діяльності. Таке ставлення до всього різноманіття знань є ха-

рактерним для творчих людей. В даному випадку ми називаємо творчими людьми в своїй професійній діяльності тих, хто часто вимушений знаходити для вирішення своїх професійних проблем нові знання, а частіше навіть ідеї. Але для різних людей та різних професій це дуже індивідуально. І навпаки, є види діяльності, де потрібно тривалий час застосовувати тільки конкретні, чітко засвоєні знання, вміння, навички. Таким чином, ми бачимо дві тенденції в професійній діяльності. З одного боку, може бути потрібною велика кількість нової інформації, нових ідей (творча діяльність). З іншого боку, спостерігається поділ діяльності на виконання окремими працівниками обмежених функцій. Таке обмеження функцій в результаті поділу праці може значно сприяти підвищенню продуктивності праці, але одноманітні виробы та послуги, які виникають у процес такої діяльності, не завжди задовольняють потреби споживачів, різноманітний попит сучасного суспільства. Виникає додаткова потреба у творчих працівниках. В освіті це пов'язано з тенденцією набуття більш широких знань, тобто знань, які дозволяють шукати інші знання, вирішувати творчі задачі, знаходити нові для конкретної галузі ідеї [напр., 2, с. 102-103]. З такої точки зору іноземна мова для спеціальних цілей як навчальна дисципліна в системі вищої спеціальної освіти набуває нових особливостей. Потрібною стає поряд з засвоєнням іншомовної термінології та роботи з текстами і культурна складова.

Серед інформації за фахом може бути потрібним знаходити ідеї, необхідні для вирішення складних професійних задач.

Рада Європи рекомендує плюрлінгвізм окремих людей та мультилінгвізм їх співтовариств [3]. Але, опановуючи нову зовнішню форму іноземної мови, людина одержує можливість переходити від одного коду до іншого. Це, однак, нічого не додає до її духовності. В ідеалі вивчення іноземної мови має супроводжуватись паралельним вивченням культури, яка створена та висловлена цією мовою. Тільки тоді мова стає для людини «своєю» [1, с. 93-94].

Нові умови суспільно-політичного та економічного життя, зміни особливостей відносин з представниками іноземних мов та культур, абсолютно нові цілі спілкування [4, с. 24-26], пов'язані з необхідністю розробки міжкультурного змісту спеціальних навчальних дисциплін, зокрема і «іноземної мови для спеціальних цілей». Це пов'язано однак з проблемою відносно обмеженого часу навчання у вищій школі. Тому перспективним для подальших досліджень може бути визначення форм та змісту навчальної дисципліни «іноземна мова для спеціальних цілей» для розвитку творчих здібностей студентів з урахуванням особливостей міжкультурної комунікації.

Література

1. Костомаров В.Г. Язык. Культура. Цивилизация. // Вестник МГУ. Серия 20. Педагогическое образование. – 2007. – № 2. – С. 93-101.

2. Мещанінов О. Університет у постіндустріальному соціумі. // Покликання університету: сб. наук. праць/ Відп. ред. О. Гомілко. – Київ: РІА «ЯНКО», 2005. – С. 100-104.
3. Современная лингвистика и межкультурная коммуникация: монография / С.В. Куприенко (общ. ред.). – Одесса, 2012. – 133 с.
4. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М.; 2000. – 624 с.

СПЕЦІАЛЬНІ ТЕКСТИ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ З ТОЧКИ ЗОРУ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ ВМІНЬ СТУДЕНТІВ

Кравченко Т.В., Огієнко В.П.

НТУУ «КПІ» ім. І. Сікорського, м. Київ

Ключові слова: іноземна мова, тексти, читання, освіта.

Ключевые слова: иностранный язык, тексты, чтение, образование.

Keyword: foreign language, texts, reading, education.

В час майже необмежених можливостей для роботи з інформацією набуває великого значення вміння працювати з великими обсягами спеціальних текстів, зокрема оптимізація процесу читання текстів. При цьому виходимо з того, що існують різні види читання – від детального читання з метою засвоїти весь зміст тексту до оглядового, з метою пошуку конкретних елементів інформації в тексті. В останньому випадку може взагалі йтись не про читання, а про пошук конкретних даних у тексті. Текст може бути досить великим, мати десятки або сотні і більше сторінок. Отже, універсальне вміння читати текст включає в цілому або його повне засвоєння, або ознайомлення з текстом за короткий час, або пошук у тексті необхідних елементів інформації. У практичній діяльності фахівця потрібними можуть бути саме такі види читання. Можливим може бути комбінування окремих вмінь у конкретних випадках. Але як мета навчання, оптимальним може бути формування саме вищезазначених вмінь. Вміння засвоювати текст, ознайомлюватись з ним або шукати в

ньому конкретну інформацію, набуваються не тільки в процесі навчання (як загального, так і конкретного, спрямованого саме на набуття названих вмінь), але і в процесі читання з метою досягнення професійних та життєвих цілей. Сприйняття тексту залежить також не тільки від набутих читачем знань, вмінь та навичок, але і від змісту і форми тексту.

В умовах, коли доступною стає велика кількість інформації іноземними мовами, набуває значення і вміння читати тексти цими мовами. Таке вміння, безперечно, є однією з основних цілей навчання іноземної мови. На першому етапі такого навчання засвоюються основна лексика, граматичні структури, правила читання іноземною мовою. Вміння і навички в цій області вдосконалюються паралельно з іншими видами мовленнєвої діяльності іноземною мовою: слуханням, говорінням, письмом. Не останню роль відіграє в такому навчанні і переклад за допомогою загальних та спеціальних двомовних словників, а також іншої довідкової літератури. Навчання протягом першого етапу, тобто засвоєння

основних мовних знань з метою вирішення типових комунікативних завдань за допомогою іноземної мови, здійснюється з використанням текстів загальної тематики. Така тематика, як правило, визначається за допомогою текстів, де йдеться про загальновідомі явища навколишнього світу.

Студенти – майбутні фахівці вивчають також іноземну мову для спеціальних цілей. Ця навчальна дисципліна має на меті вирішення комунікативних задач в сфері, пов'язаній з конкретною спеціальністю студентів. Для технічних спеціальностей зміст цієї дисципліни має в своїй основі не тільки інформацію іноземною мовою за конкретною спеціальністю, але і основи загально технічних знань та ділового мовлення. Для великої кількості видів діяльності в сучасному світі, навіть за конкретним традиційно вузьким фахом, характерним може бути різноманіття елементів змісту письмових та усних текстів, з якими може мати справу фахівець. В даній роботі ми розглядаємо спеціалізовані тексти іноземною мовою, до роботи над якими, зокрема до різних видів читання, готується студент технічної спеціальності, який вивчає навчальну дисципліну «іноземна мова для спеціальних цілей». Із всього різноманіття текстів в сучасному світі можна виділити тексти на паперових носіях та на електронних носіях. Розміщення текстів на тих чи інших варіантах носіїв може мати свої переваги або недоліки, але їх визначення не є ціллю даної роботи. Важливим, в нашому випадку, є те, що в текстах на

паперових носіях пошук інформації здійснює, як правило, людина. В текстах на електронних носіях інформацію можна розшукувати також за допомогою різних пошукових систем, для чого існують різноманітні прийоми. Можливість розміщення текстів на електронних носіях може також впливати на форму і зміст таких текстів. Якщо у випадку створення тексту на паперовому носії, автор, як правило, намагається зробити цілісний текст, який читач має сприйняти цілком, і такий текст може бути нерозривною композицією, то для текстів в електронній формі характерною може бути фрагментарність. Такі тексти або сукупності таких текстів за допомогою пошукових систем набувають особливостей довідкових текстів. Це є характерним, в першу чергу, для спеціалізованих текстів, які містять прагматичну, практичну інформацію. Такі особливості менш характерні для навчальних або художніх текстів. Композиція навчального тексту створюється в першу чергу для оптимального розуміння та засвоєння інформації (послідовність від простого до складного, повторюваність), а композиція художнього тексту для емоційного впливу на читача. В практичній діяльності необхідну для фахівця інформацію можуть містити тексти, які знаходяться і на паперових, і на електронних носіях. Засвоєння спеціальної інформації здійснюється поряд зі спеціальними текстами і за допомогою як навчальних так і художніх текстів. Для організації вивчення іноземної мови

для спеціальних цілей потрібним є визначення різних типів текстів, та створення відповідних вправ для навчання читання таких текстів.

Перспективним для подальших досліджень може бути використання для спеціалізованої підготовки фахівця

текстів, які мають за мету емоційний вплив на читача (текст реклами, публіцистичні тексти, елементи художніх текстів). При цьому враховуємо, що такі тексти можуть містити елементи спеціалізованої інформації за конкретним фахом.

ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Пастушенко О.А.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Інтеграційний курс України в світовий освітній простір висуває нові вимоги до іншомовної підготовки сучасного фахівця, здатного вільно орієнтуватися в полікультурному світі, взаємодіючи з представниками різних професійно-національних спільнот на міжнародному рівні. Після закінчення навчання у вузі у студентів, відповідно до «Загальноєвропейськими рекомендаціями змовної освіти», повинна бути сформована іншомовна професійно-орієнтована компетенція, що включає в себе мовні компетенції (читання, говоріння, аудіювання, письмо), мовні компетенції (фонетика, лексика, граматики, техніка читання, письмо), лінгвосоціокультурний компетентію, стратегічну компетентію.

Сучасні методи навчання іноземним мовам засновані на комунікативному підході і включають в себе використання різних інтернет технологій, інтерактивних методів, а також технології змішаного навчання, що вносить в освітній процес демократичність, відкритість, мобільність.

При вивченні іноземних мов інтернет є інтерактивним засобом навчання, засобом телекомунікації з величезними дидактичними можливостями в глобальному масштабі. Функціональ-

но можна виділити: – комунікативну (електронна пошта, телеконференція, вебфорум, відеоконференція, чат); – інформаційну (система гіпермедіа WWW, пошукові системи, інформаційні каталоги, служба FTP); – дослідницьку функцію; – функцію спілкування (спілкування в чатах з носіями мови, проведення усного обговорення); – навчальну функцію (комп'ютерні навчальні програми, тренажери та програми тестування). Перевага інтерактивних форм і методів у формуванні іншомовного професійно спрямованого компетентності не заперечні.

Модель «багатостороннього» спілкування має складну структуру взаємин і взаємозв'язків між учасниками навчального процесу, сприяє вільному розкриттю особистісних можливостей, креативною мислення, розвитку мовних навичок. Інтерактивної діяльності сприяють: StudentTeam Learning; Learning Together; Student-Team-Achievement Divisions; Teams- Games-Tournament і багато інших форм навчання у співпраці. Технологія змішаного навчання (Blended Learning) останнім часом стає все більш затребуваною і ефективною, як комбінування різних способів подачі навчального матеріалу (денне fact-to-face, електро-

не online learning і самостійне навчання self-study learning) з використанням методики управління знаннями.

Перед викладачем іноземної мови на технічних спеціальностях у ВНЗ постає питання про визначення підходів до навчання, які забезпечили б ефективну роботу при формуванні іншомовної професійно спрямованої компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: Вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання д. пед. н., проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – С. 261.
2. Костіна О.В. Модель змішаного навчання (Blended Learning) і її використання в викладанні іноземних мов / О.В. Костіна // Известия вищих навчальних закладів. Серія: Гуманітарні науки. – 2010. – Т. 1, № 2. – С. 141-144.

АНТРОПОНІМИ М. СЛОВ'ЯНСЬК, УКРАЇНА

Іваненко Вікторія

Студентка Харківського національного університету радіоелектроніки

Ключові слова: семантичне поле, семантичні групи, прізвища, прізвищеві форманти.

Об'єкт дослідження – прізвища жителів м. Слов'янська Донецької області початку ХХІ ст.

Мета дослідження – виявити функціональні особливості антропонімікону конкретного локального об'єкту. Для досягнення поставленої мети розв'язано такі завдання:

- 1) досліджено походження прізвищ, мотивацію твірних основ;
- 2) здійснено словотвірно-структурний аналіз прізвищ;
- 3) простежено семантичні групи прізвищ м. Слов'янськ ХХІ ст.;

Мета та завдання дослідження визначили вибір методу наукового описового аналізу. У роботі застосовано прийом класифікації, структурно-словотвірний, лексикографічний аналіз, прийом реконструкції вихідних апелятивів. Як провідний використано описово-аналітичний метод.

Наукова новизна дослідження зумовлена тим, що вперше об'єктом комплексного аналізу стали словотвірні, семантичні та функціональні процеси у 3130 прізвищах жителів м. Слов'янськ. Етимологізація складників дозволяє бачити картину розвитку Слов'янщини, її соціального,

духовного, етнокультурного життя, а також уможливорює встановлення національного складу досліджуваного району через вивчення прізвищ носіїв.

Теоретичне значення полягає в поглибленні й удосконаленні наявних лексико-семантичних та словотвірно-структурних класифікацій регіональних прізвищевих систем через вивчення антропонімів м. Слов'янськ початку ХХІ ст. Зроблені узагальнення також прислужаться в подальшому вивченні проблем прізвищевої специфіки району, зокрема її психолінгвістичних та культурологічних складників.

Практична цінність. Результати дослідження можуть використовуватися під час укладання антропонімних словників та читанні спецкурсів з ономастики, антропоніміки, соціолінгвістики, етнолінгвістики та лінгвокраєзнавства в закладах різних рівнів. Прізвищева картотека може стати складовою функціонального словника антропонімів Слов'янщини Донецької області ХХІ століття.

Анотація

Сучасним дослідникам властиво уявляти процес створення власного

імені як особливий різновид кодування історико-культурної інформації. За такого підходу антропонімія може розглядатись як своєрідний культурний текст. Для історичної ономастики особливо значущою є думка, що власні імена, маючи просторово-часову співвідносність, по-перше, містять цінні відомості про розвиток мови як офіційно-ділової, книжної, так і живої, розмовної, а по-друге, є джерелом етнокультурної та соціокультурної інформації.

Тези

Сума всіх власних імен, чи ономастичний простір, формується в мові кожного народу для найменування реальних, гіпотетичних і фантастичних об'єктів. Цей простір визначається моделлю світу, що є в уявленні людей не лише в теперішньому, але й у минулому. Тому в різних народів у процесі розвитку складаються свої системи імен, зумовлені відмінностями характеру існування, соціального, економічного розвитку, історії, побуту, місця знаходження, а також розходження в будові мов

Методом семантичного поля розподілено 3130 прізвищ м. Слов'янськ на такі семантичні групи: антропонімні (відтопонімні, відіменні) та відапелятивні.

Прізвища м. Слов'янськ початку ХХІ ст. розподілено на такі семантичні групи:

1. Прізвища з власним іменем в основі: Нікітіна від Нікіта, Ісаєв від Ісай *тощо*.

2. Відапелятивні назви, похідні від назв:

- птахів (дрозд > прізвисько *дрозд* > прізвище *Дрозд*): *Ворона*, *Соколюк*, *Орлова* *тощо*;

- тварин (заєць > прізвисько *заєць* > прізвище *Зайцева*): *Миша та ін.*;

- страв, їжі та їх залишків (корж > прізвисько *корж* > прізвище *Корж*): *та ін.*;

- занять, професій (скрипник > прізвисько *скрипник* > прізвище *Скрипник*): *Бондаренко*, *Резнікова та ін.*;

- національного та етнічного походження (лях > прикметник *лях* > прізвисько *ляшенко* > прізвище *Ляшенко*): *Царевич* *тощо*;

- за індивідуальними ознаками (балабан > прізвисько *балабан* > прізвище *Балабан*): *Сухоручко*, *Толстих* *тощо*;

- дерев, кущів, рослин, квітів, злаки (пшениця > прикметник *пшенична* > прізвисько *пшенична* > прізвище *Пшенична*): *тощо*;

- географічних назв та ландшафту (гора > прізвисько *гора* > прізвище *Гора*): *Балкова*, *Подгорний под.*;

- явищ природи (грим > прізвисько *гром* > прізвище *Грмова*): *та ін.*;

- конкретних предметів (лук > прикметник *лукіна* > прізвисько *лукіна* > прізвище *Лукіна*) *Коробко*, *Спис*;

- загальних назв людей (шульга > прізвисько *шульга* > прізвище *Шульга*): *Білоусова*, *Чуприна*, *Задирака та ін.*;

- кольорів (рябий > прикметник *рябий* > прізвисько *рябий* > прізвище *Рябій*): *Кучеренко* *тощо*.

Усього 20 позицій.

Прізвищеві форманти розподілено на:

1. Патронімі, що виражають:

- присвійність: *-ів, -ин, -ишин, -ович, -евич, -ич;*
- зменшеність: *-енко, -ук/-юк, -чук, -ак/-як, -чак, -ик, -к(о), -ець.*

1. Квалітативні: *-к(а), -ик, -ух, -ин(а), -а* тощо.

2. Катоїконімі: *-ськ, -ець, -ук/-юк, -ак/-як, -ій* тощо

Аналіз сучасних прізвищ м. Слов'янськ Донецької області початку ХХІ століття дав змогу дійти таких висновків.

Прізвища, сформовані безпосередньо від апелятивів, утворювалися семантичним способом через семантичну антропонімізацію апелятивів і були парадигматичним компонентом первинної номінації; прізвища, сформовані на базі інших прізвищ, утворювалися морфологічним способом через суфіксацію, утворюючи парадигматичний компонент вторинної номінації.

Трапляються прізвища з російськими ойконімами в основі та іноземними, бо основні потоки переселенців ішли в основному із різних регіонів України. Більшість відойконімних (відтопонімних) прізвищ мала форму ад'ектонімів. Є прізвища у формі топоніма (ойконіма чи гідроніма), а також відтопонімі прізвища у формі катоїконімів.

Частина прізвищ утворена лексико-семантичним та морфологічним способом словотвору. Відповідно виділяємо два словотвірні-структурні типи прізвищ – первинні та вторинні.

Контактування мов спричинило взаємопроникнення іншомовних елементів на рівні мови й на рівні мовлення. Вони наявні у прізвищах, що не входять до парадигм: Алмаєдова, Агалоєн, Тарамали, Ялі, Кліпперт.

Прізвищева система м. Слов'янськ Донецької області становить органічну складову східноукраїнського ареалу й разом з ним вливається в загальну українську антропонімну систему.

Посилання

1. ВІЛ Скрипник Л.Г. Власні імена людей: словник-довідник / Скрипник Л.Г., Дзятківська Н.П. – К., Наук.думка, 1986. – 311 с.
2. ЕСУМ Етимологічний словник української мови: в 3т.; Т.1-3 / ред. Мельничук. – К.: Наук.думка, 1982-1989.
3. ПСІНП Бурячок А.А. Правописний словник імен і найпоширеніших прізвищ / Бурячок А.А.; Українська академія наук національного прогресу, Інститут гуманітарних досліджень. – К.: Манускрипт, 1996. – 106 с.
4. Чучка П.П. Давньоруські особові імена і сучасні прізвища українців / Чучка П.П. // Давньоруська ономастична спадщина в східнослов'янських мовах. – К.: Наук. думка, 1986. – С.133-139.

МОВНИЙ МАТЕРІАЛ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ТА ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЯ

Чорна О.О.

К.П. Н кафедра англійської мови та методики викладання іноземної мови
Мелітопольський державний педагогічний університет

Ключові слова: граматики, граматичні навички, основа мовлення, запам'ятовування, формування.

Практичною метою вивчення граматики іноземної мови у школі є формування у учнів граматичних навичок та мовленнєвої діяльності. Дотепер ще можна чути серед вчителів такі висловлення: «Граматику мої учні знають, але говорять і читають із помилками», або навпаки: «Говорити й читати вміють, а граматику не знають». Такі висновки є тому, що учні не розуміють та не усвідомлюють значення граматичного матеріалу та його роль при оволодінні іноземною мовою. Ми не можемо граматику відривати від мовлення, тому що граMATика являє собою матеріальну основу мовлення, їй належить організуюча роль, поряд зі словниковим і звуковим складом.

При вивченні іноземної мови працює механізм стереотипізації на базі граматики рідної мови. При цьому треба мати на увазі наступні істотні відмінності в умовах оволодіння рідною й іноземною мовою, які позначаються на підході до навчання граматиці іноземної мови [4,46]. Використання комунікативної мети при навчанні граматиці в середній школі дозволяє виділити об'єм граматичного матеріалу, і він підлягає засвоєнню в середній школі: що повинен бути достатнім для

користування мовою як засобом спілкування у межах програми та реальним для засвоєння його в даних умовах. Обумовлена наступними об'єктивними факторами необхідність обмеження мовного, у тому числі й граматичного, матеріалу.

В умовах середньої школи немає реальної можливості для оволодіння учнями всім граматичним матеріалом даної іноземної мови через її величність й труднощі формування граматичних навичок [14,78]. Останнім часом поширюється думка, відповідно до якої особливе значення надається мимовільному запам'ятовуванню граматичних явищ у мовленні; це ніби робить цілеспрямовану й спеціальну роботу над граматичними явищами непотрібною. Ототожнення двох процесів: запам'ятовування й оволодіння граматичними явищами у цьому випадку має місце неправомірне. Одним з етапів оволодіння являється запам'ятовування, а оволодінням можливо оволодіти лише під час цілеспрямованих тренувань та вивчення правил, і які повинні проходити систематично.

Маючи на увазі що значна кількість часу відводиться на виконання грама-

тичних вправ, то оволодіти всіма явищами іноземної мови до ступеня автоматизованого користування ними в умовах шкільного навчання іноземній мові мало ймовірно. Ось чому при відборі граматичного матеріалу потрібні обмеження і відбирати потрібно ті граматичні явища якими учень буде активно користуватися під час написання, говоріння або ті які він буде чути найчастіше в усній мові. Іншими словами буде володіти активно – у рецептивних та продуктивних і видах мовної діяльності. Завищення обсягу активно засвоюваного граматичного матеріалу, як свідчить практика, негативно позначається на якості володіння ним: учні недостатньо мідно володіють елементарними явищами морфології й синтаксису [8,134]. Розроблені основні принципи відбору граматичного мінімуму у методичній літературі. Явища дійсно необхідні для продуктивного виду мовленнєвої діяльності відібрані в активний граматичний мінімум. Основними загальноприйнятими принципами відбору до активного граматичного мінімуму, уважаються:

- 1) принцип поширеності в усному мовленні,
- 2) принцип зразковості,
- 3) принцип виключення синонімічних явищ.

Звертаючи увагу на перші два принципи активного мінімуму то в них поданий матеріал який є вживаний в усному мовленні, а останні граматичні явища застосовуються за допомогою лексики, або лексично. Ось

наприклад використання форми Future-in-the-Past має незначну вживаність в усному мовленні, але часто вживається в художній літературі. Тому включення цих явищ до активного мінімуму являється не обов'язковим, і воно в свою чергу входить до пасивного.

Відповідно до третього принципу до активного мінімуму входить лише одне явище із усього синонімічного ряду – нейтральне в стилістичному відношенні. Цей принцип є уточненням перших двох; його сутність полягає в обмеженні граматичних засобів, що активно вживаються. Наприклад, із всіх граматичних синонімів для вираження повинності виконання дій в активний мінімум відбираються тільки модальні дієслова, а інші засоби, що висловлюють модальність відносяться до пасивного мінімуму: must – до активного, have to + Infinitive – до пасивного [15,84].

До пасивного граматичного мінімуму можна включити ті граматичні явища, які учні можуть зрозуміти на слух і при читанні, та ті що є уживаними у писемному мовленні. Цілком очевидно, що обсяг активного мінімуму може бути меншим від обсягу активного мінімуму.

Головних принципи відбору граматичних явищ пасивного мінімуму це:

- 1) принцип поширеності в книжково-письмовому стилі мовлення;
- 2) принцип багатозначності.

Згідно із цими принципами до пасивного мінімуму включають найбільш поширені граматичні явища

книжно-писемного стилю мовлення, які мають ряд значень. Організація граматичного матеріалу має при навчанні іноземній мові істотне значення. Вона у значній мірі визначає успішність роботи з граматичною стороною різних видів мовленнєвої діяльності й, отже, кінцеві результати викладання іноземної мови в середній школі [6,47].

Органічне поєднання граматичних явищ з лексичними в комунікативних одиницях ось кінцева мета так щоб граматичний матеріал був організований функціонально і обсягом не менш ніж речення. І речення таким чином являється вихідною мовною одиницею, що в свою чергу представляє собою єдність структури (послідовності в розташуванні головних членів речення), морфологічних форм елементів цієї структури й ритміко-інтонаційного оформлення, обумовленого його контекстом й комунікативною функцією. Деяким методистами відрізняється мовна модель та мовленнєва. Мовленнєва модель – це ситуативна та комунікативна реалізація мовної моделі в конкретній ситуації мовного спілкування. Мовна модель стає мовленнєвою моделлю або мовленнєвим зразком саме в мовленнєвому контексті або конкретній мовній ситуації або. Оскільки мовлення завжди контекстне або ситуативне, воно завжди визначається логічно й інтонаційно на відміну від мовної моделі. Є суттєва різниця мовленнєвої моделі яка відрізняється від мовної моделі, по-перше, конкретним контекстуально або ситуативно обумовленим лексичним наповне-

нням, по-друге, постановкою логічного наголосу (що визначається змістом висловлювання або комунікативним завданням) і ритміко-інтонаційним малюнком, який обумовлюється типом речення (спонукальне, оповідальне), і по-третє, відповідно до норм даної мови конкретним морфологічним оформленням членів речення.

Органічне поєднання різних аспектів мови, граматичного, фонетичного, лексичного відбувається за допомогою особливої методичної цінності мовленнєвого зразка полягає. Це позбавляє учнів від необхідності конструювати його за правилами й на основі перекладу з рідної мови, що часто не забезпечує безпомилкової його побудови в силу розбіжності в мовному оформленні однієї й тієї ж думки в рідній і іноземній мовах. Відзначаючи цю досить коштовну якість мовного зразка як засобу навчання синтаксично правильній побудові окремих типів речень, не можна не вказати на негативні наслідки суцього структурної організації мовного матеріалу при навчанні монологічного й діалогічного мовлення [8,26]. Проблемою яка являється при вивченні граматичного матеріалу є його структурна послідовність вивчення і складається в методично доцільному об'єднанні двох сторін мовлення – граматичної (формальної) і змістовної (насамперед, лексичної).

Використовуючи шлях поетапної послідовності вирішується проблема навчання оволодіваючи матеріалом в умовах комплексної організації. Повний граматичний матеріал опанову-

ється учнями на першому – структурно-тематичному – етапі (морфологічні форми та структуру) в основі якої лежить раніше вивчена лексика. Стосовно другого – тематично-структурного етапі то головна увага приділяється освоєнню та вивченню новій лексики за темою на основі раніше засвоєних структур. Допускається також ведення нового граматичного матеріалу. На третьому – відбувається створення сприятливих умови для творчого й правильного перефразування раніше засвоєного й досліджуваного граматичного і лексичного матеріалу в усному й писемному мовленні за міжтемними ситуаціями спілкування [20,57].

Методично невинправдані три крайні тенденції в рішенні проблеми взаємини граматичного й лексичного аспектів у комплексі при організацій матеріалу:

1) недооцінка важливості комплексної організації мовного матеріалу (лексика й граматики вивчаються окремо);

2) ігнорування особливостей граматичного й лексичного аспектів мови при комплексному вивченні;

3) орієнтація на який-небудь один (граматичний або лексичний) аспект мови при формальному дотриманні комплексу.

Рішення цієї проблеми повинне бути не однібічне щоб не затрудняло процес процес навчання учнів іноземним мовам як повноцінного засобу

спілкування. Так, на структурному й тематико-структурному етапах створюються сприятливі умови для формування синтаксичних навичок як на рівні окремих структур, так і на рівні зв'язкового, елементарного діалогічного й монологічного мовлення в силу того, що дозволяє цілеспрямовано тренувати структури речень не тільки окремо, але й у тематичному зв'язку один з одним. Міжтемний етап позитивно впливає на формування й удосконалювання мовленнєвих (монологічних і діалогічних) умінь, а також умінь читання й беспереводного розуміння зв'язних текстів [7,154].

Список використаних джерел

1. Гез И.И., Ляховицкий М.В., Миролубов А.А., Фоломкина С.К., Шатилов С.Ф., Методика обучения иностранным языкам в средней школе. – М., 1992. – 412с.
2. Ляховицкий М.В. Методика преподавания иностранным языкам. – М., 1981. -127с.
3. Методика преподавания иностранных языков за рубежом/Сост. М.М. Васильева и Е.В. Синявская. – М., 1987. – 464 с.
4. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справочное пособие/Маслыко Е.Л., Бабинская П.К., Будько А.Ф. и др. – Минск, 1992. – 445 с.
5. Панова Л.С. Обучение иностранному языку в школе: Пособие для учителей. -К., 1989. – 144 с.
6. Пассов Е.И. Урок иностранного языка в средней школе. – М., 1988. – 223с.
7. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл. Іноземної мови. 2-12 класи. – Київ: «Перун», 2005.
8. Штелинг Д.А. Грамматическая семантика английского языка. Фактор человека в языке: Учебное пособие. М.:МГИМО. 1996. -254с.

ПОХОДЖЕННЯ ТА ПЕРЕКЛАД СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКИХ ІДІОМ

Дещенко М.В.,
студентка 2 курсу,

Сидорук Г.І.,

к. філол. н., доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Ключові слова: ідіома, походження, переклад.

Keywords: idiom, origin, translation.

Ідіоми є невід'ємною частиною культурної та історичної спадщини англійської культури та мови. Перші ідіоми виникли тому, що носії англійської мови, любили гостре слівце, любили грати зі словами та їхніми значеннями, маючи на меті справити враження на співрозмовника – а саме використовувати вирази з подвійним значенням. Таким чином, вирази, що використовувались лише в буквальному значенні, почали вживатись і в переносному. Цьому процесу споконвічно сприяли історичні та культурні передумови.

Термін «ідіома» походить від давньогрецького слова «*idiōma*», що означає «особливість, своєрідність». Можна виокремити два основних погляди на ідіоматичні одиниці – 1) так званий «широкий підхід» та 2) «вузкий підхід» до ідіом. Згідно з останнім, ідіомами вважаються лише такі стійкі словосполучення, семантика яких не виводиться зі значень її складників, а інтегрована ними формально. Ці сполучення виникають внаслідок втрати мотиваційних відношень [1, с.173].

В британському та американському мовознавстві популярним є «ши-

рокий підхід» до проблеми ідіоматики. До складу ідіом відносяться не лише словосполучення, а й речення різного характеру: кліше, прислів'я, сленгові фрази, мовленнєві штампи, фразові дієслова, які об'єднує одна спільна риса: їхня ідіоматична природа. Укладач популярного словника ідіом британського варіанту англійської мови Уільям Коллінз, зокрема, зазначав, що вивчаючи ідіоми, завжди стикаєшся з двома найголовнішими проблемами. Перша – це проблема етимології. Як зауважує Піарсел Сміт, навіть фахівці не в змозі чітко та впевнено пояснити значення численних ідіоматичних виразів. По-друге, існує проблема зв'язку між походженням та сучасним використанням. Нерідко постає необхідність визнати, що в ідіомі, сучасне значення якої є цілком зрозумілим, а сама ідіома на широкий загал використовується правильно, зв'язок між її походженням та значенням є абсолютно невідомим [2, с.11].

За етимологічним покажчиком «English idioms and how to use them» британських дослідників Дж. Сейдла

та У. Макморда ідіоми бувають: біблійні та літературні:

1) *to kill the fatted calf, to turn the other cheek, the apple of one's eye* – своїм походженням завдячують Біблії;

2) *the green-eyed monster* – У. Шекспіру. Окрім вище перерахованих існує ціла низка ідіом, які можна зарахувати до інших груп, а саме:

3) існують побутові ідіоми: *to make a clean sweep of something, to hit the nail on the head*;

4) сільськогосподарські: *to go to seed, to put one's hand to the plough, to lead someone up the garden path*;

5) кулінарні: *to eat humble pie, out of the frying-pan into the fire, to be in the soup*;

6) військові: *to cross swords with someone, to fight a pitched battle, to fight a losing/winning battle*;

7) анімалістичного походження: *to play cat and mouse with someone, to kill two birds with one stone, to be top dog, a pretty kettle of fish*;

8) з компонентом кольору: *to beat someone black and blue, to have green fingers, to be in the pink*;

9) з компонентами на позначення частин тіла: *to pull someone's leg, to lose heart, to get something off one's chest, to twist someone round one's little finger* [3, с.5].

Випадки, коли потрібно вжити саме ідіому, не визначені суворими правилами. Зазвичай люди використовують ці вирази, щоб надати розповіді більш жвавого та яскравого характеру, або виділитись з натовпу та підкреслити свою індивідуальність. Часом ідіоми рятують напружені си-

туації, бо сама комбінація слів у виразі буває кумедною [4].

Ідіома *It's raining cats and dogs* перекладається ллє як з відра. Існує багато припущень щодо виникнення цієї ідіоми. Один з варіантів той, що ця англійська ідіома з'явилася в 18 столітті. Її ввів британський письменник Дж. Свіфт. В ті часи був слабкий захист каналізаційних труб. Їх проривало навіть від злив. Весь вміст виливався назовні, в тому числі, і трупн домашніх тварин: котів і собак. За іншими джерелами, у далекі 1500-ті роки, коли до сучасної архітектури було ще дуже далеко, дахи будинків покривали товстим шаром соломи, що робило їх особливо привабливим місцем для котів, собак та інших невеликих тварин через те, мабуть, що цей матеріал добре утримував тепло. Під час великих дощів тварини іноді ковзалися й падали вниз, а англійці стали асоціювати сильний дощ з падаючими котами та собаками.

Ідіома *Steal one's thunder* перекладається як вкрасти чийсь ідею. Ця англійська ідіома дійшла до нас з театрів у 18 столітті. Тоді не було звукової апаратури, і для створення звуку грому трусили свинцеві кулі в мисці. Драматург Дж. Денніс у своїй п'єсі використовував металеві кулі. П'єсу не сприйняли, а от ідею з металевими кулями у Денніса вкрали. Тоді він вигукнув фразу, яка переросла в англійську ідіому *They've stolen my thunder!* – Вони вкрали мій грім.

Ідіома *Break the ice* означає розбити лід. Існує український варіант розто-

пити лід (про стосунки), зблизитися. У 19 столітті з'явилися перші криголами. Щоб пройти до місця призначення, їм потрібно було пробити товстий шар льоду. Так з'явилась англійська ідіома ламати лід – тобто, докласти зусиль, аби налагодити стосунки.

Ідіома *Calm before the storm* означає затишшя перед бурею. Часом трапляється, коли на голову звалюється якась неочікувана проблема, про яку людина навіть не підозрює. Значення ідіоми повністю відображає те, що коїться на морі. Зазвичай перед сильною бурею стоїть штиль [5].

Ідіома *To be in the red* означає понести збитки є антиподом ідіоми *To be in the black*. Походження цих ідіом прямо пов'язане з використанням червоного та чорного чорнила при складанні балансу. Підраховуючи заборгованість та прибутки клієнтів, бухгалтери виділяли червоним кольором борг, залишаючи чорний колір для прибутків. Таким чином, червоний колір і зокрема вираз *to be in the red* стало асоціюватися зі скрутним фінансовим становищем або наявністю боргів, у той час як *to be in the black* означало протилежне – бути фінансово спроможним.

To be worth one's salt перекладається як марно отримувати зарплату, не задурно їсти хліб. Хоча сьогодні сіль є одним з найдешевших продуктів на полицях супермаркетів, в історії людства були періоди, коли сіль прирівнювалася до золота. Ще до появи різних консервантів, що дозволяють зберігати продукти більш тривалий час, сіль була єдиним доступним методом, що роби-

ло її незамінною. Таким чином бути гідним солі або *to be worth one's salt* було визнанням значущості людини.

Give (get) the cold shoulder означає байдуже ставитись. Аби зрозуміти походження цієї ідіоми, треба розбиратися в тонкощах кулінарії. В англійській мові слово *shoulder* крім звичного нам значення плече, має й інший переклад лопаткова частина м'ясної туші. В Англії бажаним гостям було прийнято подавати гарячу, щойно приготовлену страву. Якщо гість був небажаним, то все одно англійці не могли собі дозволити залишити його зовсім голодним, тому ставили перед ним холодну баранячу лопатку *cold mutton shoulder*.

To live from hand to mouth – ледь зводити кінці з кінцями. За часів Великої депресії, та й в інші економічно нестабільні роки, люди часто не знали, коли наступного разу їм до рук потрапить повноцінна їжа. Саме тому, в буквальному сенсі, все їстівне, що потрапляло до рук, відразу ж відправлялося в рот – *from hand to mouth*. Як бачимо, негативне забарвлення цього виразу збереглося і в наші дні.

To give (receive) a clean bill of health означає бути здоровим. Аби зрозуміти значення цієї ідіоми, потрібно спочатку з'ясувати, що ж таке *Bill of Health* або карантинне/санітарне свідоцтво. Це документ, який в 19 столітті повинен був отримати кожен корабель, перш ніж піти в плавання. Таким чином чисте санітарне свідоцтво або *clean bill of health* видавалося в тому разі, коли команда була здорова, а на

кораблі чи в порту немає ознак інфекційних захворювань. Нині вираз *clean bill of health* втратило своє первинне значення і не пов'язане ні з офіційним документом, ні з інфекційними захворюваннями, а означає бути абсолютно здоровим.

Let your hair down – розслабитися, вести себе невимушено. У далекому сімнадцятому столітті жінки носили різноманітні зачіски, збираючи і заколюючи волосся. Ввечері ж, у спокійній і невимушеній обстановці, звичною процедурою було розпускання і розчісування волосся. Тепер же вираз *let your hair down* стало використовуватися в трохи іншому значенні.

Wear one's heart on one's sleeve – не вміти стримувати емоції; душа навстіж. Цілком імовірно, що цей вираз знаходить своє відображення в середньовічній традиції лицарських турнірів. Вважається, що лицарі виявляли свою відданість дамі серця, зав'язуючи стрічку, подаровану нею, на рукаві. Таким чином, вони буквально «носили серце на рукаві». Сьогодні ж ми використовуємо цю ідіому, говорячи про людину, яка відкрито показує свої емоції [6].

Отже, якщо спробувати надати оцінку сучасному стану наукових досліджень в галузі ідіоматики, то можна зазначити, що у вітчизняній лінгвістиці мовознавці є здебільшого послідовниками так званого «вужького» розуміння ідіоматичних одиниць, в той час як британці та американці віддають перевагу «широкому» підходу, вносячи до складу ідіом такі одиниці, як

приказки, прислів'я, крилаті вирази, які за вітчизняними науковими традиціями прийнято вважати предметом вивчення фольклористики.

Вивчаючи англійську мову, слід приділяти особливу увагу темі ідіом. В ідеальному варіанті їх потрібно вивчити напам'ять, проте для переважної більшості це завдання здається надскладним та необов'язковим. Найзручніше – це мати можливість знайти конкретну ідіому, зрозуміти її значення і побачити, в яких мовних ситуаціях та випадках її можна вживати.

Ідіоми – фразеологічні англійські словосполучення, які вживаються майже в усіх галузях життя сучасної людини. Вони часто зустрічаються в оригінальних творах класиків, у сучасних письменників, активно використовуються в засобах масової інформації та у повсякденному мовленні. Тому вивчення ідіом є досить актуальним.

Список використаних джерел:

1. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.
2. Collins V.H. A Book of English Idioms with Explanations. – London, New-York, Toronto: Longmans, Green and Co., 1960. – 258 p.
3. Сейдл Дж., Макморди У. Идиомы английского языка и их употребление. – М.: Высшая школа, 1983. – I-VI+266 с.
4. <http://englishidiomsforpleasure.blogspot.com/2017/04/blog-post.html>
5. <http://yrok.pp.ua/serednya-osvta/10593-anglysk-domi-pohodzhennya-pereklad-rosysk-ekvvalenti.html>
6. <http://enlizza.com/про-походження-деяких-ідіом/>

МЕТОДИ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ В ДОСЛІДЖЕННІ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ СПЕЦИФІКИ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ КАРТИНИ СВІТУ, ВТІЛЕНОЇ В АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ АНЕКДОТАХ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАДАХ

Содель О. С.

аспірант

Київський національний лінгвістичний університет

Київ

Sodel O.S.

postgraduate

Kyiv National Linguistic University

Kyiv

E-mail: netviewwww@gmail.com

Ключові слова: метод, методологія, лінгвокультурологія, концептуальний аналіз, концептуальна картина світу, анекдот.

Keywords: method, methodology, linguistic country studying, conceptual analysis, conceptual picture of the world.

Формування антропоцентричної парадигми зумовило поворот лінгвістичної проблематики до людини, її місця в культурі. У межах даної парадигми з'явилися нові напрями, орієнтовані на культурний чинник у мові і на мовний чинник у людині [9, 1]. Тому останнім часом актуальними стали дослідження мови з погляду її взаємодії саме з культурою. Адже мова – це дзеркало культури, в якому відбивається не тільки реальний світ, що оточує людину, а й суспільна свідомість народу, його менталітет, національний характер, спосіб життя, традиції, побут, мораль, система цінностей, світосприйняття тощо [11, 244], тому особливу роль у сучасних мовознавчих дослідженнях відіграє лінгвокультурологія, що визначає актуальність теми дослідження.

логія, що визначає актуальність теми дослідження.

Мета дослідження – обґрунтувати доцільність та визначити особливості застосування методів лінгвокультурологічного аналізу в дослідженні етнокультурної специфіки концептуальної картини світу, втіленої в англійськомовних анекдотах та їх перекладах.

Об'єктом цього дослідження постає етнокультурна специфіка англійськомовних анекдотів.

Предмет дослідження – методи лінгвокультурологічного аналізу та особливості їх застосування при дослідженні етнокультурної специфіки концептуальної картини світу в англійськомовних анекдотах та їх перекладах.

Виклад основного матеріалу. Ідея відображення в мові національної культури не нова для лінгвістики. Серед різноманіття наук, що займаються питанням зв'язків мови і культури, лінгвокультурологія, яка виникла на базі культурології, етнолінгвістики, лінгвокраїнознавства, соціолінгвістики [4, 36], є досить молодою наукою. Вважається, що ця наука виникла в останні роки ХХ століття як результат антропологічної парадигми в лінгвістиці [11, 244]. Під час лінгвокультурологічних досліджень анекдотів можуть бути використані різні методи, але найбільш доцільними є методи культурно-історичного аналізу, методи лінгвокультурологічного аналізу, методи інтерпретаційно-текстового аналізу й описовий метод, методи концептуального аналізу, що постають ключовими при дослідженні етнокультурної специфіки концептуальної картини світу, втіленої в англійськомовних анекдотах.

Так, для з'ясування характерних ознак культурно-історичного контексту, який здійснював вплив на формування британського почуття гумору, доцільно застосовувати методи культурно-історичного аналізу. Саме цей метод надає можливість розглянути культурні явища, втілені в анекдоті, у контексті епохи, їхні взаємозв'язки з історією народу, суспільно-політичним та економічним життям [15, 553]. У кінцевому рахунку за допомогою культурно-історичної інтерпретації можна встановити наявні зв'язки між історією мови та історією відповідної

етномовної спільноти [6, 519], що допомагає у визначенні характеристик етномовної спільноти, яка створює той чи інший анекдот. Відповідно, культурно-історичний аналіз анекдоту вимагає урахування культурного контексту анекдоту. Культурний контекст може існувати на рівні сім'ї, будівлі, села, області, краю, республіки, країни, континенту, півкулі та ін. Культурний контекст дозволяє дізнаватися «своїх» у всіх сенсах цього слова [8, 1], а, оскільки анекдот створюється на основі стереотипних уявлень про «хороше / погане», або, у більш загальному вигляді, «нормальне / ненормальне», залучення культурного контексту дозволяє на основі опозицій «свій (нормальний) / чужий (ненормальний)» визначити особливості світогляду, що покладаються в основу анекдоту.

Методи лінгвокультурологічного аналізу доцільно застосовувати для визначення цінностей культури і виявлення культурних домінант у Великій Британії. Застосування методів лінгвокультурологічного аналізу пояснюється тим, що анекдот створюється у межах певної лінгвокультури і є культурно-маркованим текстом. С. В. Іванова пропонує гіпотезу про складний і неоднозначний характер взаємодії мови і культури, що виражається в тому, що ця взаємодія охоплює абсолютно всі яруси мовної системи і всі функції мови. Саме це призводить до гетерогенності мовних одиниць, що відзначені культурологічною компонентою [5, 10–11], яку дослідниця розуміє як маніфестацію культурологіч-

ної маркованості, що передбачає наявність додаткової інформації в мовних одиницях (це пов'язано з тим, що суспільство функціонує як культурно-мовне, національно-мовне і національно-культурне утворення) [5, 277].

Анекдот як гумористичний жанр являє собою широке поле для лінгвокультурологічного дослідження. Виконуючи важливу соціальну функцію зближення учасників комунікативного процесу, анекдот – це певний зразок розумового сприйняття і інтерпретації конкретної події реальної (або вигаданої) дійсності носіями тієї чи іншої культури [3, 52]. Тому анекдот – це текст, створений мовною свідомістю певної культури як реакція на певну соціальну дію, яка, на думку носіїв цієї культури, є смішною і кумедною [3, 52]. Для лінгвіста, на наш погляд, є важливим виявити й описати лінгвістичні способи вираження культурного контексту в тексті анекдоту, що вимагає застосування окремих методів лінгвокультурології.

Методи інтерпретаційно-текстового аналізу й описовий метод доцільно застосовувати з метою інтерпретації анекдотів із метою виокремлення тих фрагментів тексту, у яких реалізовано категорію комічного. Під поняттям «інтерпретація» вслід за Н. Воронковою розуміємо дослідницьку діяльність, пов'язану з тлумаченням змістової, смислової сторони літературного твору на різних його структурних рівнях через співвіднесення з цілістю вищого порядку. Смісловий зміст досліджуваного літературного явища в ін-

терпретації виявляється через відповідний контекст на фоні сукупностей вищого порядку. Слово «інтерпретація» означає пояснення, роз'яснення, тлумачення змісту, значення чогось. Процес інтерпретації тексту забезпечує процес спілкування та розуміння. Його складність по відношенню до тексту визначається насамперед складністю сенсу структури такого тексту, що вимагає певних зусиль для розуміння [2, 409].

Інтерпретаційно-текстовий аналіз передбачає процес членування тексту анекдоту на окремі фрагменти з подальшим синтезуванням інформації. Сутність інтерпретаційно-текстового аналізу полягає у виявленні сукупності мовних фактів, які визначають специфіку анекдоту як жанру та беруть участь у створенні комічного. Зокрема, це – використання застарілих слів і зворотів, тобто лексичних і фразеологічних архаїзмів та історизмів, діалектизмів, професіоналізмів, арготизмів, термінів певних стилістичних засобів тощо.

Описовий метод являє собою планомірну інвентаризацію одиниць мови і пояснення особливостей їх побудови та функціонування на певному (даному) етапі розвитку мови, тобто в синхронії. В описовому методі розрізняють такі послідовні етапи: 1) виділення одиниць аналізу (фонем, морфем, лексем, конструкцій тощо); 2) членування виділених одиниць (вторинна сегментація): поділ речення на словосполучення, словосполучення на словоформи, словоформи на морфеми, морфеми на фоне-

ми, фонемі на диференційні ознаки; 3) класифікація й інтерпретація виділених одиниць [7, 174].

Описовий метод безпосередньо пов'язаний із методикою концептуального аналізу. Когнітивний підхід до аналізу мови полягає у виявленні процесів категоризації та концептуалізації, які, відображаючись у мові, реконструюються у вигляді системи понять, тому в етнолінгвістиці та лінгвокультурології широкого розповсюдження набув концептуальний аналіз [12, 1]. Методи концептуального доцільно застосовувати для ідентифікації текстових концептів у текстах анекдотів.

У широкому науковому визначенні метод концептуального аналізу полягає у розчленуванні думки на її кінцеві (на певному етапі) логічні елементи. Цей метод наслідує, узагальнює, інтегрує й розвиває досягнення сформованих дисциплін і, як наслідок, виокремлюється у самостійний предмет дослідження, який має практичне застосування. Відповідно загальним тенденціям, результати концептуального аналізу відносять до сфери знань про мовні структури [12, 2]. Тож дослідження окремого концепту або концептуальної області відбувається через аналіз результатів когнітивної діяльності. Методика концептуального аналізу залежить від розуміння та можливості структурування концепту [14, 346].

Початковим етапом концептуального аналізу в когнітивній лінгвістиці, як правило, є звернення до лексикографічних джерел, а саме, аналіз словникових тлумачень значень слова (іме-

ні концепту) [1, 31]. Найважливішою процедурою на першому етапі є вивчення навіть у самому примітивному вигляді етимології слова як його «історичної пам'яті». В основу номінації може бути покладено лише одну ознаку (мотивуючу ознаку), що тягне за собою найважливіші культурні наслідки. Концепт і значення слова як «концепт, схоплений знаком» співставні в сенсі ознак, що виділяються, тому метою аналізу словникових дефініцій на початковому етапі є встановлення ядерної та периферійної зони змісту концепту. Наступні кроки припускають аналіз сполучуваності, аналіз фразеологізмів, метафор, паремій, прецедентних текстів [13, 16].

Методика концептуального аналізу анекдоту, яку доцільно застосовувати при аналізі анекдотів, базується на розробках В. Г. Ніконової, яка пропонує такі процедури реконструкції та моделювання концептів: виділення ключових фрагментів у текстах анекдотів – контекстів комічного, у яких розвивається одна тема, → виявлення тематичних ліній контекстів комічного → аналіз засобів мовної репрезентації тематичних ліній у контексті комічного → виокремлення серед мовних засобів тематичної домінанти, компонент якої (тематичне слово) може бути використаний як її найменування, і смислових релятив → ідентифікація художніх концептів комічного (адаптовано за: [10, 118]).

Будь-який лінгвістичний опис, пов'язаний із виходом за межі однієї мови, передбачає встановлення їх по-

дібностей і відмінностей. Для цього використовують зіставний метод. Зіставний метод розуміється як сукупність прийомів дослідження й опису мови через її системне порівняння з іншою мовою з метою виявлення її специфіки. Цей метод застосовується до вивчення будь-яких мов – споріднених і неспоріднених. Подібно до описового методу, зіставний метод спрямований на сучасний (певний) стан мови. Головним його предметом є дослідження структури мови в її подібностях і відмінностях [7, 368]. Методи зіставного аналізу при аналізі анекдотів застосовуються для зіставлення ідентифікованих текстових концептів і визначених домінантних концептів культури.

Висновки. Отже, англійськомовні анекдоти повинні вивчатися у їх взаємодії з культурою, яка їх створює. Тому їх дослідження передбачає застосування методів лінгвокультурологічного аналізу, що дозволяють виявити етнокультурну специфіку концептуальної картини світу, втіленої в англійськомовних анекдотах. Основними методами лінгвокультурологічного аналізу англійськомовних анекдотів у дослідженні визначено методи культурно-історичного аналізу, методи лінгвокультурологічного аналізу, методи інтерпретаційно-текстового аналізу й описовий метод, методи концептуального аналізу.

Список використаної літератури

1. Болдырев Н. Н. Концепт и значение слова // Методологические проблемы когнитивной лингвистики / под ред.

- И. А. Стернина. Воронеж: ВГУ, 2001. С. 25–36.
2. Воронкова Н. Интерпретация та лінгвістичний аналіз художнього тексту. Наукові записки КДПУ. Серія: Філологічні науки (Мовознавство). 2015. № 138. С. 409–411.
3. Дубровская О. Г. Лингвокультурологические особенности русских и английских анекдотов (к проблеме описания культурологических и структурно-семантических компонентов текста анекдота) // Вестник ЧелГУ. 2008. № 36. С. 52–63.
4. Заньковська Г. Д. Лінгвокультурологія у колі суміжних лінгвістичних наук // Наукові записки. Серія «Філологічна». 2009. № 11. С. 35–40.
5. Иванова С. В. Лингвокультурологический аспект исследования языковых единиц. Дисс. Уфа, 2003. 367 с.
6. Комарова З. И. Методология, метод, методика и технология научных исследований в лингвистике. 3-е изд., стер. Москва: ФЛИНТА. 2014. 820 с.
7. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Київ: ВЦ «Академія», 2006. 232 с.
8. Лебедев А. Культурные контексты. URL: <https://www.artlebedev.ru/kovodstvo/sections/73/> (дата звернення 25.03.2018).
9. Михайлова Є. В. Лінгвокультурологічний підхід у дослідженні англійськомовних біблійних текстів. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/1480/1/06mevabt.pdf> (дата звернення 25.03.2018).
10. Ніконова В. Г. Художній концепт: процедури реконструкції та моделювання (на матеріалі трагедій В. Шекспіра) // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія. Т. 14, № 2. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2011. С. 113–123.
11. Овсієнко Л. Лінгвокультурологічний концепт у мовознавчій науці // Мовознавчий вісник. 2010. № 11. С. 244–246.
12. Пасечник С. Є. Метод концептуального аналізу у сучасних вітчизняних

- лінгвістичних дослідженнях. URL: http://movoznavstvo.com.ua/download/pdf/2007_2/32.pdf (дата звернення 11.04.2018).
13. Серова И. Г. Концептуальный анализ в лингвокультурологии: методы и возможности // Вопросы когнитивной лингвистики. 2007. №1. С. 15–22.
14. Ярич М. В. Концептуальний аналіз як метод лінгвістичних досліджень // Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія. 2014. №№692-693. С. 345–347.
15. Яценко Г. Публіцистика Івана Франка як наукова проблема // Українська журналістика в іменах. 2013. № 3 (49). С. 547–558.
16. Hasanova S. Linguo-Cultural Aspect of Interrelation of Language and Culture // International Journal of English Linguistics. 2014. Vol. 4, No. 6. P. 160–166.

COMMUNICATIVE LANGUAGE TEACHING

Djamoliddinova Shahnoza,
Namangan State University

As we are living in an era of information technology, so today we are being drowned in the deluge of information. Gale of change has blown in the pedagogy of English Language Teaching (ELT). ICT (video cameras, computers, LCD projectors and etc.) has initiated new possibilities into the classroom. Methods and approaches of teaching English have developed rapidly, especially in the last 50 years in both general education and language teaching. As a language learner or teacher, it is important to understand the various methods and techniques so that I could navigate the market, make educated choices and boost my enjoyment of learning a language. According to academic research, linguists have demonstrated that there is not one single best method for everyone in all contexts, and that no one teaching method is inherently superior to the others. Teaching should be based primarily on learners' needs and should involve continuous assessment of how it serves learning. Also, it is not always possible – or appropriate – to apply the same methodology to all learners, who have different objectives, environments and learning needs. An experienced professional language teacher always adopts the Principled Eclecticism approach (fitting the method to the learner, not vice versa), deciding on the most suitable techniques and applying the most appropriate methodology for that learner's specific objectives, learning style and context. Each teaching method is based on a particular vision of understanding the language or the learning process, often using specific techniques and materials used in a set sequence. There are the main methodologies are listed below in the chronological order of their development:

- Grammar Translation – the classical method
- Direct Method – discovering the importance of speaking
- Audio-lingualism – the first modern methodology
- Humanistic Approaches – a range of holistic methods applied to language learning
- Communicative Language Teaching – the modern standard method
- Principled Eclecticism – fitting the method to the learner, not the learner to the method

Each method has a different focus or priority, so let's look at what this means in practical terms in the classroom. The more common methods have a link to a separate page with more details and an explanation of how they work, including the most common method currently used – Communicative Language Teaching:

Method	Focus	Characteristics
Grammar Translation	Written literary texts	Translate from English into your native language
Direct Method (also called Natural Method)	Everyday spoken language	Student learns by associating meaning directly in English
Audio-Lingual Method	Sentence and sound patterns	Listening and speaking drills and pattern practice only in English
Cognitive Code Approach	Grammar rules	English grammar rules deduced and then understood in context
Humanistic Approaches – 4 popular examples:		
– The Silent Way	Student interaction rather than teacher	Teacher is silent to allow student awareness of how English works
– Suggestopedia	Meaningful texts and vocabulary	Relaxed atmosphere, with music; encourages subliminal learning of English
– Community Language Learning	Student interaction	Understanding of English through active student interaction
– Comprehension Approach (Natural Approach, the Learnables, and Total Physical Response)	Listening comprehension	English speaking delayed until students are ready; meaning clarified through actions and visuals
Communicative Language Teaching	Interaction, authentic communication and negotiating meaning	Understanding of English through active student interaction; role play, games, information gaps
Content-based, Task-based, and Participatory Approaches	What is being communicated, not structure of English	Content based on relevance to students' lives: topics, tasks, problem-solving
Learning Strategy Training, Cooperative Learning, and Multiple Intelligences	How to learn	Teach learning strategies, cooperation; activities vary according to different intelligences

Based on Techniques and Principles in Language Teaching (Oxford University Press)

Recent discussions of language teaching methodology have emphasized the importance of providing opportunities for learners to communicate. Communicative language teaching (CLT) has been put forth around the world as the “new“, or “innovative” way to teach English as a second or foreign language. The essence of CLT is the engagement of learners in communication in order to allow them to develop their communicative competence. By definition, CLT puts the focus on the learner.(Savignon,2001). In CLT, the following sequence of activities is often used (Littlewood,1986).

Writing

Pre-writing activities. Activities designed to generate ideas for writing or focus the writers' attention on a particular topic.

Drafting activities. Activities in which students produce a draft of their composition, considering audience and purpose.

Revising activities. Activities in which students focus on rereading, analyzing, editing, and revising their own writing.

Reading

1. *Pre-reading activities.* Activities which prepare the students for reading the text. Such activities could include providing a reason for reading, introducing the text, breaking up the text, dealing with new language, and asking signpost questions.
2. *While-reading activities.* Activities which students complete as they read and which may be either individual, group, or whole class
3. *Post-reading activities.* Activities which are designed to provide a global understanding of the text in terms of evaluation and personal response. Such activities could include eliciting a personal response from the students, linking the content with the student's personal experience, establishing relationship between the text and others, and evaluating characters, incidents, ideas, and arguments.

As one can notice here that there is a general acceptance of the complexity and interrelatedness of skills in both written and oral communication and of the need for learners to have the experience of communication, to participate in the negotiation of meaning. It is clear that the principles of CLT apply not only to speaking and listening activities but to reading and writing activities as well which involves interpretation and negotiation of meaning between writers and readers. Speaking and listening activities also go through the same stages namely preparation stage or pre-activity, during -activity where the teacher presents the material of the lesson and post -activity stage where students practice the new concepts and apply them in a new situation. To sum up, as being language teachers, we always need to choose the techniques and activities that are appropriate for each particular task, context and learner, with a focus on motivation and helping learners become independent and inspired to learn more.

References:

1. Techniques and Principles in Language Teaching (Oxford University Press)
2. Savignon, S. 2001 Communicative language teaching: state of the art. TESOL
3. Littlewood, W.1986 Communicative language teaching. Cambridge: Cambridge University Press
4. www.britishcouncil.uz
5. www.google.com

PROCESS OF FICTION CREATIVITY AND WRITER'S SKILL

Dilnoza Turaeva,

Gulistan State University (PhD) Doctorate, Uzbekistan

Annotation: *The article studies artistic-aesthetic principles on the basement of theoretical concepts in accordance with the writer's creative laboratory concept. In the process of the artistic work, there were studied issues based on scientific sources such as, writer's talent, worldview, fantasy, artistic skills. There were studied opportunities for introduction of writer's artistic laboratory that leads to a closer access to the essence of the artistic work, factors that contribute to the creation of creative plan, the artistic idea, its birth, and in general artistic work. Each work has been compared to writer's different view from the researchers' point of view, passes process of a certain period of thought before it is written on the paper. The initial birth of the plan was investigated on the writer's inner world and his thinking. This problem was studied in the sample of "Makhmud Tarobiy" novel by Asad Dilmurod. There were shown Tarobian rebellion, and the characteristic of Mahmud Tarobiy's role by the writer. The article explores it by linking to artistic laboratory. While the novel was being written, the writer visits Bukhara twice, has seen Tarab village with own eyes, gets acquainted with the ancient ruins, and feels solely the history and accepts images as the basement to artistic creativity. The discussions regarding to works being written in author's artistic laboratory have a direct bearing on the reader's spirit and a particular role in expressing the writer's mind. It has been investigated in connection with the artistic laboratory of the literary creature, which presented the artist's historical reality. There were analyzed problems based on scientific sources such as artistic work, the writer's talents, his worldview, fantasy, artistic talent during the artistic creation.*

Keywords: national prose, aesthetic ideal, image, psychology, creation laboratory, dramatics, culmination, historical reality, art style.

The creation laboratory starts with the creative intentions and the moment when it comes to achieve it. It occurs in the form of life events and synthesis of creative heart, outlook and spiritual experiences. Gradually, this union is formed in the form of the word, which is the main mean of art, various artistic imagery, and other essential elements. It is impossible to imagine the appearance of creative work designed in this creative process, apart from the creative

intent and creative space that serves as a venue.

«Every piece of artistic works in the heart of a writer before it is written on paper, and has a certain period of thought in his mind. That is why all the researchers of the creative process are rightly trained in writer's inner world» (Theory of Literature, 1979). Canadian writer, laureate of Nobel Prize, Alice Anne Munroo in the conversation with Stephen Eysberg about her creative process, «Do you create

the whole story before you start writing?», «Yes, but many changes will take place until the story ends. It is based on a single idea and a pattern; I work on it, and then all of sudden it turns out that it is born when the story is written.” (World of Book, 2018). Reading finished artwork gives the reader aesthetic pleasure. Artistic process in the period of creation requires huge effort and research. First, artistic process takes place in the creator’s mind. In accordance to the capacity, this process is formed gradually. In the researches related to the creative process, this event has different approaches on how it occurs in the literature. A. Seitlin in his research named “Labor of the Writer” writes that the creative process begins with the examination of the writer’s social appearance, his beliefs and his outlook (1968). The artist takes the material from life for his work. Its invisible aspects may also be important for writer. In order to choose life-style material that reveals vitality, creators need strong knowledge and talent, faith, and broader outlook. Literary criticism is broader in English, French, German and Russian literature about the creative laboratory of the author. On the peculiarities of writer’s creative laboratory, literary critic of Bakhodir Karim studied the historical development of biographical method, that continued French writer Andre Morua (1885), French writer Charl Ogyusten Sent-Byov (1804-1869), followed by the tradition of writing the artistic-aesthetic biography of famous people.

«Aesthetic significance of the artistic-philosophical form determines natural-

scientific and linguistic concepts and form of the material; because only the material – naturalness, mass, acoustic tone, linguistic vocabulary that is found in natural accuracy – undoubtedly belongs to the creator, only the artist can have a realistic artistic position «(Bahtin, 1986). The writer enriches the creative laboratory with an aesthetic system, which works efficiently on artistic creativity and fosters a variety of contradictions and conflicts that inspire creativity.

Studying the artistic significance of the novel «Mahmud Torobiy» in connection with the creative purpose and laboratory of Asad Dilmurod provides a sufficient opportunity to make important artistic-aesthetic conclusions. The writer, who set out for himself goal for the novel, has yet to reckon with the fact that it is based on a variety of complex destinies, unusual characters, and extremely complicated psychological situations.

After the masters such as Oybek and Mirkarim Asim, the write refers to the theme “Note on weapon” as a vital foundation for the novel «Mahmud Toroby.» The dramatic text of the story is characteristic of the novel and serves to artificially upgrade it. Dramatism in the story uncovers psychological images in rebellion scenes. The poetic creativity of poetry reflects threats of revolt in language, dialogue, and monologues, as reflected in Mahmud Torobiy, Shamsiddin Mahbubi et al., Mahmud Yalavoch, Chighatay and his accompaniments. As the revolutionary evidence goes through the psychological analysis, vital truth becomes artistically. It seems that poetic interval that

has been created in this process is gradually filling with philosophical views. There is a philosophical analysis of loyalty and treachery, nobility and cruelty, hope and pessimism, courage and cowardice.

Mahmud Torobiy rebellion has taken its place in history as a clear demonstration of the supreme virtue of being a noble power, a noble cause of greatness, solidarity and harmony. The novel «Mahmud Torobiy» of the 90's is characterized by its artistic-aesthetic character. In addition, the novel paves the ground for the revolution and draws attention to the vital causes of Mahmud Torobiy's feeling of freedom in his heart. It is worth mentioning that the brutal execution of his beloved wife, Subuha and his son Jaloliddin, is one of the main facts that touched the heart of Mahmud Torobiy in the heart of heresy, anger, and emancipation. At the same time, the tale of novel script and dramatization insists that the scale of social causes, which actually led to the revolution, is deeply rooted. As the plot develops, it becomes evident that the system of causes is a great tragedy, with the exception of a personal tragedy that destroyed Mahmud Torobiy's soul. The tragedy of the novel artistic aesthetic to the level of art is that of the oppression of people, the erosion of rights and freedom, the defeat of the Homeland, the denial of faith and belief, the loss of national values, and covert treason trove of wealth.

In the novel Mahmud Torobiy's psychology, it is of particular importance that it is embodied in the manifestation of the individual features of national spirit. Through this event, the writer creates the

image of Mahmud Torobiy, who seeks to overcome distinction between good and evil, with distinct physical and spiritual power, far-sightedness, and distinction between good and evil. Novel «Book of Marco Polo», «History of Jahangir» after Ato Malik Juvayniy, «The Fourth Nation's History» after Mirzo Ulughbek and «Tuja's Tree» be unknown Mongolian author are created on the basement of valuable historical data.

The motives and roots of the people's movement led by Mahmud Torobiy, who started the campaign against the invaders, are shown in the novel. The essence of the revolution, world of Mahmud Torobiy and the other images, with a balanced interpretation of the novel, which has been proportional to the interpretation of national traditions, religious, moral, spiritual and legal aspects of that time. The writer strongly strengthens his concepts about the liberation movement through his impressions of the ancient city of Bukhara and during the trip to the village of Torob.

«Individual characters are always the main task and the driving force behind the novelist» (Galsworthy, 2010). The dramatic upheaval of events and characters in the novel through the eyes of Mahmud Torobiy in certain circumstances. Mahmud Torobiy's personal appearance is primarily formed through active relationships to life and destiny, freedom and rebellion, honesty and belief, loyalty and betrayal. The image is enhanced by the thought that deepens the essence of the relationship.

Moreover, the fact those artistic characters in the novel have unique feature which

is evidence of the diverse use of literary texts that have been redefined in the creative laboratory of Asad Dilmurod. Literature defines the role of literary factors in the novel based on their creative intentions, attitudes. As a result, imaginative images and imagery-based images can be drawn to the appearance of full-fledged images, as well as to the process of the plot process on the desires of creative intentions, to the mastering of the scrupulous scintillation and philosophical views. All events are progressively developed with the help of these factors and contribute to the process of artificial reality.

As it is known, the mystery of the short-term mood, the shining brightness of the heart, the pleasure of looking at the shimmering light (Najmiddin Kamilov, 2012), is not given by the power of knowledge, education or training. Therefore, Mahmud Torobiy is a divine talent, and this feature is embodied in the content of the book.

Mahmud Tarabiy, first of all, is regarded as the most trustworthy supporter of God, the believer, the most loyal savior and counselor. Shamsiddin Mahbubiy's full-fledged vision of his abilities and knowledge is entirely based on the system of rules and theories. For instance, he is raised to the level of strong faith rebellious because he has embraced God in his soul. He has a sense of different curiosity and cannot afford the love of the unbearable Gura in the beauty of her soul, and this is why the reader thinks of her because of the agony of grass. In order to achieve the great goal he has set before him, that is to achieve the relief of all the

people of Bukhara and the people, Mahmud Torobiy is drawn by imaginative paintings that succeed in applying the aspects of the Sufism philosophy in a confident way to daily life. From this point of view, the slogan «We are going to die, our death redeemer!», Which is based on the initiative of Mahmud Torobiy, is deeply philosophical. The essence of this warlike appeal, worthy of all respects, is the fact that the essence of the revolution is a social and moral necessity, which is a source of enlightenment within the monumental aesthetic picture becomes the clarifying factor of the polyphony in romance. In the end, Mahmud Torobiy and his companions, in accordance with the mystical doctrine, in accordance with the intentions of creative intentions and polyphony, desire to move from physical freedom to spiritual freedom, and thus wish to obtain a status of eternal honor by passing through any trials of life and death. In the process of aesthetic interpretation, the concept of death becomes an aesthetic concept that promotes spiritual purification, justice and truth, life and good deeds, and ultimately encourages hatred and ignorance. Finally, the concept of death serves as an effective service for the realization of the aesthetic ideal of deepening the logic of artistic text by expressing the spiritual world, its inner experiences, pains and desires and the sacred duty of preserving the Motherland and the people's freedom.

The desire to be a spiritual winner with the physical achievement in the novel Mahmud Torobiy lives in the heart of his life with all his dreams and harmony. He

always feels unlucky and strong. He will become a believer in all situations. For example, when Olovkhan met Yusuf in the battlefield, when he was severely wounded by the enemy arrow in the terrifying battlefield, Mahmoud Torobiy did not relax, but behaved as a lion. Here is a picture of this novel, which gives the novel a powerful dramatism: «Do not worry, do not hit me! When will I not give this soul to save that day? I've been dreaming since I've known my memory. Do not hit me!» (Dilmurod, 1998). He was spiritually victorious, though physically defeated in a fierce battle. He died not in the hands of the enemy, but in the hands of the hollow of the traitor, Olovkhan Yusuf.

Mahmoud Torobiy was grown up in a poor family, and was unaware of military training and is regarded as a mature commander in all respects and a man of justice, and accordingly, Spartacus in Rafael Giovanol's «Spartacus», Don Cossak Emelyan Pugachev in russian writer A. Pushkin's «Captain's Daughter». Spartak and Emelyan Pugachev are the heroes who act as defenders and prefer to die rather than kneel down under the brutal persecution, who value the basics of

goodness and honor. Mahmud Torobiy also chose this path, and as heroic leader they repeat their courage. This unique humanitarian community is well-illustrated in all three novels.

The problem of eternal struggle between good and evil, the passion for the future of the heroes, has been shaped by transforming the reality into a literary reality on the basis of the laws of art. In addition, the novel can be characterized by the peculiarity of the artistic expression of emotional ideas. Asad Dilmurod is one of the creators who has created the creative process of his creativity in the form of heroes who created them and tried to give them a human soul.

BIBLIOGRAPHY

1. Theory of Literature. Vol. II. Process of creation. – T.: 1979. p.92.
2. World of Book. № 15. (281) 08.08.2018.
3. A.T. Seytlin. Labor of the writer. – M.: 1968. p.33-59.
4. M.M. Bakhtin. Literary-critical articles. M.: Fiction literature, 1986, p.31.
5. John Galsworthy. Creating character in literature. Spirit.T.:2010, p.95
6. N. Komilov. Sufizm. First book. Writer. T.:2012. p.29
7. A. Dilmurod. Makhmud Torobiy. T.: Sharq. 1998. p.285

DEVELOPMENT OF INTERNET-JOURNALISM IN UZBEKISTAN, ACHIEVEMENTS AND SHORTCOMINGS

Kamola Khatamova

master of Uzbekistan Journalism and Mass Communicatsion Universaty

Abstract – Information on internet journalism, elektronik version of newspapers, daily users of online-web sites, national domains, its audience.

Index Terms –I nternet journalism, Internet users, SWOT analysis.

I. INTRODUCTION

In the early years of Internet journalism in Uzbekistan, his prospects were vague. In Uzbekistan, literary Internet journalism began to be formed in the mid-2000s. This was certainly a technical development process. At that time news sites in the Uzbek segment of Internet journalism were numbered with few fingerprints. More than half of them were opposition sites.

The first National Internet Festival in Uzbekistan was held in 2005. It is the 2 nd place on uzreport.com, which is the basis of today's Uzreport TV newsletters. Sites ranked first and third (security.uz, darvoza.uz) are not working right now.

Intensive development of information technologies has led to the development and popularization of Internet journalism in our country as well. Internet journalism is now the second largest media outlet in the Uzbek mass media, the widest range of audiences and broad spectrum of coverage. The sharp increase in internet users in 2017 is due to the fact that the reforms implemented in the country last year, the results of the freedom and their coverage on their websites.

The reform and effective functioning of the president's press service also influenced

online journalism. The fact that the President of the Republic of Uzbekistan has sent an appeal to the Oliy Majlis on the Internet has become a major event in the history of journalism. For the first time, such a high-profile event was posted on the news site at the time, analyzed, and communicated from all over the world. Previously, these meetings were broadcast after several "scavengers". Some researchers have estimated that over 4,000,000 people were online. Internet journalism is one of the fastest mass media in the world of press, radio and TV. Now, you do not have to wait for the newspaper to print, to start a news program on a TV or radio, to get acquainted with some information. The largest Internet publishers are interactively communicating messages using text, photos, images, sound, and infographics. The Internet radio and Internet-TV are also dynamically developing.

II NATIONAL DOMAINS

Currently, more than 54,000 national domain names are registered, of which 450 are state-owned media.

According to data provided by the Ministry of Information Technologies and Communications of the Republic of Uzbekistan, as of January 2018, the num-

ber of Internet users in Uzbekistan exceeded 20 million people. This is 5.3 million more than in the previous year and 63% of the total population of Uzbekistan has become a global network user. Most of them use the internet over their mobile phones. The number of mobile phone subscribers in Uzbekistan exceeded 22,800,000. For comparison: the number of Internet users in our country was 7,500 in 2000, 675,000 in 2005, 6,500,000 in 2010 and 10,200,000 in 2015.

Despite the fact that News.uz, founded by the Ministry of Information Technologies and Communications of Uzbekistan, was able to gather up to 40,000 people a day. The site publishes critical, analytical materials regularly on state and public organizations.

The Uza.uz news agency has expanded its audience thanks to the fact that uza.uz site has abandoned old-fashioned templates from TASS and UzTAG, publishing articles freely, creating platforms for thinkers, and publishing critical articles short. In some days, the number of site readers has reached 15 to 20,000.

As you know, print media all over the world are experiencing difficult times. The circulation of newspapers and magazines is dropping year after year. On the contrary, their electronic version is increasing. Newsweek, the most popular news magazine in the US, has released more than 3.2 million copies per week, completing its full electronic version in 2013, the print edition has ended.

When I traveled to the United States in 2015, I studied the activities of the printing and electronic media. Around 10,000 peo-

ple live in Astoria, on the Pacific Ocean. Local newspaper The Daily Astorian will print 10,000 copies, 5 times a week. This newspaper, mainly dedicated to local news, is delivered to every apartment in the city. Also, its internet version reads about 20,000 people a day. The editor of the newspaper said, "Do not you worry that most publications will go online? Are not you afraid people will not read the newspaper?" "I said," No, we will never lose the readers, and will read in the newspaper. But we lose advertisers. Advertising on the Internet is very cheap. "Most US newspapers earn advertising. According to The Daily Astorian, the subscription costs only cover the delivery costs of the newspaper.

If all the print media in Uzbekistan do not already have an e-version and a constantly updated site, tomorrow they will lose the audience. The Darakchi and Hordik newspapers had previously acted in this regard. At present, these newspapers have more than 20,000 daily students. The Newspaper's site also acts as an ad for its print editions. It is also possible to publish any article that is outdated or unpacked by the newspaper. In recent months, the site of the "Halk Suzi" newspaper has become more animated. It contains sharp criticisms and daily publishing materials, along with daily news, and the popularity of the site and the newspaper (3500 a day). The online versions of Uzbekistan Today and Voice of Uzbekistan are also monitored by about 1,000-1500 users a day.

III. SWOT ANALYSIS

Currently, Uzbekistan is the second largest country in Central Asia after the development of Internet journalism. The

number of Internet users in Kazakhstan is about 10 million and makes up 56% of the total population. News websites on the country's internet segment are popular and the largest news portal tengrinews.kz is visited by more than 600,000 users a day.

Most news sites in all Central Asian countries are sites. The list of popular sites in Russia and other developed countries is occupied by national Internet corporations (Yandex in Russia, Google in the USA, Baidu in China). In Uzbekistan, there is a need for a national internet corporation, which combines hundreds of services such as data search, email, news, video hosting, translator, trading platform, disk, weather, encyclopedia, job search. Otherwise, we will depend on other services, no matter how much we care about information security.

IV. CONCLUSIONS

Internet journalism, which is widely spreading information quickly, has a special place in today's information space. Special attention is being paid to the work of Internet journalism creators in various creative competitions and projects in our country, and e-publications actively participate in the information needs of our people. At the same time, it is a requirement of training highly qualified specialists in this area with the ability to use the Internet properly and wisely, to provide the population with reliable information.

Internet journalism has a number of advantages over ordinary journalism.

- Interactivity. This feature is embedded in the Internet technology, which provides its multifaceted "network".

- Professional approach. At the same time, it allows each student or group to take into account their personal views, opinions and expectations.

- Directing to the media. In this case, each student has the ability to analyze and analyze as much as he likes and what he wants.

- Snapshot. The advantage of this is that the speed of data transfer is very large, but it also faster and at the same time good quality information.

- Dimensionality. It allows students to quickly and easily identify the degree of importance of information.

- Compatibility. Here is an opportunity to update the information page quickly and easily, taking into account the views of each visitor.

- Consistency. Despite the cost of Internet data distribution, each student is quicker and cheaper and more important than the information you need.

There are those who can or can not meet these requirements among the pages of Internet journalism in our country. In this regard, it would be more appropriate if it was designed to improve the quality of Internet journalism, with the creation of sites, training centers and many sites.

REFERENCES

1. <http://uz.infocom.uz/2009/12/25/Internet-journalism-va-unisbities>
2. <https://www.uzhurriyat.uz/index.php/jurnalistika/1570-o-Internet-Journalism-in-Uzbekistan>
3. <http://uza.uz/uz/society/internet-watching-with-writing>
4. <http://www.theclasspoint.com>
5. <http://www.Blackboard.com>

**THE SIGNIFICANCE OF STUDYING SAIFIY BUKHORIY'S
SCIENTIFIC-LITERARY LEGACY**

Mirzoyev Khayyom Toshkulovich,

doctorate of Samarkand State University,

faculty of philology, chair of the Tajik language and Literature. Uzbekistan.

In the second part of the XVth century Herat's literary environment became a venue for two great literary figures, thanks to Alisher Navai and Abdurahman Jami. So, the geniuses of Jami and Navai attracted poets, scholars and craftspeople to Herat. According to Alokxon Afsakhzada, a well-known researcher of Persian-Tajik literature, more than fifty creators just from Samarkand and Bukhara like Riyoziy, Shamsiy, Toleiy, Firokiy, Katiliy, Kavariy, Kavkabiyy, Sayfiy, Khulqiy, Kohiy and others joined to the literary environment of Herat. [3. P. 102]. Additionally, talented poet and skilled master of aruz writing Sayfiy Bukhoriy originally came from Bukhara, went to Herat in order to take lessons from Jami and Navai in the 70s of the XVth century and became well-known in the literary environment there.

According to the contemporaries like Alisher Navai, Khondamir, Zayniddin Makhmud Vosifiy, Zakhiriddin Muhammad Bobur, Saifiy was a productive creator that he was the author of 2 devans as well as "Risolai aruz" ("Treatise of aruz"), "Risolai muammo" ("Treatise of problem"), and "Risolai musiqiy" ("Treatise of music"). In the 50s of the XXth century ideas were begun to gather about the works of Saifiy and his life and the place in the literature of that period were defined. However, individual research has

not been done about the life and works of Saifiy. Just some features of the works, which still remain, have been introduced by some articles. As to scholars of literature critics academic Abdulgani Mirzoyev, academic Botirikhon Valikhojaev and Alokxon Afsakhzada Saifiy's 2 devans and "Aruz" treatise still remain and they have been kept as manuscripts in libraries of Russia, Iran, Pakistan, Armenia, Uzbekistan and Tajikistan.

Poem and poetry, rules of aruz as well as (bahr) the system of entering into aruz constituency expressed by long and short sounds have been explained very simply in Saifiy's "Aruz" treatise. The mentioned work consisted of an introduction and 112 chapters, the author mentioned the cos of origin of the work. The rest 112 chapters are dedicated to the poem and poetry, literal means of the words, the origin of aruz, learning rules as well as detailed facts and commentaries have been given about bahr and (doiras) its included words in the system of bahr.

It is significant to note that ghazal is the most important genre in Saifiy's poetry. As Jami and Navai, Saifiy wrote about genres and he preferred ghazal to masnaviy (a style of poetry in which each couplet has a different rhyme).

Masnaviy garchi sunnati she'r ast,
Man g'azal farzi ayn medonam.

Panj bayte, ki dilpazir buvad,
Behatar az xamsatayn medonam. [5.
P.162]

(Meaning: Even if masnaviy is a duty of the poem, I consider ghazal as the order of obligation. I prefer five pleasant couplets rather than two “Khamasa”)

Firstly, as the poet liked the classic ancient genre, and secondly, ghazal comprised 90 percent of the poems of his devan (a collection of one poet's poems arranged alphabetically) it became the most important genre at the time the poet lived, putting forward it in the first row. Saifiy praised peasants and craftsmans. The devan called “Sanoe'-ul -badoe” which was popular in Herat, every ghazal was devoted to the occupation like a butcher, a needle maker, a baker, a joiner, an aslat maker, a musician, a fisherman and so on. Importantly, the ghazals are structually simple and they aren't longer than 5-6 couples as well. At the end of the devan, poet explained how to name it and inform the position of devans of that time:

In nusxa, ki toliband xosu omash,
Farxunda chu ogoz buvad anjomash.
Lafzash hama san'at astu ma'nesh-
bade',

Z-on gasht “Sanoe'-ul-badoe' ” no-
mash. [4.305 p]

(Meaning: one will be happy while reading it up to the end, style is an art and means is good, that's why it is named as “Sanoe'-ul -badoe”).

According to Aloxhon Afsahzoda, manuscript copies numbered by 43-44 and 45-85 are much more complete and perfect consisting of 1320 couples

that are kept in the library of Iran university. As the scientist notes the poet chose craftsmen as description object being an undispensible part of the city with different jobs, and prised 133 craftsmen at all. [3. P.103]

Interestingly, Hazrat Navai initially gave informtion about Saifiy Bukhoriy in his work “Majolis-un-nafois”, presenting examples from “Sanoe'-ul-badoe' ”. In order to evaluate poets creativity he conducted basic resesrch work.

Navai commences his thoughts about his contemporary poet Saifiy as following: “Saifiy came from Bukhara, later moved to Herat and spent much of his time studying, became engaged with poetry. His poem recieved great fame well-known and he wrote excellent parables as well.

The following parable belonged to him:

Dilo, vasfi miyoni nozuki jononi man
gufti,

Nako' rafti, hadise az miyoni joni man
gufti. [1. P. 340]

(Meaning: Hey, my heart, you describe my love's delicate waist, by praising you do well my live's fragile part)

A young poet Saifiy's themes of ghazals were new having desclosed craftsmen's lives of that time. This feature of Saifiy attracted Navai's attention and he continued his opinions were mentioned in “Majolis-un-nafois”: (Saifiy Bukhoriy – M. X.) he wrote about both artists and craftsmen. This is one from those hemistiches:

Buti pardozgaram k-o' ba kason meso-
zad,

Hech ba holi mani xasta namepardo-
zad, [1. P. 340]

(Meaning: My handsome painter gets along with a lot of people but she is never interested in my well-being)

Navai emphasized Saifiy's success, in the sample of his first ghazal he praises the painter and mentioned that Saifiy wrote treatise about problem like "Treatise of problem".

As long with Navai's "Majolis-un-nafois", Khondamir's "Habib-us-siyar" who was a historian to have illustrated literal real environment that Saifiy lived, the well-known memorial of Zayniddin Mahmud Vosifiy's "Badoe'-ul-vaqoe" who lived at the end of the XVth century and at the beginning of the XVIth century – all described widely Saifiy's skill, his creativity and moral appearance, they were among founders to learn Saifiy's life and his works.

After learning Saifiy's scientific and literal works, understanding their positions at that time, the followings can be concluded:

With the influence of Saifiy's work "Aruz" that about aruz many scientific works have been created in the field of Persian-tajik literature, the work is still considered to be one of the most important resources to study about the merits of poetry;

Having created "Sanoe'-ul-badoe'" to craftsmen, Saifiy assisted to enrich the Persian-tajik poetry and contributed to a new approach;

The essence of the work is that it reflects the development of crafts, as well as the cultural lives of different craftsmen in the second part of the XVth century in Herat.

In conclusion, Saifiy's works which have been remained so far, with all literal processes at the second part of XVth century of persian-tajik poetry, new styles and discoveries of new modes in the poetry are closely related with the name of gifted poet Saifiy.

Resume: Studying scientific and literal legacy of Saifiy in current article, some defines have been done in the way of his contribution to literature of that time in Herat.

Key words and word expressions: Saifiy Bukhoriy, the treatise "Aruz", "Sanoe'-ul-badoe'", literal environment, craftsmen, Herat, literary studies, poetry, ghazal...

Literature:

1. Alisher Navai. Majolis-un-nafois. – Compositions, from 10 volumes, Volume 9. – Tashkent: Publishing Creative House after Ghafur Ghulom, 2011.
2. Aruzi Saifiy and Qofiyai Jami. Chopi Mahmudi Fishoriki. – Iran, 1372.
3. Alokxon Afsahzod. The Tajik-Persian literature of the second half of the XVth century. – Dushanbe: Donish, 1987.
4. The complex of literature works consists of V volumes. Volume 3. The samples of persian tajik poems. XIV-XV centuries. – Dushanbe: Irfon, 1976.
5. Zahiriddin Muhammad Bobur. "Boburnoma". – Tashkent: "Yulduzcha", 1989.

MUSIC AND SONGS IN LANGUAGE LEARNING AND TEACHING

Tuhtaboyeva Yodgora Shamsiddinova Maftuna

Namangan State University

Abstract: *Music and songs play an important role in the language classroom. It can change the atmosphere in the room within seconds. While using music and songs in the English language students can often feel real progress in their level of English. This article presents some motivating techniques to maintain learners' interests throughout the lesson, regardless of the age or background of them.*

Key words: music, song, lyrics, activity, play.

One of the big problems we all face, whether teaching English to children or adults is to maintain learners' interest throughout our lessons. Consequently, we often have to be very creative in the techniques we use. What makes music and songs such a great teaching tool is its universal appeal, connecting all cultures and languages in the classroom, regardless of the age or background of learners. Using music in the classroom doesn't always mean listening to a song and using the lyrics in some way. We often use music in a multitude of ways in the classroom. Playing music before starting the lesson is a nice way to alert the group. Music can be used to calm down an over excited class or to wake up a sleepy ones to increase their energy levels. Instead of telling students they have two minutes to finish a task, or with very young learners a minute to tidy the room up after a craft activity, it is better tell them to complete until the end of the song. Play the music and when the song ends students should be paying attention ready to listen to the instructions to change tasks. Songs pro-

vide a valuable source of authentic language and there are many ways to exploit them in the classroom.

Gap-fill: This is the most familiar and popular activity in which every language student have to listen to the song and the lyrics with gaps in for them to fill in as they listen. To make the task easier, it is better to provide the missing words in a box at the side for the students to select, or number the gaps.

Spot the mistakes: In this activity, teacher changes some of the words in the lyrics and as students listen they have to spot and correct the mistakes. Make all the adjectives opposites for example. Another example of this for higher levels is to show the students the real lyrics and you correct the English and make it proper! E.g. 'gonna' change to 'going to' 'we was' change to 'we were' etc. This is a good way to focus on song language.

Comic strip: Songs that tell stories are great for students to make comic strips out of. You have to choose your song carefully and spend time looking at the lyrics with the students and making sure they

have understood the main ideas. Lower levels may need guidance as to how to divide up the song into suitable chunks that can be represented pictorially.

Mixed-up verses: With low levels this is a very simple activity. Cut the lyrics of the song by verse and give a small group of students the jumbled verses. As they listen they put them in order.

Discussion: Certain songs arise to discussions and you can use the song as a nice lead in to the topic and a way to pre-teach some of the vocabulary. One I used recently was 'We are the champions' by Queen's classic to lead in to a discussion "What is a champion?", "What kinds of champions are there in the world?", "What activities have champions?". Such questions tend to work really well. Alternatively, prior to having listened to the song you can teach a couple of words and give a simple task for the first listening. My favourite strategy is to give three or four words from the song and ask them to listen out for the words that rhyme with them.

Musical drawings: In this activity students should draw with some coloured pencils whatever comes into their heads while the music is playing. After 20 or 30 seconds, when the music stops, students stop drawing and pass their picture to the person to the left of them in the circle. The music can be played again so that they continue with the drawings. Students should describe their drawings to the group.

Feelings: Different types of music will provoke very different reactions within your students. You can explore this by

playing a selection of different types of music for a minute or so each and asking students to write some adjectives of how they feel when listening to the different types.

Translation: Although some teachers oppose all use of the mother tongue in the language classroom, some students really enjoy translating lyrics into their own language. If you do ask students to do this ensure the lyrics are worth translating!

Focus on grammar: Virtually every song centres on a particular verb tense. Students will analyse discussing the function of a specific tense, as well as examining its form in the construction of song lyrics. Students often expect songs to obey the grammatical rules. However, in a surprisingly large number of cases, this can lead to the enlightening discovery that rules can be broken!

Focus on vocabulary, idioms and expressions: We've noted that many songs bend the rules of grammar. It's also useful to focus on the creative and artistic use of vocabulary we encounter in lyrics. Start with questions like these (again, for Queen's classic song 'We are the champions'):

What does 'I've paid my dues' mean?

What does 'my share of' mean?

What does 'I've taken my bows' mean?

Songs often serve as really good contexts for phrases and idioms in learning English. We have found that the students' motivation levels are the determining factor in choosing music and songs in the classroom. It is better to choose songs that are interesting to their age groups so that they can do those above-mentioned ac-

tivities such as to highlight unknown words for later discussion, to fill in the gaps, match the word strips to the gaps while listening and etc.

References:

1. Music and Song (1992) Murphey, T. Oxford University Press
2. <http://www.freeplaymusic.com/>
3. <http://www.britishcouncil.uz>

OPTIONAL ACTIVITIES FOR USING IN SMALL GROUP WORKS FOR THE FOREIGN LANGUAGE LESSONS OF B2 LEVEL: THEORY AND PRACTICE

NORMATOVA NURJAMOL NORMATOVNA

Teacher of Termez State University, Uzbekistan

***Summary:** Rapid economic development, high technologies and super-fast accumulation processes, analysis and transmission of information lead to the modernization of teaching approaches. The fact that the condition of successful professional activity becomes the ability to work in a team, to decide complex tasks that can't be carried out alone forced the educators to try out other varieties of methods to organize the foreign language classes in another way. The following work analyzes different types of interactive activities suitable for using in small group works for the foreign language lessons of B2 level students of higher education.*

Key-words: learning strategies; group training; jig-saw activity; brainstorming; mind mapping; world-café activity.

In recent years, training in cooperation (cooperative learning, collaborative learning), the method of uniting students into micro-groups for task, has become one of the most effective and popular technologies in the process of teaching foreign languages, including higher education. For many years, the teaching was based on the principles of individualism and competition. Such training was of a one-sided nature, since for the learner the main thing was personal success, which was contrasted with the failures of another student. Certainly, the ability to work independently and achieve own goals are very important. But the modern teaching methods proved the ability to cooperate and working together to be more effective and helpful.

That is why work in small groups has recently become one of the most popular

learning strategies, as it gives all students the opportunity to actively participate in the work, practice the skills of cooperation, interpersonal communication, play different roles, learn from each other, appreciate different points of view. For instance, students working in the group, will be willing to try to accomplish the task together. In this task is built in such a way that no one can fulfill it without the help of the rest participants of the group.

When implementing the training approach, the role of the teacher transforms from a source of information and control to an adviser and consultant, directing the work of the group in the right direction. Another advantage of group training is the ability to implement a multilevel approach to the teaching of a foreign language. The teacher has opportunity to provide students with different potentials and abilities to complete different interac-

tive tasks. In this case, the so-called “weak” student will feel himself capable of carrying out the task assigned to him, which ultimately will increase his motivation to study the subject.

Group training is based on the principles of: social interaction, positive interdependence, personal reporting, equal share of participation of each member. Social interaction of trainees positively influences the psychological climate in the group as a whole: students receive new social roles that turn them from rivals into the members of the same team. Group work contributes to formation and development of such communicative skills and abilities as: listening and trust arches to a friend, ask participants in the same team questions, take different opinions, to lead a group, to carry out “feedback”.

All this forms in ultimately is the ability to work in a team. The principle of positive interdependence lies in the fact that a successful work of the whole group depends on the performance of each participant this group. Creating positive relationship can give the members of the group to feel united in common, for example, for a common goal, reward, materials, distribution of roles and tasks.

It is important to draw the attention of all group members to the fact that success depends not only on the coordinated work of the group as a whole, but also from the personal contribution of each. Public performance of each student of the group must be a necessary condition presentation of the results of work. The principle of the group training is that every-

one in this or that form is implementation of the principle of personal reporting.

Working in groups should be planned in such a way as to ensure participation each of the students equally, facilitated by the distribution of roles in the group (for example, organizer, protocolist, “keeper of time”, reporter, “keeper of the rules”, observer, and others). With the obvious positive aspects of training in co-operation, note some difficulties associated with the organization of work in the group. To the most typical include the following: some students may behave too passively or conversely, too aggressively; one or two students often take themselves function as leaders and perform significant amounts of work, while the remaining members of the group take a passive part in the joint case; the students can refrain from making independent decisions; not all proposed in group ideas are taken into account.

When organizing group work, you should pay attention to the following questions: 1) it is important to make sure that students have the knowledge and skills needed to perform a group task; 2) instructions should be as clear as possible; 3) you need to provide enough time for the task. One of the most important issues in preparing for training in cooperation is the formation of working groups. Here are the options:

- a) Grouping into own desire (the formation of so-called “random” groups);
- b) The creation of groups for draw lots or lottery (for example, team members are according to the color of the extended card);

- c) Formation of the group as a leader;
- d) Preliminary definition by the teacher of the composition of groups.

Practice shows that the optimal number of members of a small group of 3 – 5 students. It is sufficiently small for all members of the group to actively participate in the work. As well such a group can easily be divided into pairs for additional tasks. There are different ways of organizing work in small groups. Consider some of them:

“Brainstorming” (brain-storming). Each participant offers as much as possible ideas on how to solve the problem, then there is a joint discussion of these methods actions and preparation of the group’s response. Such a form of work is appropriate both at the beginning study material, at the stage of proposing ideas for discussion, and when working in the format “debates”, when students need to offer the maximum number of arguments or counterarguments on the topic under discussion.

“Mind mapping” is in contrast to the “brainstorming”: when brainstorming, they offer ideas, on the basis of which a map summarizing information on the topic studied. Thus, while continuing to study the material on any topic, as: “Economic problems of your town” students form groups of 4 students. The leader of the group is the bank of ideas of all participants, appoints a “reporter” on behalf of the group. The results of the work, as a rule, are made in the form of a logical scheme. Listening to speeches involves answers to emerging issues. Such work helps to accomplish several tasks:

systematize and generalize the material studied; eliminate possible gaps in knowledge, to develop a logical scheme that allows quickly and effectively reproduce the material, for example, when preparing for a test or an exam.

«Saw» or «American mosaic» (jigsaw). This form of work is used, in mostly, at the stage of acquaintance with new, additional information. Teacher prepares the necessary materials in hard copy, dividing the information into more or less equal fragments. Each of the group members receives a fragment prepared material for reference. After the expiration of the acquaintance time students from different groups who worked with the same material Form pairs or new groups and discuss what they read, highlight the most important moments and then prepare to present the material to the other students of their groups.

At the end of a similar job, each student will receive information on the entire material. An example of using this form of work is an introduction to the topic «The Highly Paid Careers In The World». Students are given fragments of text about different types professional activities of a journalist with the same set of tasks: type of journalistic practice, determine the place of work of a specialist, discover the most interesting facts about the activities of a journalist. Having studied the fragment of the text and exchanging information with their teammates, each student receives as a result, the full amount of necessary information. This form of work allows significantly save time in class.

«**World Cafe**» (World cafe). The attractiveness of the idea is to create pleasant atmosphere of the cafe. Participants are placed at tables, covered with «Tablecloth» (a sheet of white paper). Each mini group chooses the «owner» of the table. On the tables they put on «menu» (question / questions for discussion) and the time for discussion and fixing of proposals in writing on the sheet of that paper. By the time «guests» pass for a new table, the «host» introduces new «guests» in the course of the previous discussion, the «guests» comment and make additions. The number of rounds depends on the number of tables (mini groups). The final stage is «Opening Day». «Tablecloths» are hung for public reviewing and «the hosts» of tables give the necessary explanations. All participants ask questions and discuss the work done work.

Despite some organizational difficulties, this form of work revitalizes the educational process and allows you to effectively summarize the material. For example, in the time for the final lesson on «Journalist And His / Her Job» as items «Menu» students are invited to discuss questions about the character traits required for professional journalists; skills required in the profession; about the level of education and education of a journalist. Each round of discussion lasts 15 minutes.

A positive aspect attractive for students is that all work takes place in a relaxed atmosphere (for persuasiveness on tables it is possible to put cookies or sweets), while students have the opportunity to recall and to order the studied material. The practice

of working in small groups is also acceptable when organizing an independent work, particularly when creating a presentation or working on a project as one of the forms of final control. Students have the opportunity not only to demonstrate their background knowledge of the subject, but also the creative professional skills of future journalists and ability to work in a team and leadership qualities. Throughout the entire course of English, students are constantly improving obtained skills and abilities.

From the point of view of organizing work at the beginning of the study of a certain students get acquainted with an approximate schedule for studying the material and plan the final result. Therefore, they have enough time to plan and prepare presentation or project. Some months before the exams students are offered requirements for the work on the project, possible forms its embodiment and sample topics. Students are divided into groups (3-4 students) at their will. Teachers consult as needed. A prerequisite is that each member of the group must speak with any monologic statement in the process of presenting the project.

In conclusion, it should be noted that the use of the following types of activities used in small groups make the foreign language lessons more communicative. By analyzing the use group learning we come to the conclusion that such a species of activities yield positive results only in combination with different interaction patterns. In addition, it is necessary to remember and explain students that working in a group is not only fun at study time, but

educational activity that promote knowledge and develop skills of working in cooperation, which is necessarily useful in the future professional career.

References:

1. Hedgcock, J. (2002) Toward a socioliterate approach to second language teacher education. *Modern Language Journal*.
2. Kagan S. (1994) Cooperative Activities in the Classroom, *Review of Educational Research*.
3. Ormrod J.E. (2004) *Learning to Teach*. Boston, MA: McGraw Hill.
4. Penny U. A. (2009) *Course in Language Teaching*. Cambridge University Press, 17th printing.
5. Леонтьев. А.А. (2011) *Принципы коммуникативности сегодня*. Москва.
6. Оскольская И. А. (2017) Некоторые аспекты интерактивных методов обучения иностранному языку в вузе // *Педагогические науки*.
7. Узенцова Е. А., Зеленина А. В. (2017) *Интерактивные методы в контексте мотивации студентов к изучению иностранного языка*.

THE WOMEN OF THE FRENCH LIEUTENANT

Umida Fayzullaeva,

senior-scientific applicant of Jizakh State Pedagogical Institute

Annotation:

This article analysis the ideas of writer John Fowles about his work and explores the plots and ideas of the writer's novels.

Keywords: imitation, self-determination, concepts of personality, sin, Sarah Woodruff.

Many literary allusions, explicit and hidden quotations, overflowing the next novel by Fowles – “The woman of the French Lieutenant” (1969) – this is a dialogue that the writer leads to the literary tradition, as if trying it on to the present. The novel is written as an imitation of the realistic tradition of the nineteenth century and at the same time how ironic her reading. The theme of self-determination of the human personality is considered by Fowles in the context of aesthetic concepts developed by different eras – “Victorian novel” and the novel of the XX century. Customs and customs of the second half of the last century are depicted from the standpoint of a person of the XX century.

Interest in the” Victorian era “awakened in Fowles early. According to the writer, all his life he collected Victorian books, which, along with the humorous magazine “punch”, registering the signs of life and language of his contemporaries, served as a guide to the customs and customs of the last century. The novel is permeated with literary associations, especially characteristic of minor characters, sustained in the spirit of the works of Austen, Dickens, Trollope, Bennett. The moral dilemma facing the Central charac-

ters is linked to the creativity and personality of T. Hardy, which, as emphasizes Fowles, broke the ossified foundations and he was their creation. In the nineteenth century Fowles sees primarily the rule of determinism, which leaves no place for randomness in life, and unpredictability in human behavior; the twentieth century brought the idea of free will is not deterministic external conditions. The Central characters of the novel are based on the confrontation of these concepts.

Sarah Woodruff (the contemptuous nickname became the title of the novel) is a mixture of predetermination and nepribrannoy, a mixture of the concepts of personality, developed different aesthetic systems. The tragedy of her situation is obvious, but she also puts on a tragic mask. To become the mistress of her fate, to make a free choice, she dramatizes her “sin”, deliberately puts herself in the position of an outcast, asserting herself in such a seemingly unexpected way in a society where respect for decency is above all valued. By clever tricks she gives Charles Smithson to immediately disappear from his life. His love for Sarah Smithson and liberating, it helps him to find its identity.

The portrayal of minor characters confronts the incompleteness of the characters of the Central characters. Their fate remains unclear, which is emphasized by the open ending of the novel. Fowles offers different variants of the final. First: Charles returns to the bride, the fate of Sarah is unknown. This is a traditional ending, but, the writer notes, everything happened quite differently. The second: Charles breaks up with the bride, but Sarah disappeared, and he finds her two years later in the house of the Dapte Gabriel Rossetti, where she is in the circle of writers and artists found close to her in spirit people. Rossetti and his artistic circle are represented as a symbol of the destruction of Victorian rigorism, rejecting bourgeois practicality and Puritan asceticism for the sake of the cult of beauty, love, sensuality.

Meeting Charles and Sarah, in turn, is given in two interpretations. According to the first, the appearance of the girl, his daughter, explains everything and destroys the barrier erected by Sarah. According to another, the gap is fixed-Sarah has become a woman of another circle, free, independent, she does not need a shadow of the past and it is easy to sacrifice the one who helped her to establish. Varying the ending of the novel, the writer not so much questions told, how many ponders over what acts of his he-

roes can be considered the most motivated external circumstances and internal laws of their psychological life.

Turning to the traditional form of the novel and transforming it, Fowles continues what Stravinsky, Picasso, Britten and Prokofiev did. By his own admission, he is particularly close to Prokofiev's "classical Symphony", which is inherent in this work an innovative update of the classical style of the XVIII century. for Fowles, as for Prokofiev, is characterized by a love-ironic attitude to the forms of the previous centuries. His novel is not a parody, suggesting disrespect for the model, and not imitation, concealing plagiarism. "The woman of the French Lieutenant", as well as "classical Symphony", – the researcher of creativity Fowles writes, is original, modern use of old traditional forms. Written with admiration and irony, both works pay tribute to the old technique and at the same time gently laugh at it."

Used literatures:

1. Faulz J. Aqlim bilan ham, qalbm bilan ham – qurolsizlanish tarafdoriman// Лит. газ. 1983, 30 ноябрь
2. The contemporare English novel.L. 1979/P/13
3. Bradbury M.Possibilities. Essays on the state of the novel. L., 1973. P. 180.
4. Contemporary. 1976. V. 17. N4/
5. Huffaker R. John Fowles. Boston, 1980. P.15.
6. The radikal imajination and the tradition... L.1982. P.123.

PHILOSOPHICAL ASPECTS OF YOUTH ACTIVITY

Azizbek Egamberdiyev,
Andijan state university

Abstract: *the thesis highlights the positive impact of increasing youth activity on modernizing the state and society in Uzbekistan. Increasing youth activism is seen in the prism of formation of an innovative mind.*

Key words: the youth, innovation, innovative mind, modernization.

New development based on market economy relations, worthy assessment and support of the labour of the subjects, the careful attention paid by the President of the Republic of Uzbekistan to the young people increases the interest of the members of the society in democratic reforms. Such innovative processes trigger the hidden resources of social activity and the intellectual potential of young people.

The material benefits resulting from the development of innovations can be a powerful stimulus for the development of society.

The environment of socio-political activeness, democratic processes have a positive impact on the formation of an active role of young people in life and their innovative thinking. Scientifically motivated and comprehensive support for the environment of innovative activity being emerged, and the attitude of young people to innovation will ultimately contribute to the development of innovations in society and the formation of an innovative society. Youth is a huge social force that solves the future of our country. Today's youth of the world are the largest generation in all human history, since they make up 2 billion people.

The future and welfare of our planet depends on what type of person our children will grow into.

We consider it to be necessary to develop multilateral cooperation on social support of the younger generation, protection of their rights and interests[1].

Forming an innovative thinking of young people is an important factor in protecting them from various negative influences. For this purpose, the creation of enormous conditions for the youth organizations, the appointment of the President of the Union of Youth of Uzbekistan at the same time as the State Adviser and Member of the Senate creates a socio-political basis for the realization of the future tasks.

In the minds of innovators, it is desirable that the task of maintaining the future is the main criterion. "It is a social consciousness with a legitimate historical perspective that has broad communication capacities with the ideas, values, and values of other social consciousness-makers in the country that can lead to civil society and national reconciliation policies. It has a historical perspective and serves as a guarantee of social, spiritual and ideological unity in the country"[2,47]. Future dreams and expectations of young

people are of vital importance and the loss of importance of family as a value, which is seen as the negative consequence of globalization, such as cosmopolitanism and egoism, have a negative impact on the development processes. The majority of young people, that is 90.8% of them in Uzbekistan have their future plans, which include access to and completion of higher education institutions, entrepreneurship, high-qualified staff, upbringing of younger generation and competitive employment and regular employment[3]. These goals of young people, along with personal perfection, also contribute to social progress. At the same time, the abundance of young people willing to enter higher education institutions, among whom science and innovation aspirants aspire to demonstrate their talent, serve as an additional opportunity to accomplish these tasks.

The emerging innovation community in the present time ensures the harmony

of the interests and goals of the individual. It plays an important role, on the one hand, in the creation of the legal basis of activity, on the other hand, in material support and legal protection and in realization of the goals set for the society, moreover, in the implementation of the tasks outlined in "Uzbekistan's Development Strategy for 2017-2022 in five priority areas".

REFERENCES

1. Speech of the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyayev at the 72nd Session of the UN General Assembly. // Halq suzi, September 20, 2017
2. Леонова О.Г. Вызовы глобализации и актуальные тренды общественного сознания в России XX века // Социально – гуманитарные знания, 2008, № 1. –С. 47.
3. Хакимов Н.Х. Развитие высшего образования как важный фактор в процессе модернизации страны. [http://nf-innovate.com/content/files/psn/7\(24\)-16/сн29-16/псн6\(23\)-16/ХАКИМОВ.pdf](http://nf-innovate.com/content/files/psn/7(24)-16/сн29-16/псн6(23)-16/ХАКИМОВ.pdf). Мурожаат этилган сана: 13.02.2017 й